

ZA DAN BORCA ISKRENO ČESTITAMO VSEM BORCEM IN AKTIVISTOM NARODNOOSVobodilNE VOJNE IN VSEM BRALCEM »TV 15«

PRESEDSTVO ZZB NOV SLOVENIJE UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

GLAVNI UREDNIK FRANCE SUSTERSIČ ODGOVORNI UREDNIK ČRTOMIR ŠINKOVEC

Leto III ST. 25 29. VI. 1965

Besede in dejanja

● Predvsem odgovornost!

Obetajoča se gospodarska reforma je nujna kot imperativ našega nadaljnjega socialističnega razvoja... Naša dolžnost je, da reformo v vsestransko konstruktivno podporo ter z najmožnejšo entuziazma in ustrezno politično odgovornost kadrov na vseh stopnjah, od delovne organizacije do federacije... predvsem pa je treba poudariti potrebo po krepitvi družbene odgovornosti kadrov za etno in dosledno izvajanje sprejetih sklepov in ukrepov.

Iz diskusije na II. plenumu CK ZKJ

● Servilnost

Mirno smo pili limonado in se pogovarjali. Tedaj pa nam je nakakozno nervozno ukazala naj spijemo in gremo, da se ne bi zbudili njeni nemški gostje. Bil smo užaljeni in ogorčeni hkrati...

To se je zgodilo v »Domu v Plandi«. Dogodek je opisal Zarko Gorup, učenec 7. b r. osn. šole — Delo, 20. VI. 1965

● Se enkrat: zmanjšati investicijsko potrošnjo!

Poseben pomen za uspešno izvajanje teh sprememb bo zadrževanje investicijske potrošnje v določenih okvirih, ki jih dopuščajo naše objektivno dane materialne možnosti, in potreba po vzpostavljanju takšnih proporcij v splošni delitvi nacionalnega dohodka, ki bodo zagotovili čim hitrejšo konsolidacijo novih odnosov in nadaljnji stabilni razvoj.

Iz ekspozija Petra Stambolice v zvezni skupščini, 23. VI. 1965.

● Varčevati!

Vse delovne organizacije, vse družbenopolitične skupnosti morajo znova preučiti vse vrste neproduktivnih izdatkov in varčevati, kar je v tem času neogibno.

Iz ekspozija Petra Stambolice v zvezni skupščini, 23. VI. 1965.

Obisk v Gornji Radgoni

Na skrajnem severovzhodnem delu naše republike je Gornja Radgona, občina, ki ima kakih 20.000 prebivalcev. Tudi v tej občini smo se pozanimali, kako rešujejo zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov.

Precejšen del gornjeradgonske občine se razprostira ob desnem bregu Mure, ki tod predstavlja mejo med Avstrijo in Jugoslavijo. Prek lesenega mostu, ki veže Gornjo Radgono z mestom Radkersburg (Radgona) v Avstriji, se razvija čedalje živahnejši maloobsejni promet.

V tej občini živi nad 700 udeležencev NOB. Največ jih je med priseljenci in Apačih in njihovi okolici. Radgonska občina je v glavnem kmetijska in zato je tudi med tamkajšnjimi udeleženci NOV precej kmetov.

Predsednik komisije za vprašanja borcev Tone Jakopič, ki zelo dobro pozna problematiko borcev v tej občini, nam je postrgel z mnogimi podatki, iz katerih posnemamo:

Pri reševanju stanovanjskih zadev niso doslej imeli kakih posebnih težav. S tem, da so postavljali bivše borce, ki niso imeli stanovanj, vedno na prva mesta prioritete liste, jim je nekako uspelo sprosti reševati pereče primere, ki jih prav zaradi kmetijske strukture občine ni bilo veliko. Sedaj imajo le še osem neresenih stanovanjskih primerov bivših borcev, ki jih je dolžna reševati občina, a nadaljnjih 7 jih je v podjetjih. Teh osem primerov so nameravali rešiti z zgraditvijo stanovanjskega bloka z 8 stanovanji. Občinska skupščina je nameravala zagotoviti 28 milijonov dinarjev, a Izvršni svet SR Slovenije so naprosili za prispevek 15 milijonov. Ker pa od IS niso dobili nič, ne morejo začeti gradnje stanovanj za teh 8 borcev.

Uspešno pa so v gornjeradgonski občini podprli individualno gradnjo in popravila hiš borcev kmetov. Na ta namen so jim v zadnjih letih dali letno 10 do 15 milijonov kreditov za gradnjo in 2 do 3 milijone kreditov za popravilo hiš.

POZANIMALI SMO SE, KAKO JE S PRIZNAVALNINAMI

Tu imajo težave s sredstvi. Lani so v ta namen imeli na voljo le 2 milijona 800.000 din. Od tega so porabili 2.300.000 din za priznavalnine in 500.000 din za zdravljenje borcev. Letos so proračunska sredstva za občinske priznavalnine zvišali na 5.700.000 din, a skupno z bivšimi okrajnimi priznavalnini na 7 milijonov 800.000 din. Sedaj izplačujejo 45 priznavalnin v višini od 3 tisoč do 15 tisoč dinarjev. Imajo pa še okrog 15 novih prošelj za priznavalnine, ki jih pa ne morejo rešiti, ker jim pač primanjkuje sredstev. V decembru lani so dodelili tudi nad 30 enkratnih pomoči v višini od 15 do 20 tisoč dinarjev.

Z NOVIM ZAKONOM O ZDRAVSTVENEM ZAVAROVANJU udeležencev NOB kmetov bomo v tej občini zboljšali stanje nekaj nad 100 borcem kmetom. Toda nad polovico teh še nima priznane posebne dobe za delo v NOB. Zaradi tega, kar je povsem razumljivo, je sedaj pritisk le-teh za priznanje dvojnih let precejšen, toda komisija ne more rešiti vsega naenkrat. Grejo pa prizadetim zelo na roke in hitijo z reševanjem, kolikor se le da. Tisti borci-kmetje, ki so že imeli priznane dvojnina leta, pa že uveljavljajo svojo pravico do zdravstvenega zavarovanja, mudi se jim, ker so pač pridobljene pravice precejšnje.

Zanimiva je ugotovitev, da so invalidnine in ortopedski dodatki, šlo je za skupaj 65 primerov, po novem zakonu o vojaških vojnih invalidih prevleli že v maju, a v juniju prevajajo tistih 45 osebnih oziroma družinskih invalidov, ki prejemale splošni invalidski dodatek.

POGLEJMO SE V APASKO KOTLINO

V letu 1946 se je v Apači in okolice vasi, kar vse spada pod gornjeradgonsko občino, naselilo 512 družin borcev, ki so jim tam dodelili hiše in posestva. Sedaj živi tam le še 350 teh družin, druge so se odselile. Njihove kmetije merijo od 1,5 ha do 3 ha, le ena četrtnina jih je, katerih posestva merijo 4 do 5 ha.

Razmere, v katerih živijo družine nekdanjih borcev na tem območju, pa niso rožnate. Nekateri teh naseljencev so sicer zaposleni pri različnih podjetjih, določeno število jih je upokojenih po členih 73 in 80 prejšnjega ZPE. Toda upokojenci po 80. členu prejemaajo le 11 do 13 tisoč dinarjev mesečno.

Deset let so menda morali čakati na odločbo, da so hiše in polja njihova. Ko je bila ukinjena kmetična obdelovalna zadruga, katere člani so bili, so ostali brez živine in orodja, in to so si morali najprej nabaviti, zato v vsem tem času niso mogli misliti na popravilo hiš, ki so med tem propadale. In nekateri se povsem razpadle. Tako sta se morala Janez Knez na Pogledu in Jože Vegelj v Lutvercih preseliti, eden v svinskih hlev, drugi v kravljih hlev, če nista želela dočakati trenutka, ko bi se filma streha zrušila na glavo. Skupno 32 hiš borcev v Apaski kotlini je potrebnih večjih popravil. Predsedstvo ZZB NOV Slovenije je dodelilo Združenju borcev v Gornji Radgoni 4 milijone dinarjev za najnujnejša popravila teh hiš — toda

to je vse premalo v primeri s tamkajšnjimi potrebami. Zato bo nujno poiskati sredstva oziroma kredite še drugje. Težke razmere, v katerih sedaj živijo mnogi udeleženci NOB v Apaski kotlini, bo treba vsakakor odpraviti, zato pa je treba brez odlašanja poiskati zadostna sredstva, ki so potrebna v ta namen. V. M.

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Ob osnutku novega statuta ZZB NOV Jugoslavije

V današnji številki objavljamo osnutek sprememb in dopolnitev statuta Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, o katerem naj bi temeljito razpravljale vse, zlasti pa občinske organizacije borcev. O novem statutu bo namreč sklepal kongres ZZB NOV Jugoslavije, ki bo meseca septembra v Sarajevu. Čim temeljitejša bo razprava pred kongresom, čim več konstruktivnih pripomb bo dobila statutarna komisija, tem bolj bo statut izraz dejanskih potreb in nalog naše organizacije.

Statut, ki ga je sprejel kongres ZZB NOV Jugoslavije 1. julija 1961, se je izkazal v obdobju štirih let obstoja Zveze kot dobra osnova za družbeno-politični in organizacijski razvoj, za reševanje vprašanj borcev ter za dejavnost združenj in Zveze. Toda od leta 1961, ko je bil statut sprejet, je prišlo v družbeno-političnem življenju socialistične skupnosti jugoslovanskih narodov in v politično-teritorialni organizaciji Jugoslavije do velikih sprememb, ki vplivajo na delo vseh družbeno-političnih organizacij, torej tudi na delo združenj borcev in njihove Zveze.

S sprejetjem nove ustave SFR Jugoslavije in ustav posa-

meznih socialističnih republik so bile sankcionirane vse pridobitve narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije oziroma pridobitve socialističnega družbenega, ekonomskega in kulturnega preporoda; uzakonjene so bile pridobitve delavskega in družbenega samoupravljanja, ki se je razširilo na vsa družbena področja; okreplili so se družbeni odnosi v sistemu neposredne socialistične demokracije, pot si je utrl sistem delitve dohodkov po delu. Človek-proizvajalec, ustvarjalec in samoupravljavec je prišel v središče pozornosti socialistične skupnosti ter njenih organov in institucij. V takem sistemu se je povečala tudi vloga vseh idejno-političnih

družbenih činiteljev, zlasti v delovnih kolektivih in v komuni.

Jasno je, da vse to terja spremembe tudi v delu naše organizacije oziroma v statutu naše Zveze. Upoštevaajoč vse pozitivne izkušnje v dosedanjem delu Zveze in drugih družbenopolitičnih organizacij, uveljavlja osnutek še bolj demokratične oblike ter načelo javnosti v delovanju vseh organizacij in organov združenj in Zveze. To naj bi pripomoglo, da bi se delovanje obogatilo in poglobilo človeški odnosi, hkrati pa, da bi organizacije še učinkoviteje odpravljale pojave raznih deformacij, oportunitizma, familizma, birokratizma ipd. Se posebno je v spremembah naglašena vloga članstva združenj — nosilca celokupne dejavnosti združenj in Zveze — ter uveljavljanje njegovih pravic in dolžnosti.

Priporočamo vsem članom naše Zveze, da se temeljito seznanijo s predlaganimi spremembami. Statutarna komisija bo obravnavala vse pripombe in predloge, ki jih bo prejela do 1. septembra tega leta.

Pripombe in predloge pošiljajte neposredno na naslov: Savezni odbor SUB NOR Jugoslavije, komisija za statut, Novi Beograd, Bulevar Lenjina 6. (Osnutek objavljamo na 7. in 8. strani.)

SIMPOZIJ o evropskih odpor- skih gibanjih v Trstu

Na pobudo filozofske fakultete univerze in deželnega odposlamlstva za zgodovino italijanskega osvobodilnega gibanja se je 5. junija pričelo v prostorih stare tržaške univerze študijsko zasedanje o ideji mednarodnega sodelovanja v evropskem odporiškem gibanju. Trajalo je več dni. Naše časopisje je o tem zasedanju z izjemo »Primorskega dnevnika« razmeroma malo pisalo, zato smo se obrnili na univerzitetnega profesorja, udeleženca tega simpozija, dr. Metoda Mikuža z nekaj vprašanji.

1. Kakšen pomen ima za zgodovino osvobodilnih gibanj tržaški znanstveni simpozij?

Uradni naslov simpozija, ki je bil 5. in 6. junija letos na filozofski fakulteti tržaške univerze, je bil Znanstveni sestanek o konceptu mednarodnega sodelovanja v evropskih odporiških gibanjih. Tako je torej razvidno iz naslova, da je bil simpozij posvečen zelo pomembnemu, a tudi težkemu in kompliciranemu problemu. Moram priznati, da sem na prijazno povabilo rektorja tržaške univerze in dekana tržaške filozofske fa-

kultete, naj na sestanku sodelujem z referatom, prvi hip nekoliko okleval. Šlo je za dovolj komplicirano problematiko, ki je na eni strani terjala tri mesece temeljitega dela in o kateri je bilo še malo napisanega doma in po svetu, po drugi strani pa je šlo za povabilo naše sosedne, tržaške univerze, na katero je bilo doslej — vsaj kolikor je meni znano — povabljenih še zelo malo mojih kolegov iz ljubljanskih fakultet, posebno še s filozofske.

Za naslov mojega predavanja so v Trstu določili Ideja mednarodnega sodelovanja v ju-

goslovanskem odporiškem gibanju. Govoriti je bilo torej treba o internacionalizmu NOB naših narodov, to je o tisti mednarodni bratovski pomoči ljudskih množic in komunistične stranke Jugoslavije italijanskim, avstrijskim, bolgarskim, albanskim, grškim, bolgarskim itd. ljudskim množicam in njihovim komunističnim strankam v boju proti italijanskemu in nemškemu okupatorju, ki so jo nudili naši narodi in CK KPJ vsem tem narodom in komunističnim strankam nesebično, skrajno požrtvovalno in želeč samo to, da (Nadaljevanje na 3. str.)

Letos, v jubilejnim letu osvoboditve, bomo dan borca praznovali še posebno slovesno. Nekdanji bori in aktivisti ter mladina se bomo zbrali na zgodovinsko pomembnih krajih iz NOB in se spominjali zmag, trpljenja, tovariške požrtvovalnosti ter številnih težkih in dragocenih žrtev, ki jih je zahteval boj proti fašističnemu in nacističnemu okupatorju, boj za našo svobodo. Na dan borca se bomo spominjali doseženih uspehov v zadnjih dvajsetih letih svobode, ko smo porušeno domovino dvignili iz razvalin in si z lastnim delom priborili človeka vredno življenje.

Ob dnevu borca si bomo še posebej zaželeli, da bi bile dragocene žrtve iz boja za svobodo bolj spoštovane s tem, da ne bi dajali prednosti osebnim koristim, temveč da bi vsi vse svoje sile posvetili skupni sreči naše domovine.

● Pomanjkljivosti pokojninskega zakona

Seveda pa ima pokojninski zakon tudi svoje pomanjkljivosti, in ena izmed osnovnih je prevelika starost pokojnin, posebno za tiste borce, ki imajo manj kot dvajset let delovne dobe. Druga pomanjkljivost je zelo pomembna in moge celo protustavna, zadeva pa vse upokojence, ki so imeli po staremu zakonu polno delovno dobo in jih sedaj novi zakon nima za polno upokojene, za kar jih dvakrat prizadene. Prvič se jim za določeno odstotek zniža pokojnina, ker imajo samo petinideset namesto štirideset let delovne dobe, in drugič jim zakon brani, da bi se ponovno honorarno ali pogodbeno redno zaposlili, kar je stari zakon omogočal. Nadaljnje vprašanje, ki je nezadovoljivo rešeno po novem zakonu, pa so tako imenovane kadrovske upokojitve oficirjev, uslužbencev notranjega resora in administrativnih upokojencev. Posebno se je to vprašanje zaostriло v zvezi z oficirji, ki so upokojeni relativno mladi, ko bi lahko na določenih delovnih mestih v našem gospodarstvu in družbenih službah uspešno delali, vendar jim take zaposlitve, ki bi bile zanje sprejemljive, niso na razpolago, kajti kolikor se ne zaposlijo na odgovornejših delovnih mestih, se jim (s 75-odstotnim znižanjem za višje oficirje) v večini primerov celo znižajo osebni dohodki. Stane Blizjak, Borec št. 5-1965

OBČANOVA BELEŽNICA

Menda niso doslej še nobeni ukrepi — vsaj v skorajšnji preteklosti — povzročili med občani toliko ugibanj, prepovedav, razmišljanj, govorenj in govorjenj, »svvednostil«, hkrati pa popolne nevednosti, kot so to sedanje predvidene spremembe v našem gospodarskem sistemu. Zanimivo je predvsem naslednje: vsi občani, skoraj do zadnjega, so prepričani, da je treba v našem gospodarstvu, v odnosih, zakoračiti na bolj ravne tirnice razvoja, da je treba marsikaj spremeniti v prid delovnega človeka, njegove osnovne in največje pravice — samoupravljanja! V tem vzdušju so občani neverjetno enotni. In novi gospodarski ukrepi bodo brez dvoma imeli podporo vseh delovnih ljudi, dejansko delovnih ljudi, ki sihermal dan prispevajo svoj delež k izgradnji boljšega jutrišnjega dne.

Te ugotovitve niso nič novega, dasiravno v celoti držijo. Dokazov za to je mnogo: ljudje ne le na sestankih, marveč dobesedno na cesti zelo veliko govore o tem. Ugibajo, v prvi vrsti, ker nekaj konkretnega se pravzaprav že ne ve. Televizijske oddaje, intervjuji, ekpzejti, članki in drugi sestavki v naših časnikih in radiu, prepričani sem, še nikoli doslej niso imeli toliko hvaležnih poslušalcev in bralcev, kot jih imajo prav v teh dneh.

Kot rečemo — ugibanj je mnogo. Kdaj bodo začeli veljati novi ukrepi? Kako bo z denarjem? Kje je mesto našemu dinarju v domačih in mednarodnih ekonomskih odnosih? Kako bo s standardom? Ali se bo res podražila elektrika, stanovanja in še marsikaj. Ali bodo cene resnično za 25 do 30 odstotkov poskočile? Kako bo z osebnimi dohodki?

Nestežje teh in podobnih vprašanj je zdaj »téma dneva«. Pa ne samo to! Ljudje, občani se zavedajo, da z zaposlitvijo ne bo več tako lahko, da si se lahko sleherni trenutke zaposli, če si le hotel! Torej bo treba malce drugače pljunuti v roke (roko na srce: lahko bi se znatno bolje delali, če bi imeli za to večji interes — berit: večje osebne dohodke) in se zavzeti, da bomo predvsem ceneje proizvajali...

Novi ukrepi bodo torej zadeli v život! Brez vsakršnega dvoma! Mnogi pa se vprašujejo: zakaj nismo že poprej tega storili? Zakaj smo

Na ravnih tirnicah

dopustili, da se razne anomalije v zadnjem času postale že nekak »sit-stem«, na katerega škodljivost so občani bolj ali manj že poprej opozorjali? Zakaj ta opozorila niso bila upoštevana? Morda bi bil potem ta prehod na sedanje ostro začrtano smer ekonomike lažji?

Predvsem bo treba marsikaj spremeniti v našem mišljenju, v naših navadah. Pa tudi v razmerju med produktivni in neproduktivni občani, med potrebnimi in nepotrebnimi institucijami, tja do delovnih organizacij.

Nobena skrivnost ni (vsaj tako je silisti iz zelo zanesljivih virov), da je samo v Ljubljani več kot pet tisoč uslužbencev odveč! Nobena skriv-

nost ni prav tako (podatek je z neke seje sveta pri republiški gospodarski zbornici), da je v proizvodnih podjetjih v vsej naši republiki manj kot tisoč inženirjev, da v dvestodvajsetih podjetjih v Sloveniji nimajo niti enega zaposlenega, ki bi imel fakultetno izobrazbo in tako naprej.

Nova kakovost, ki bo nastala v razvoju našega gospodarskega sistema z novimi ukrepi, bo brez dvoma terjala od proizvajalcev, od proizvodnih organizacij v celoti in vseh drugih mnogo več intenzivnega razmišljanja in bolj malo tistega udomačenega načina poslovanja (z negativnim prizvokom), ki temelji na geslu: »Znajdi se!« Zato bo treba tudi skrbeli za kadre, ki bodo sposobni v novih pogojih gospodarjenja, v pogojih mednarodne delitve to smer tudi uveljavljati.

Mnogo je te dni govora, s tem v zvezi, tudi o doslednosti uveljavljanja spremenjenih načel gospodarjenja. Za to se vsi zavzemajo in tako je tudi prav! Vendar obstaja tu in tam še vedno bojazen, da bo za »nekoga« še vedno obstajala neka »skunja«, pa naj bo to sivankino uho, skozi katero se bo lahko »izvlekel« iz trenutne, lahko pa tudi poznejše zagate.

Upajmo, da so take bojazni tudi dejansko odveč!

IZTOK AUŠEC

DRŽAVNI UDAR V ALŽIRIJI je bil še nadalje v ospredju dogodkov, ki si zadnje čase s filmsko naglico in presenetljivo udarnostjo sledijo po dolgem in počez prek evropskih poldnevnikov in vzporednikov. Ben Bela zaprt, Usoda Ben Bele neznan, Studentske demonstracije v podporo Ben Beli, s policijo proti Benbelistom so naslov, ki so vznemirjali bralce širom po svetu. Politična razglabljanja so oživila v vseh odtentkih, ki jim je ostal kot skupni imenovalec le vsesplošna zaskrbljenost. Kajti dejstvo je, da državni udar ni ostal brez posledic in da udar ne sedi. Alžirski minister za narodno obrambo polkovnik Huari Bumedien je izvršil državni udar s podporo vojskovanja in zrušil predsednika Ben Belo. Oblast je prevzel revolucionarni odbor. To se je zgodilo tik pred predvidenim sestankom vodstva Fronte nacionalne osvoboditve (AFL) in pred azijsko-afriško konferenco na vrhu. Kljub posameznim in vse bolj množičnim demonstracijam je Bumedien s svojo francosko organizirano in dobro plačano vojsko uspel obvladati notranji položaj. In zakaj

Dogodki tedna

potem zaskrbljenost? Ker revolucionarni svet do danes še ni preciziral svoje pozicije, niti svojih namer, ker še ni pojasnil kaj je hotel in proti čemu je v resnici nastopil in kaj pravzaprav hoče.

PRESEDNIK TITO JE V SOVJETSKI ZVEZI že dober teden. In prva polovica uradnega obiska je pokazala, da predsednik uživa v SZ velik ugled ne le kot voditelj socialistične Jugoslavije, ki s svojo dosledno neodvisno miroljubno politiko zavzema pomembno mesto v svetu, marveč je priljubljen tudi osebno kot voditelj jugoslovanskega narodnoosvobodilnega boja in kot eden prvih borcev proti fašizmu. Po obisku v Moskvi je odpotoval v glavno mesto Belorusije Minsk, iz Minska je odpotoval v središče industrijskega Urala — Sverdlovsk in naprej proti severu v vzhodno Sibirijo — Irkutsk in na Bajkal. Ves čas potovanja spremljajo maršala Tita velika skupina sovjetskih in naših novinarjev v posebnem reporterskem avionu »IL-18«. Na poletu iz Minska v Sverdlovsk in iz Sverdlovskega v Irkutsk je bil salon tega specialnega aviona podoben uredništvu večjega lista. Tu so tipkali novinarji svoja poročila, jih pošiljali redakcijam, zbirali podatke in spremljali maršalovo pot na velikih zemljevidih. V Irkutsku so sprejeli maršala s sibirsko gostoljubnostjo in prav tako je bilo tudi v Sverdlovskem, kjer mu je 39-letni inženir — konstruktor v laboratorijskem rudniku Aleksander Sisoljatin poklonil dva miniatura spominčka. V košček antracita je vrezal komaj centimeter veliko rudarsko kladivo z vsemi precizno izdelanimi detajli. Drugo darilce je pšenično zrno, v katerega je uralski umetnik vgraviral posvetilo v 20 besedah. Posvetilo je mogoče prebrati samo s pomočjo povečevalnega stekla, ki poveča dvajsetkrat.

ZARADI KAKANJSKE NESREČE, v kateri je ob eksploziji metana v rudniku zginelo življenje 126 rudarjev, je republiški sekretar za industrijo in trgovino BiH Ratko Taušan odstopil od svojega službenega položaja. Odstop je utemeljil: »To, — v bistvu pri nas neobičajno — prošnjo pošiljam zato, ker mi velika kakanjska katastrofa, ki se je pripetila v okviru resora pod mojim vodstvom, nalaga dolžnost, da kot odgovorni družbeni delavec to storim.« Ljudje komentirajo: nova praksa z dolgo zamudo. Kmalu po tem odstopu je okrožni javni tožilec sporočil, da so uvedli kazenski postopek proti odgovornim osebam v rudniku Kakanj in da so aretirali tehničnega direktorja srednjebosanskih rudnikov, direktorja rudnika Kakanj, teh. dir. rudnika Kakanj, šefa rudarske nadzorne službe in še vrsto odgovornih oseb obrata »Orasi«.

BLIŽNJO GOSPODARSKO REFORMO bo treba uveljaviti dosledno, je dejal v svojem ekspoziciji predsednik zveznega izvršnega sveta Petar Stambolić na skupnem zasedanju zveznega in gospodarskega zbora zvezne skupščine. Predlagani gospodarski reformi je dal enodušno podporo tudi plenum CK ZKJ, ki je sodil, da je naši družbi potrebno enotno mero vrednosti, tako da bo vsakdo dobil tisto, kar mu pripada, torej po delu. Na plenumu so sodelovali številni diskutant, ki so poudarili, da se bo v novih pogojih marsikaj pokazalo v drugačni luči. Med drugim na primer to, da so rudniki, železnica, elektrogospodarstvo nizko akumulativni ne zato, ker so premalo produktivni, ampak zato, ker niso v enakopravnem položaju s predelovalno industrijo. V isti sapi pa bo nov ekonomski družbeni račun bržčas pokazal s prstom na kolektiv, ki je veljal za visoko akumulativnega, čeprav je njegova produktivnost nizka.

RANJENI KONZUL KLARIĆ je zapustil Münchensko bolnišnico. Počuti se dobro in bo odpotoval z letalom v domovino, kjer mu bodo po tromesečnem počitku z operacijo odstranili izstrelek iz levega krila pljuč. Pedantni Nemci so v zvezi z atentatom pozaprl vrsto ustatih emigrantov, ki so dejanje tudi že priznali. Ločeno od tega pa je jugoslovanska javnost ogorčena zato, ker Nemci ne odgovorijo na našo protestno noto in ker v tej državi, ki se zdaj 20 let po kapitulaciji proglašja za pravno državo, podpirajo protijugoslovanske izpade, uradno zastrupljajo ozračje in stojijo v varni razdalji na strani sovražno razpoloženih emigrantskih organizacij, ki svobodno in nasilno onemogočajo naše uradne predstavnike.

DONAVA PUSTOŠI ŽITNICO že pet tednov. In borba s podivjano vodno silo Donave in Drave še traja. Veliko bojišče med Beždanom in Sremskimi Karlovcem se ne umiri. Vesti so zaskrbljujoče in graditelji in branilci nasipov ob Donavi pričakujejo napovedani deveti val reke, ki bo baje najhujši od vseh dosedanjih. Nekaj desetstotil ljudi že nekaj noči ni zatisnilo očesa, saj gradijo in utrjujejo nasipe vsi od petnajstega do petdesetega leta, samo da ne bi voda ugrabila še novih tisočev hektarjev polj. Voda je doslej uničila 4000 stanovanj, 25.000 ljudi so evakuirali iz poplavljenih področij, tovarniški stroji stojijo in škode sploh se ni mogoče oceniti.

JUGOSLOVANSKI LAN NA TRŽAŠKEM VELESEJMU je bil 22. junija, ko je imel ob tej priložnosti tiskovno konferenco naš veleposlanik v Rimu Ivo Vejvoda, generalni konzul Rudi Janhuba pa je priredil na našem konzulatu v Trstu sprejem. Na 17. mednarodnem vzorčnem velesejmu je poleg srednje Evrope najbolj številno zastopana Afrika. Ta razstavlja v glavnem kolonialno blago, predvsem kavo, saj je Trst eno izmed najvažnejših tržišč kave v Evropi. Zato bo letos poseben dan posvečen kavi. Med razstavljavci srednje Evrope je najmočnejše zastopana Jugoslavija kot najbližja soseda s svojimi tradicionalnimi izdelki lesa, usnja, raznovrstne industrije, ki se že uveljavlja na svetovnem trgu.

Ob tabornem ognju

V našem listu radi objavljamo dopise naročnikov in bralcev, posebno tiste, ki govorijo o težavah bivših borcev, o še nerešenih vprašanjih in o raznih krivicah. Rubrika »Ob tabornem ognju« je postala nekakšna tribuna za obravnavanje vprašanj, ki zadevajo bivše borce, njihove dolžnosti in pravice, prenašanje revolucio-

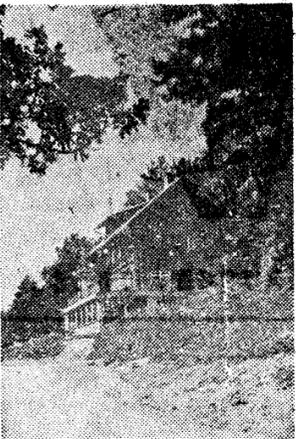
Samo resnico!

narnih tradicij itd. Če sam naslov rubrike pove, da lahko v njej povemo vse jasno in odkrito, da se lahko pomenimo, kot smo se nekoč pomenili ob tabornem ognju v gozdu. Saj se še spominjate, kakšni so bili ti pogovori, kajne? Vse smo si povedali in obraz, večini je padla tudi kakšna ostrina — bila je pač potrebna, da bi se stvari popravile, da smo lažje premagovali težave. Skratka, vse smo si povedali in vse smo radi slišali, samo da je bilo RESNICNO! Za tistega, ki ni govoril resnice, ni bilo mesta med nami.

DOPIŠNIKI NAM POROČAJO • DOPIŠNIKI NAM POROČAJO

Štore na dan borca

Delovni kolektiv Železarne in občani Krajevne skupnosti v Štoreh že nekaj let proslavljajo dan borca z množičnimi izlety na Svetino in z raznimi priredi-

Počitniški dom štorskih železarjev na Svetini

tvami, ki jih pripravljajo v Štoreh in na Svetini.

Letošnji dan borca bodo Štorčani združili s proslavlja-

njem 20. obletnice osvoboditve. Za ta namen so že pripravili obširen program.

30. junija zvečer bodo odprli likovno razstavo in predvajali film »Radopolje«. 1. julija popoldne bo šahovski turnir, naslednjega dne zvečer pa bodo predvajali film »Človek s fotografije«. 3. julija zvečer bo akademija sekcij Delavsko-prosvetnega društva »Svoboda« Štore, na kateri bodo sodelovali pevski zbor, tamburaški in harmoni-

karski orkester ter recitatorji. Na dan borca bodo krenili v znano partizansko vas Svetino. Od 8. do 10. ure popoldne bodo pri Domu Zveze borjev NOV na Svetini razna športna tekmovanja, koncert pevskega zbora »DPD Svoboda« Štore in koncert godbe na pihala »France Prešeren« iz Celja. Ob 10.30 bo svečani del proslave, nato pa bodo za vse udeležence pripravili partizanski golaž in prosto zabavo, na kateri bo za veselo razpoloženje poskrbel instrumentalni kvintet Rudija Močnika iz Kompol.

J. Mastnak

Svečanost v šoli »Oskarja Kovačiča«

V sredo, 16. junija so v osnovni šoli »Oskarja Kovačiča« odkrili doprni spomenik narodnemu heroju Oskarju Kovačiču. Svečanosti, katero so priredili ob 20. obletnici osvoboditve, se je udeležilo okrog 600 pionirjev ter okrog 30 predstavnikov KO ZZZB NOV in ostalih družbeno političnih organizacij. O pomenu jubilejnega leta v svobodi ter o ravnem heroju, po katerem je šola dobila ime, je govoril ravnatelj šole, pionirski pevski zbor šole in recitatorji pa so izvedli krajski kulturni program, v katerem je sodelovala tudi godba na pihala LM.

Ob proslavljanju dvajsete obletnice osvoboditve vabi Pripravljalni odbor

vse tečajnike radiotelegrafske šole II. tečaja pri IX. korpusu

da se udeležijo izleta v partizanske kraje na Primorskem.

Izlet je predviden za 3. in 4. julij. Odhod s avtobusi bo 3. julija ob 8. uri zjutraj izpred Kluba poslancev v Puharjevi ulici.

Prijave pošljite najpozneje do 1. julija na naslov: Darko Simončič, Ljubljana, Kidričeva 2.

Patruljni pohodi

V občini Maribor-Tezno so na višku sezone za izvajanje patroljnih pohodov, ki jih predvideva učni program rezervnih oficirjev in podoficirjev za letošnje leto. Doslej so pohode končale krajevne organizacije na Pobrežju, Štarsah, Franju in v Hočah.

Zelo dobro je bil organiziran in izveden patroljni pohod dne 6. junija v najštevilnejši krajevni organizaciji na Tezenu. Pred pohodom so tam priredili predavanje iz topografije izven programa. Kljub temu je bil obisk zadovoljiv.

Na pohodu je sodelovalo 27 tridžanskih patrolj. Vsaka je morala

na svoji poti polskati štiri kontrolne točke, kjer je morala pred komisijo reševati naloge iz topografije, taktike in streljati v tarčo. Letošnja tema predvideva v glavnem »napade«, zato se temu prilagodili tudi taktično predpostavko. Uspeh je bil več kot zadovoljiv.

Dva tekmovalca sta od 140 možnih točk dosegla prav vse, večina pa je dosegla od 120 do 130 točk. Najboljša sta bila Alojz Rant in Mirko Topolovec, sledil pa jima je Bogdan Pavlovič. Kot ekipa so bili najboljši Rant, Lužar in Lampret, sledijo ekipe: Avsec, Osetič, Peternuš in Uršič, Pavlovič, Kenda, Alojz Novak.

Poizvedbe

Mojeja pokojnega moča JOZETA PETACA, čevljarja, rojenega 21. 8. 1904, so ujeli v brigadi Simona Gregorića v Cerknem. V Tolminu je bil zaprt 5 dni, v Novi Gorici pa

9 dni. Iz Nove Gorice so ga 30. 8. 1944 odpeljali v Hänsel Halle Lager Forst (Sansetz), od koder se je vrnil 15. aprila 1945. Vse tovaršije mojeja moča prosim, naj mi pošljejo nastave, ker rabim priče za ureditev pokojnine.

Angela Petac, Sp. Senica 20, Medvođe

Od septembra 1944 do konca vojne sem bil borec 2. bataljona Sercejeve brigade. 16. decembra 1944 sem bil ranjen na Konjiški gori. Vse svoje nekdanje sorce prosim za naslove, ker želim uveljaviti posebno delovno dobo.

Peter Lapajne, Koprivna 4, p. Črna na Korškem

POIZVEDBA

Zelal bi zvedeti naslov tovaršija Franca Urbančiča, doma nekje na Primorskem. Nazadnje je bil, skupno z Mrvičem-Cukanjem, v tankovskem garnizonu v Cerklih pri Kranju.

Vinko Mrvič, Osojnik 34, p. Semič

RAVNE NA KOROSKEM

KO ZZZB NOV na Ravnah je sklicala sestanke, na katerem so se člani pogovorili o novi pokojninski zakonodaji ter o drugih zakonih in uredbah, ki zadevajo vprašanja članov ZZZB. Novi pokojninski zakon je obravnaval direktor Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje Ravne na Korškem tovaršije Suler.

PODPECA — Na nedavnem sestanku predsedstva ZZZB NOV občine Ravne na Korškem v Podpeci

Pohod tabornikov

Med 28. in 30. junijem bodo taborniki sestavili tri brigade, ki bodo hodile po poteh brigad med vojno.

Tako bo brigada »Petnajsta belokranjska« šla na pot iz Črnomlja, obiskala pa bo Doblje, Mavrlen, Tušev dol, Lokve, Vranoviče, Podzemelj in Primostek. Sestavljalo jo bo 120 tabornikov štajerskih odredov. »Gubčeva brigada«, ki jo bodo ustanovili gorenjski taborniki, bo šla na pot iz Birčne vasi, obiskala pa bo Laze in Semič. Taborniki iz Ljubljane, Novega mesta in nekaterih drugih krajev bodo kot »Cankarjeva brigada« odšli iz Novega mesta prek Zajčjega vrha in Gaberja proti Suhorju in dalje do zbornega mesta vseh treh brigad.

VISOKO:

Krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije na Visokem pri Kranju se pripravljajo na praznovanje svojega krajevnega praznika in 20-letnice osvoboditve; slavili bodo v drugi polovici julija.

Osrednja svečanost bo pred Zadrudnim domom, kjer bodo odkrili veličasten spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Spomenik bo visok okrog 4 metre, glavni podstavek pa bo tehtal kar 6 ton. Nanj bodo postavili bronast kip partizana. Izdelal ga je znan kipar Lojze Dolinar, ki je ustvaril tudi osrednji spomenik v Kranju. Okolice spomenika bodo uredili v park. Obiskovalcem se bo nudil posebno lep pogled na spomenik s glavne ceste Kranj-Jezersko. Spomenik bo veljal nekaj milijonov dinarjev. Prebivalci Visokega, Luž, Oševka, Hotemož in Milj, katerih imena padlih svojcev bodo vklesana v spomeniku, so zbrali okrog 800 tisoč dinarjev.

R. C.

Kje bomo proslavljali

Osmidnja proslava dneva borca bo v Ilirski Bistrici 3. in 4. julija, kjer se bodo zbrali preživeli borci prekmorskih in seveda tudi borci drugih slovenskih partizanskih brigad.

Praznovanje bodo vse krajevne in občinske organizacije ZZZB. Mnoge manjše krajevne organizacije ZB so se odločile, da bodo slavile skupaj. KO Zirovnica bo na dan borca priredila osrednjo proslavo v Zirovnici, kjer bodo svečanost ob spomeniku, spominskih ploščah in drugih obeležjih. Nad Breznico pri Zirovnici pa bo spominsko shorovanje. Manjše proslave bodo še v

Kranjski gori, Dovjem, Mojstrani, Jeseniški železarji pa se bodo zbrali na Ravnah na Mežakliji.

Murska Sobotna bo slavila v silkoviti prekmurski vasi Pečarovič, kjer bo tovaršijsko srečanje bivših borcev. Proslava bo tudi v Moščančah. Na več mestih bodo odkrili spominske plošče.

Borci iz Loške doline bodo dan borca proslavili v Smrečkah, kjer bodo priredili svečano proslavo s kulturnim programom.

Velika proslava bo na Zirovskem vrhu. Tam se bodo srečali nekdanji borci Škofjeloškega odreda in borci, ki jih je sovražnik zajel ob ofenzivi na Zirovski vrh in jih odpeljal v koncentracijsko taborišče.

Metilki se bodo proslavljali dneva borca udeležili tudi taborniki iz vse Slovenije, ki bodo svoj pohod in zlet zaključili s športnim tekmovanjem. Taborniki bodo položili venec pred spominsko ploščo na Trgu svobode, nato pa se bodo udeležili proslave dneva borca.

Gasilci iz Nemške vasi in Malega loga iz ribniške občine bodo na dan borca obiskali gasilce, ki so sodelovali v NOV in jih obdarili.

Osrednja prireditve v Brešanici bo na predvečer dneva borca. Po kulturnem programu — bržkone bo pred spomenikom interniranecem in političnim zapornikom — bo partizansko rajanje ob tabornem ognju.

ZROP Krško bo razvilo svoj prapor 4. julija na osrednji proslavi v Gor. Leskovci. Proslave se bo udeležilo 19 družbenopolitičnih organizacij iz občine.

ZZB NOV v Sevnici bo na dan borca priredilo pred spomenikom padlim na železniški postaji komemoracijo, popoldne pa na gradu ljudsko rajanje.

KO ZZZB Smarjeta bo pripravila komemoracijo pred spomenikom padlih borcev na pokopališču.

Tudi borci — železničarji so proslavili svoj dan. V okviru proslavljanja 20. obletnice osvoboditve so

LENDAVA:

V lendavski občini se temeljito pripravljajo na praznovanje dneva borca. Na slavnostni dan bo občinsko združenje horce razvilo svoj prapor in priredilo kulturni program ter srečanje borcev in interniranecv.

Pod pokroviteljstvom ZZZB NOV bodo na dan borca priredili kegljaški turnir, na katerem bodo sodelovale ekipe iz Čakovca, Varaždina in Ljutomer. Popoldne se bodo v Pince marofu srečali nekdanji borci in interniranci. Občinsko združenje borcev bo s krajevnimi organizacijami poskrbelo, da bodo na dan borca lepo okrasili vsa spominska obeležja v občini, na grobove narodnih herojev Stefana Kovača in Jakoba Molka pa bodo položili vence.

D. Pahor

Novice s Koroškega

so se pogovorili o pravicah članov ZB — kmetov glede zdravstvenega zavarovanja. Na sestanku so sprejeli tudi sklep, da bodo udeleženci posveta razložili novosti s področja socialnega zavarovanja tudi tistim, ki se sestanka niso udeležili. Menili so, da bo treba vprašanja posebne delovne dobe kmetov-borcev reševati hitreje. KO ZZZB NOV Podpeca bo dajala potrebne nasvete in pomoč. V Podpeci nameravajo postaviti spomenik padlim v NOV; za denarno pomoč bodo zaprosili Gozdni obrat v Črni ter organe samoupravljanja v Rudniku Mežica.

-nik

JEZERSKO:

V okviru srečanja borcev Koroškega in Koroškega področja so preteklo nedeljo na Jezerškem pred Grabnarjevo hišo odkrili spominsko ploščo iz belega

Ljubo Grabnar

istrskega marmorja, na kateri je zapisano: »V borbi proti fašizmu, za svobodo na Korškem je padel v Malošah 19. 11. 1944 Ljubo Grabnar-Vrhan, edini sin Grabnarjeve domačije.«

Ljubo Grabnar je bil aktivist. Leta 1941 se je priključil narodnoosvobodilnemu gibanju; organiziral je mnoge akcije na naši in na koroški strani.

Po bogatem kulturnem programu in srečanju borcev se je pri Planšarskem jezeru nadaljevala zabavni del programa ter partizanski miting.

R. C.

Za praznik v logaški občini

Krajevna organizacija ZB v Gorenjem Logatcu pripravila za dan borca, 4. julij, partizansko srečanje borcev in aktivistov ter ostalih na Ravniku pri Hotedršici.

Na pobudo krajevne organizacije se je lotil dela tudi občinski odbor SZDL ob sodelovanju občinskega predsedstva ZB. Tako bo to srečanje občinsko, povabil pa bo tudi borce in aktiviste iz sosednih občin, Idrije, Cerknice, Postojne in Vrhnike.

Dne 3. julija zvečer se bodo na Ravniku zbrali borci ob tabornem ognju. Naslednji dan se bo slavnost začela ob desetih. Toda že ob sedmih zjutraj se bo začel orientacijski pohod rezervnih oficirjev in podoficirjev, pohod pa bodo imeli tudi mladinci, obvezniki predvojaške vzgoje.

Ob glavni proslavi pa se bodo postrojili rezervni oficirji in podoficirji, obvezniki predvojaške vzgoje.

Po končanem slavnostnem delu bo partizansko srečanje udeležencev. Vse potrebno bo preskrbelo krajevna organizacija ZB.

Franc Jerina

UREDNIŠTVO

SIMPOZIJ o evropskih uporniških gibanjih v Trstu

(Nadaljevanje s 1. str.)
bi se tudi te dežele osvobodile fašističnega jarma in si potem ustvarile kar najboljše pogoje za razvoj in napredek.

Odvč bi bilo poudarjati, kako so se vodstva teh komunističnih strank zadržala med znano informbirojevsko kampanjo. Vendar to ni bila poglavitna težava pri sestavljanju tržaškega referata, temveč dejstvo, da internacionalizem lahko pomeni to, kar sem poudaril zgoraj, lahko pa tudi neko silno megleno idejo o povojnem sožitju, o ustvarjanju novega in boljšega sveta itd. Seveda po vojni, medtem ko je francoski referent podarjal, da internacionalizma (ne v našem, ne v kakšnem drugem pomenu) v francoski rezistenci sploh ni bilo, ter da je bilo francosko uporniško gibanje le začetek sedanje degolistične francoske politike.

Tako je tržaški simpozij odkril, da je internacionalizem pravzaprav celo del »svetovno-nazorskega gledanja«. Vse znanstvene diskusije, ki so se kdaj koli v zgodovini začele in razvijale pod takim »zornim kotom«, so bile, če rabim najmlajšo besedo, dokaj razgibane. In trdil bi napačno, če bi dejal, da v tem pogledu ni bila razgibana tudi naša razprava v Trstu, pa tudi napačno, če bi trdil, da končno ni bil dosežen »neki skupni jezik«, čeprav seveda nihče ni od svojega »gledanja« odstopil.

Treba bo še veliko trdega znanstvenega dela, kritičnega ocenjevanja ohranjenih dokumentov, odmišljanja (ne pozabljanja!) bližnje preteklosti in iskanja tiste platforme rimskega zgodovinarja Tacita, ki jo je označil s kratkim »sine ira et studio«, da bomo končno — verjetno ne več mi, temveč naš zgodovinarji naraščaj — prišli do nekih pravih rezultatov in pojmov o internacionalizmu evropskega uporniškega gibanja.

2. Kratka vsebina referatov?

Dober poznavalec italijanskega in nemškega uporniškega gibanja prof. Enzo Colotti je govoril o temi Evropska solidarnost in perspektive novega internacionalnega reda v idejah italijanskega uporniškega gibanja. Predavanje je bilo skrbno sestavljeno, toda predavatelj si je izbral — zavedajoč se prav dobro delikatnosti vprašanja — razmeroma najbolj ekonomično pot in orisal — ne toliko analiziral — boje programe vseh tistih italijanskih političnih strank, ki so se na zanimivi koalicijski bazi združile v italijanskem uporniškem gibanju.

Avstrijec Herbert Steiner, tajnik dokumentacijskega centra avstrijskega uporniškega gibanja na Dunaju, ni imel težav pri sestavljanju svojega referata Mednarodno sodelovanje

v avstrijskem uporniškem gibanju. Močno je podčrtal ustanovitve avstrijskih bataljonov med NOB v Sloveniji (našel jih je kar pet, kar po svoje drži, če štejemo k tem tudi tiste, ki so bili ustanovljeni že maja 1945), sicer pa se je veliko zadržal že pri letu 1938.

Podpredsednik češke akademije znanosti prof. Antonin Šnejdarek je govoril o Ideji mednarodnega sodelovanja v češkoslovaškem uporniškem gibanju. Segel je precej nazaj v zgodovino svoje dežele, povedal pa dobro in pošteno, da je imelo uporniško gibanje v tej deželi le narodnostni značaj in da so deželo osvobodile sile Rdeče armade in ne angloameriška vojska.

Četrto po vrstnem redu je bilo moje predavanje Ideja mednarodnega sodelovanja v jugoslovanski rezistenci. Po krajšem uvodu o virih in literaturi, ki sem jih uporabljal pri sestavljanju predavanja, sem predavanje razdelil na trije poglavji: o internacionalizmu NOB v sami Jugoslaviji, deželi z neresnim narodnostnim vprašanjem in versko mržnjo, kar vse je okupacija samo še povečala, o internacionalistični pomoči KPJ drugim, zlasti sosednim narodom med vojno, in končno o boju CK KPJ za mednarodno priznanje pridobitev NOB, zlasti sklepov II. zasedanja AVNOJ.

Zelo zanimivo je bilo predavanje tržaškega prof. Karla Schiffrerja. Naslov njegovega predavanja je bil Narodni in mednarodni vidiki uporniškega gibanja v Trstu. Na fin in miren način je povedal vse, kar ga je težilo; tržaško vstajo konec aprila 1945 in njeno usodo je primerjal z varšavsko vstajo (avgusta 1944) in poudaril, da sta bili v Trstu dve rezistenci z dvema različnima ciljema. Rezultat tega predavanja in kasnejšega privatnega pogovora je bil ta, da sva lahko našla »skupni jezik«, oba pa prepričana, da bo treba še temeljitega študija in oba še bolj prepričana, da utegne biti sicer originalni dokument in vir vsebinsko tudi netočen in neresničen. Povsem sem mogel razumeti, da si je težko odmisli »quaranta giorni« — o katerih bo zgodovina enkrat že povedala objektivno resnico, pa naj bi bila ta dobra za to ali ono stran — vendar pa se mora sicer zelo simpatični tržaški kolega zavedati, da si tudi mi težko »odmišljamo«, ko gremo mimo Gramozne jame itd. Ne bi drezal v te obojne še nezacepljene rane, če bi me bridko ne presunila novica v tržaškem Piccolu o nedavni proslavi določenega kroga Tržačanov na Bazovici z mašo zadušnico itd. Malo naj bi se le zamislili v to, da je bila nekoč vojna in revolucija in da te vojne niti najmanj niso začeli jugoslovanski

narodi. Le kdaj se bo našla neka velika ugledna italijanska oseba, ki bo svojemu narodu in Tržačanom to resnico povedala čisto odkrito!

Šesti predavatelj je bil tajnik pariškega odbora za zgodovino druge svetovne vojne Henri Michel, ki je nastopil s temo Mednarodno sodelovanje v francoski rezistenci. O vsebini sem povedal že spredaj, moram pa priznati, da duhovito sestavljenega govora le nisem povsem razumel, ostali poslušalci pa so nekajkrat med govorom izražali nezadovoljstvo.

Zadnji predavatelj je bil bivši poljski general osvobodilne armade (tiste, ki je prišla na Poljsko v sestavi Rdeče armade) prof. Stanislaw Okecki. Simpatični Poljak je povedal marsikatero resnico, v glavnem pa se je njegovo predavanje vsebinsko ujemalo s predavanjem prof. Šnejdareka.

3. Kakšna je bila publika na simpoziju?

Zame je bilo novo to, da so bili vabljeni poleg znanstvenega sveta in tržaških kulturnih delavcev tudi zastopniki vseh tistih italijanskih strank, ki so sodelovale v rezistenci in da so se potem tudi oglašali k diskusiji.

4. Kakšne so bile pripombe na vaš referat?

Naravnost se je oglašil le zgodovinar italijanske rezistencije iz Torina. Postavil mi je več vprašanj, ki bi se dala zreducirati na dva večja kompleksa: očitni nesporazumi med NOB in CK KPJ in Stalinom in problem Draže Mihailovića. Bolj indirektno je poskušal diskutirati z menoj tudi zastopnik demokratske stranke, češ da so mnogi govorniki govorili dokaj nejasno in nedoločeno. Na to mi ni bilo treba odgovarjati, ker je precej odločno na to odgovoril komunistični zastopnik Postogna, da so vsi govorniki govorili »še kako jasno in določeno«.

5. Ali bi bilo dobro sklicati tak simpozij tudi v Ljubljani?

Vse, kar more roditi sadove, je koristno. Idealno bi bilo še razširiti krog domačih in tujih predavateljev in morda določiti nekoliko določnejšo osnovno temo znanstvenega sestanka. Tako kaj ne bi neprestano iskali »skupnega jezika« z znanstveniki vseh narodov, kajti resnica je končno ena sama: noben narod, ki je doživel grozote druge svetovne vojne, si ne želi še večjih grozot tretje svetovne vojne.

S tem samo posredujem misel, ki jo je na koncu simpozija v imenu tržaškega rektorja izrekel tudi dekan tržaške filozofske fakultete, da so taki sestanki potrebni in da naj bi bil prihodnji — po rotaciji — na nekem drugem kraju.

PARTIZANSKA ZAKLADNIKA

JOŽE ZAVODNER

Maj in junij 1942 v ljubljanskih zaporih

Minila je majska noč in ob prvem jutranjem svitu so na dvorišču zaropotali motorji kamionov. Iz celic so drug za drugim stopali jetniki-talci smrti naproti. Na smrt prestrašeni Djurkovič je prišel rjoveti: »Ustreljen bom!« Med križanjem je divjal po celici in klical ječarje. Ponj so prišli sredi dopoldneva, ko so se konfidenti vrnili iz Gramozne jame in se naužili tople krvi svojih žrtev. Djurkoviča so odvedli v sobo zaupnikov, kjer je tudi ostal. Pijančeval je z njimi, karabinjerjem likal obleke in prosto hodil v pisarno tenenteja, kate-

remu je nasedel. Tako je prevrati sromak verjel v konfinacijo vse do procesa. Ko je padla sodba, je bilo razočaranje še hujske...

V LJUBLJANSKIH ZAPORIH

Skozi špranjo v zaklopki sem večkrat oprezoval v sosednjo celico, kjer je bilo zaprtih tudi po 32 jetnikov. Tistega dne je bila prazna. Zadnje žrtve so odvedli na strelišče. Vedel sem, da celica ne bo dolgo prazna. Nisem se zmotil. Okrog 23. ure so privedli večjo skupino iz taborišča Gonarsa. Med njimi je

Tenente se je nagnil na stol, zadovoljno zažvižgal in podžgal obsojce: »Podpisali ste, da ste organizirali atentat na Polaka. Dobro.«

Karabinjerja sta me zopet uklenila in me odvedla v neko pisarno. Sredi sobe je stal uklenjeni Jože Majer. Postavili so me obeni, tako da sva si zrla v oči. Drug drugemu sva se nasmešnila, podobno, kot sva se pred časom z Eipprom.

»Se poznata?« je vprašal neki častnik. Zanikala sva. »Vi ste vohunili za našimi ljudmi, jih pod raznimi pretvezami zvalili na samotne kraje in jih ubili. Sedaj povejte, ste sodelovali v mnogih atentatih? Vas je Majer silil v ta dejanja?«

»Midva nisva udeležena pri nobenem atentatu. Vaša podtikanja so grde namere, da bi naju uničili,« sva odgovorila.

Častnik je najprej igral užaljenost, nato pa je prišel besno kričati in mahati z rokama:

»Zakaj tajita in zganjata komedijo? Ob zid bi vajuu morali postaviti, brez sojenja. Le čemu sodišče?«

Sojenje je bilo končano. Vojaško sodišče ne bo nikdar dobilo v roke najinih aktov. Odpeljali so naju nazaj v celico. Z dvorišča so votlo odmevali udarci kladiv, ki so iz neobdelanih desk zbijala mrtvaške krste.

Pretleko noč so karabinjerji prignali skupino revnih dolenskih kmetov, nekaj študentov, izdanih partizanov in vosovcev. Vsi ujetniki so polni nad čakali, da jih naslednji dan izpustijo, kakor so jim bili karabinjerji zatrjevali med potjo v zapore. Z nekaj redkih izjem se jim še sanjalo ni, da so padli v živo grobnico, iz katere vodi edini izhod, izhod v Gramozno jamo, v smrt...

Tisto noč so pahnili v mojo celico žrtev iz velike zaloge talcev. Krepkemu mladeniču — verjetno je bil študent — je bilo ime Stanko. Dolgo je gledal skozi zaklopko v vratih. Poklical je konfidenta Mlakarja. Njegova prošnja, naj ga kmalu izpusti, je imela celo lahen odtenek prijateljstva. Po dolgih urah je Stanko spregovoril in razkril svoje poznanstvo z Mlakarjem.

»Sošolca sva bila,« je dejal. »Kot borca Šercerjeve brigade sva se bila skupaj pri napadu na Lož. Pri svojih dekletih na Novem trgu sva stanovala.«

Medtem se je vrnil Mlakar, ki je dozdevno šel vprašat v pisarno, kdaj bodo Stanka izpustili.

»Veš, sedaj ne moreš iti v pisarno, pač pa sem že vse sam uredil. Ponoči nikogar ne izpustijo, policijska ura je. Zato pa boš takoj jutri svoboden, najkasneje popoldne. Nocoj bom tvojemu dekletu sporočil, kje si.«

Stanko mu ni več verjel. Preklet ga je, konfidenta, ki je zamenjal svoj ponos in mnoga življenja za lagodno življenje v zaporih.

Dekle, ki je dobilo pismo mojega sotrpina — bilo je še pred tem, ko so Stanka prignali k meni v celico — je Mlakarju zaupala in ga prosila, naj kot konfident reši Stanka, zalotena ga brez legitimacije. Mlakar je zaslutil, da se mu je ponudila ugodna priložnost za napredovanje. Svojim gospodarjem je ponosno izjavil, da je izsledil še enega partizana, ki je sodeloval pri napadu na Lož. Svojemu bivšemu partizanskemu tovarišu je natvezil, da je pri karabinjerjih dosegel, da ga bodo izpustili. Takrat je Stanko še verjel, toda ko so se za njim zaprla vrata moje celice, je obupal.

Stanko je zaprosil za skorjico kruha, majhen in trd hlebec, kakršne smo dobivali iz jetniške kuhinje. Dal sem mu ga; posušene mrvice skorje so hrustale pod njegovimi zdravimi zobmi. Sam ga nisem bil mogel pojesti. Želel sem si samo, da se mi v zaporih ne bi um omražilo, tako kot se je mnogim zgodilo v betonskem peklu.

Zapletla sva se v pogovor. Spoznal sem, da je študent pravi tovariš, idealist, takšen, kakršni so bili vsi prvoborci. Obljubil mi je, da obišče mojo družino, ko se vrne iz zapora. Iskriča upanja je še vedno tlela v njem.

OSREDNJA PROSLAVA NA DAN BORCA V SLOVENIJI

Praznik prekmorcev v Ilirski Bistrici

3. in 4. julija letos bo v Ilirski Bistrici zbor prekmorskih brigad in drugih prekmorskih enot. 3. julija bodo na proslavi sodelovali domačini, mladinske brigade in nekdanji borci, naslednjega dne pa bo veliko množično zborovanje. V okviru proslavljanja bo vrsta zborovanj in manifestacij ter športnih prireditve.

O pripravah na zbor prekmorcev v Ilirski Bistrici nam je nekaj podrobno povedal predstavniki Osrednjega odbora za proslavo prekmorskih brigad, tovariš Albert Klun, kateremu smo zastavili nekaj vprašanj.

• Kako bo potekal program osrednje proslave 3. in 4. julija 1965?

— 3. julija se bodo zvrstile telet prireditve in manifestacije: otvoritev razstave prekmorskih brigad in življenja ter dela na Primorskem od osvoboditve do danes, srečanje mladine s pripadniki JLA, komemoracija pri spomeni-

Delegacija prekmorcev pri Aleksandru Rankoviću

23. junija 1965 je delegacija osrednjega odbora za proslavo prekmorskih brigad, ki so jo predstavljali dr. Franc Hočvar, Stane Bobnar, Albert Klun in Albin Kuret, obiskala Aleksandra Rankovića, podpredsednika republike in predsednika ZZB NOV Jugoslavije. Na sestanku so delegati odbora seznanili Aleksandra Rankovića z dosedanjimi pripravami za zbor prekmorskih brigad v Ilirski Bistrici ter z doslej nerešenimi problemi, ki zadevajo bivše borce prekmorskih enot. Tovariš Rankovič se je zlasti zanimal za življenje in delo bivših borcev.

ku padlih v Ilirski Bistrici in celovečerni koncert PIPZ. Naslednjega dne pa bodo množično zborovanje, srečanja borcev prekmorskih brigad ter kulturne, športne in zabavne prireditve.

• Ali ste postavili tudi spominska obeležja?

— 18 smo jih postavili, od teh 12 izven Slovenije. Z njimi smo označili samo najpomembnejša mesta na borbenih poteh prekmorskih brigad. Doselej smo od vseh odkrili 17 spominskih plošč.

• Katere občinske skupščine bodo poimenovala ulice in stavbe po zaslužnih borcih prekmorskih brigad?

— Ulice: v Kopru, Izoli, Piranu, Novi Gorici in Celju, športni park v Ilirski Bistrici, ter osnovne šole v Novi Gorici, Izoli in Sežani.

• Katera mesta so prevzela domovila prekmorskih brigad?

— Uredili in določili smo 8 domovilov za brigade. Tako smo rešili dolgoletni problem, ki je mnogokrat povzročal negotovanja in omogočili trdno povezavo med borci in občinskimi skupščinami ob prihodnjih srečanjih borcev.

• Ali vam je uspelo evidentirati borce prekmorskih brigad?

— Doselej smo evidentirali 8600 domačih in zamejskih bivših borcev-prekmorcev. Iz zamejskih mest Trsta, Gorice in Slovenske Benečije bo v Ilirsko Bistrico prišlo okrog 800 prekmorcev. Seznan je urejen po brigadah in samostojnih enotah, z vsemi generalijami prekmorcev. Padlih prekmorcev pa smo evidentirali nekaj čez tisoč. Nove podatke, ki prihajajo vsak dan, bomo vključili v novo izdajo »Prekmorcev«. Izdelano evidenco bomo odstopili in-

stitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer jo bodo še bolj temeljito obdelali.

• Kakšnega mnenja ste o razstavi: Prekmorci in Primorska v besedi in podobi?

— V okviru treh razstav bomo pripravili potujočo razstavo dokumentov in slik prekmorskih brigad pod naslovom »Prekmorci v NOB«. Razstava bo obiskala vse primorske občine ter Celje, Ljubljano, Reko, Pulo, Trst in Gorico. Naš odbor je zbral preko 3 tisoč fotografij iz vse Jugoslavije, tako, da imamo fotografski arhiv, urejen po brigadah. Tehnično izvedbo razstave bo prevzel Muzej NO iz Ljubljane.

• Kaj je z ureditvijo grobišč padlih prekmorcev?

— Na žalost smo ugotovili, da so grobišča na nekdanjih bojiščih širom po Jugoslaviji neurejena; podobno velja tudi za grobišča v tujini — na Korziki, Siciliji in Sardiniji, kjer so bili konfirirani naši ljudje. Menim, da bi za slednja grobišča moral poskrbeti CO ZZB NOVJ, za borce, padle na domačih tleh, pa bomo skušali urediti vsaj skupna grobišča na Korčuli, v Kninu, Mostarju, Bihaču in drugod.

• Odlikovanja prekmorcev?

— S pomočjo ankete smo ugo-

tovali, da 37 odstotkov borcev prekmorcev nima nobenega odlikovanja, čeprav so bili nekateri večkrat ranjeni. To vprašanje bomo skušali rešiti do letošnjega dneva republike.

• Ali ste uspeli doseči priznanja posebne delovne dobe prekmorcem?

— Enakopravno obravnavanje nekdanjih borcev-prekmorcev je še vedno zelo pereče in nepravilno. Kakor vemo, so se naši rojaki v kazenskih bataljonih na Siciliji, Sardiniji in v Južni Italiji, hoteli že pred kapitulacijo Italije preko zavezniških oblasti vključiti v NOV, vendar niso uspeli. Vprašanje štetja časa njihove konfinacije bodo morali republiški in zvezni organi čimprej in ugodno rešiti.

• Kako se Bistricani pripravljajo na zbor prekmorcev?

— Videz Ilirske Bistrice se iz dneva v dan spreminja. Tako se je nad 1300 odraslih obvezalo, da bo vsak z 30 udarniški urami prispeval k ureditvi Ilirske Bistrice. Doselej so uredili in prepleskali nad 400 poslopj. Mladinski športni park je uredila mladina. Ilirska Bistrica se mrzlično pripravlja, da bo kar najbolj prijetno sprejela nekaj desetisočglavo množico obiskovalcev. Z. C.

Odbor za proslavo prekmorskih brigad in drugih prekmorskih enot vabi vse bivše borce in aktiviste NOV ter vse ostale državljane na množično partizansko zborovanje v Ilirski Bistrici 4. julija 1965.

Vsi udeleženci proslave v Ilirski Bistrici imajo 50-odstotni popust na železnici, in sicer pri odhodu od 1. do 4. julija in pri povratku od 4. do 7. julija.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Letalo - podmornica

... kako sta že Hanibal in Scipio uporabljala vohune?

Vohunjenje se je začelo skoraj ob istem času kot vojne. Podobno kot drugi vojskovodje sta vohune uporabljala tudi Hanibal in Scipio.

Kartaginski poveljnik Hanibal je nekdo že dolge mesece brezuspešno oblegal neko sicilsko mesto. Naposled je iskal odločitve v zvižaji, toda Rimljani so vse njegove vohune polovili in pobili. Uspel je le eden izmed njegovih najbolj izkušenih vohunov, ki se je

Ali veste...

bil v mesto vtihotaplil in se tam izdal za rimskega veterana. Odslužen vojak, ki si je sam pekel meso, ni bil nikomur sumljiv, čeprav je s pomočjo dima pošiljal Kartaganom šifrirana obvestila o šibkih točkah obrambnega zidovja. To je Hanibalu pomagalo, da je mesto osvojil hitro in brez večjih izgub.

Vohune je rad uporabljal tudi Hanibalov nasprotnik Scipio African. Ko sta se rimljanska in numidijska vojska utaborili druga nasproti druge, je v taborišče numidijskega kralja Sifaksa poslal svojega vojnega tribuna Lelija na razgovore o premirju. Med pogajanj pa je skupina rimskih oficirjev, preoblečenih v sužnje, lovila v bližini numidijskega taborišča konja, ki jim je bil ušel. Numidijski so »sužnje« prišli, nekdo od poveljnikov pa je v nekem sužnju že skoraj prepoznal Rimljana: »Ti nisi suženj, temveč rimski centurion!«

Da bi ga odvrnil od te misli in rešil položaj, je rimski odposlanec Lelij oklofutal navideznega sužnja in ga ozmerjal: »Kako si le ti, umazani pes, drzneš biti podoben kakemu rimskemu centurionu!« Numidijski poveljnik je videl, da se je zmotil: noben rimski oficir se ne bi dal nezakovanu oklofutati! Rimski vohuni so nato v numidijskem taborišču podtaknili požar. Scipio pa je zmedo, ki je pri tem nastala, takoj izkoristil, krenil v napad in katastrofalno porazil numidijsko vojsko.

... če je sovjetska armada še oborožena s »katižušami?«

Vsakomur je znano, da so bile »katižuše«, reaktivni metalci min, napolnjenih s posebno gorilno zmesjo, eno najstrašnejših orožij za časa druge svetovne vojne. Znano pa je tudi to, da v sovjetski zvezi še nadalje izpopolnjujejo večevne raketne metalce te vrste.

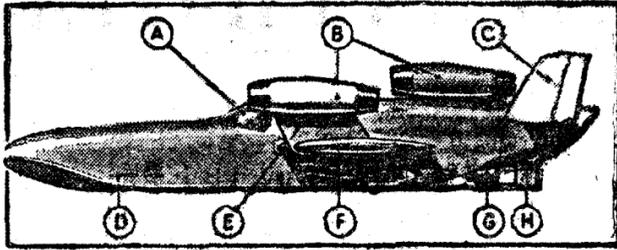
Tako so na lanski moskovski paradni opazovalci imeli priložnost videti nov tip takega metalca, ki ga je sestavljalo 40 cevi, postavljenih v štiri vrstah druga nad drugo. Njihov kaliber mora biti, po splošni ceni, nekaj med 110 in 140 mm, cevi pa so dolge nekaj tuz dva metra. Šodijo, da znaša doseg tega orožja od 12 do 16 km.

Cevi so pritrjeni na vozilo tipa »Ural-375«, ki spada med največja sovjetska vozila, napravljena v skladu z najsoodobnejšimi vojaškimi zahtevami.

Novi sovjetski 40-cevni raketni metalce je sodobno orožje in z zadostnim dosegom za področje »teriziranih enot«. Z bataljonom takih metalcev lahko dosežejo v zelo kratkem času ogromno koncentracijo ognja glede na to, da verjetno vseh 40 raket hkrati izstrele s pomočjo električnega vžiga.

Neko ameriško podjetje je za mornarico Združenih držav Amerike pripravilo načrte hidroaviona, ki bi ga bilo moč uporabljati tudi za podmornico. Brž ko bi tako letalo odkrilo svoj cilj, bi pristalo na vodi, se potopilo kot podmornica, se pod morskno gladino neopazno približalo svojemu cilju in ga torpediralo ali pa izstrelilo vanj raketo.

Hidroavion, ki je povsem podoben klasičnemu letalu, ima tri turboreakcijske motorje, ki so med podvodno plovbo popolnoma zaprti. Za podvodno vožnjo

POGLAVITNI DELI LETALA-PODMORNICE: A — kabina, B — reakcijski motorji, C — rep, D — hidrodinamična in aerodinamična oblika trupa s plavutmi za plovbo po morju, ki pa jih med poletom po zraku potegnemo v trup, E — zaklep reakcijskega motorja, F — krilce, G — vijak za podvodno vožnjo, H — podvodna krma

bi uporabljali elektromotor, ki bi za pogon potrebno električno energijo črpal iz posebnih akumulatorjev. Pri vožnji po morskovi površini pa bi bili na voljo dve vrsti pogona: z elektromotorjem in z enim od turboreakcijskih motorjev. V zadnjem primeru je moč doseči precej večjo hitrost, zato pa je tudi potrebna goriva precej večja.

Letalo-podmornica bi v zraku letelo s hitrostjo kakih 800 kilometrov na uro, pod vodo pa bi plulo le s hitrostjo 15 kilometrov na uro. Zelo različen bi bil tudi doseg tega vozila: v

zraku 900 kilometrov, pod vodo pa desetkrat manj — kakih 90 kilometrov. Letalo-podmornica bi se lahko potopila do 25 metrov globoko.

To nenavadno vozilo naj bi bilo napravidno iz nerjavečega jekla ali iz titana, da ne bi moglo rjaveti. Njegova uporabna nosilnost bo precej manjša kot pri drugih letalih enake velikosti, hitrosti in dosega. To pa zato, ker bo letalo-podmornica imelo vgrajene posebne tanke za vodo. Napolnili jih bodo tedaj, ko se bo treba potopiti, izpraznili pa takrat, ko naj bi letalo-podmornica spet izplula na površino morja.

Čeprav se vojna mornarica Združenih držav Amerike za to letalo zelo zanima, le še ni pravič znanega, kdaj se bodo lotili izdelave tega nenavadnega vozila. Pred uresničitvijo teh načrtov bo treba razčistiti še marsikatero tehnično vprašanje. Potemtakem je načrt letala-podmornice le drzna zamisel.

VOHUNSTVO V PRVI SRBSKI VSTAJI

Dobremu vohunu — par volov

ZA UJETE VOHUNE — VESALA

Skoraj si ni moč zamisliti vojne brez vohunov in tajnih agentov, ki se sicer bore na svojstven način, padajo pa prav tako kot vojaki na fronti. To se je dogajalo ne le pred dvema desetletjema, temveč tudi med prvo srbsko vstajo. Res, da je takrat bilo precej manj vohunov, vendar je Karadjordje imel zaradi njih hude skrbi. Nevarni so mu bili ne le turški, temveč tudi avstrijski vohuni. Za ene in druge je bila kazen — vesala.

Iz Karadjordjevega dopisovanja z njegovimi vojvodami je znano, da je tudi on pošiljal svoje zaupne ljudi v Bosno, v Sarajevo in celo vse do Travnička. Eden izmed njegovih komandantov piše:

»V Bosno sem bil poslal zanesljive ljudi, ki so se včeraj vrnili in me obvestili, da Turki še niso zbrali svojih enot, vendar je vezir že objavil mobilizacijo turške vojske.« In še: »... V Bosno neprestano pošiljate ljudi zaradi zbiranja podatkov, kar delam tudi jaz...«

Nobenih utvar pa Karadjordje ni imel glede nasprotnikovih vohunov, kar ugotavljamo iz naslednjega pisma:

»... Človeka, ki ste ga prijeli, ker ni imel pri sebi nobene dovolilnice, govori pa, da je doma iz Ripnja, pripeljite zvezanega in pod močno stražo v Beograd... Za natančno izvajanje vseh mojih ukazov se vam osebno zahvaljujem, ker vidim, da se po vaši pokrajini ne more nihče gibati brez pismenega dovoljenja... Priporočam vam, da še nadalje tako ravnate in da vsakega neznanca, ki nima dovoljenja, najsi bo to svečenik, menih ali trgovec, takoj primejte in me o tem nemudoma obvestite...«

NAGRADA ZA OBVEŠČEVALCA IZ SOKOLA

Srbi so v utrjenem mestu Sokolu imeli izvrstnega obveščevalca, ki je Karadjordja in njegove vojvode pravočasno in natančno obveščal o vseh pomembnih zadevah v mestu. Ko so srbske enote oblegale mesto,

je poročal, »da Turkom primanjkuje hrane ter da v bližini mesta že zanjejo in še zeleno pšenico suše na rjuhah.«

Karadjordje je tega obveščevalca zelo cenil in proti Mateju Nenadoviću v svojem pismu z dne 23. decembra l. 1812 svetuje: »... Priporočam vam, da še nadalje vzdržujete čim boljše stike s tem našim prijateljem iz Sokola, ki ga dobro nagradite in zahtevajte od njega, da vas stalno obvešča o tem, kaj Turki v Sokolu govorijo in počenajajo.«

Prota Matej Nenadović ga je ubogal, Karadjordje pa se mu je v svojem pismu z dne 11. aprila 1813. leta zahvalil in pisal: »... Dobro ste storili, ko ste našemu prijatelju iz Sokola podarili dva vola. Povejte mu, da ne bomo pozabili nanj, le obvešča naj nas o vseh novostih. Priporočite pa mu, naj pošilja samo preverjena in resnična poročila...«

KAZEN ZA NASPROTNIKOVE KOVE VOHUNE

Vse sovražnikove vohune, ki so jih bili ujeli, so pripeljali v Beograd ali Topolo, kjer jih je Karadjordje včasih tudi sam zasliseval. Do njih je bil izredno strog. To se najbolje vidi iz pisma, ki ga je 21. junija 1813 poslal proti Mateju Nenadoviću: »... Dosljej sem vam bil že nekajkrat ukazal, da nikomur ne dovoljujete gibanja brez dovolilnice po vašem okrožju. Vsakogar, ki ga boste prijeli, zaprite in me o tem obvestite. Ponovno vam ukazujem, da temu vprašanju posvetite čim večjo pozornost in da to povsem preprečite. Objavite, da bo vsak tak, če ga ujamemo, obesen. Če pa ga ulovite na splavu, ga obesite kar tam. Zato naj vsak staršina, ki ima na svojem sektorju kak brod, o tem obvesti tudi brodnike. Če pa brodnik ne uboga, obesite še njega...«

Hkrati s tem si je Karadjordje prizadeval, da bi bili njegovi obveščevalci dobro nagradjeni in da se jim zagotove velike nagrade tudi po končani vojni: »... Vse naše zaupnike obvestite, da jih bomo dobro nagradili. Plačujte jih izdatno in vam naj ne bo žal denarja. Če bog da,

da bomo zmagali, bo vsakdo samem obesite.«

Karadjordje je torej dobro razumel pomen obveščevalne službe v vojni in je zato bil proti sovražnikovim vohunom brezobziren, proti svojim obveščevalcem pa za tiste čase kraljevsko darežljiv.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Tovariš Ivan Mavrin-Miloš iz Črnuce nam je v zvezi s fotografijo, objavljeno v 23. številki »TV 15« v rubriki »Fotografija z vprašanjem« sporočil: »Fotografija je nastala aprila 1944 v dolini Kokre na Gorenjskem. Prije na levi je Franc Bavdek, ki sedaj živi v Ljubljani, poleg njega je angleški major, član zavezniške misije. Skupino sem vodil na Koroško v svoj štab.«

Današnja fotografija je verjetno nastala med italijansko ofenzivo na Rog, verjetno nekje na Notranjskem. Mrtvi talci pripovedujejo o strahotah, ki jih je počel fašistični okupator. — Bralce prosimo, naj nam sporočijo, ob kakšni priliki in kdaj je nastala fotografija.

KAREL LEVIČNIK:

OB BLIŽNJEM SLAVJU PREKMORCEV V ILIRSKI BISTRICI

Četrtega julija, na dan borca, se bodo po dvajsetih letih v Ilirski Bistrici srečali preživeli borci nekdanjih prekmorskih brigad in drugih prekmorskih enot, da se poklonijo svojim padlim bojnim tovaršem in obude spomine na slavne dni bojev za dokončno osvoboditev svoje domovine.

Cas je, da se po toliko letih prikaže javnosti, posebno pa mladini, kolikšen je bil prispevek prekmorcev v narodnoosvobodilnem boju narodov Jugoslavije in v skupnih naporih zaveznikov za uničenje fašizma in njegovega bojnega stroja.

Ugledni italijanski dnevnik »L'Unità« je 9. maja 1945, ob dnevu zmage, priobčil intervju s sovjetskim maršalom Sokolovskim z naslovom »O velikih bitkah naše zmage«. Intervju govori o uspehih sovjetske vojske in o pomembnih ljudskih gibanjih odpora na Poljskem, v Češkoslovaški in Grčiji, medtem ko ni o prispevku Jugoslavije ki stvari antifašistične koalicije v njem niti besedice. Morda gre le za površnost intervjuja: huje pa bode v očeh skica »zmage nad nacizmom« na isti strani tega dnevnika: povsod so puščice, ki kažejo prodiranje zavezniških vojsk, celo v Italiji, čeprav je splošno znano, da je na »gotški črti« pred Bologno bil takrat mir, samo v vsej Jugoslaviji, v Istri in na Primorskem ni bilo — kakor prikazuje skica — nobenih bojev! Resnica pa je, da so ravno takrat besneli hudi boji od Drave do Jadranskega morja in so tevtonski nacisti sprožili besno ofenzivo proti Devetem slovenskemu korpusu na Primorskem in Gorenjskem, ubijali, klali, ropali in požigali.

Za proslavo na dan 4. julija je izbrana Ilirska Bistrica zato, ker se je tu vdal obkoljeni nemški 97. armadni korpus, ki je bil sicer rezerva nemških armad v Italiji, a je bil preusmerjen proti jugoslovanski vojski, na staro jugoslovansko-italijansko mejo od Snežnika do morja. Imel je nalogo za vsako ceno preprečiti Četrto jugoslovansko armadi pohod na Sočo.

V začetku marca 1945 je bil splošen napad na Hitlerjev nemški rajh, ki so ga zavezniški napovedali v Jalti, že v popolnem razmahu: na zahodu so zavezniški dosegli levo obalo Rena, medtem ko so na vzhodu sovjetske armade lomile odpor Nemcev v Pomeraniji ter se približale Küstrinu in Frankfurtu na Odrji, končavale bitko za Slezijo, čistile Slovaško od Karpatov, po osvoboditvi Budimpešte pa so se pripravljale za pohod na Dunaj.

V zaključnih operacijah druge svetovne vojne je bila naloga jugoslovanske armade, da obkroži in prisili h kapitulaciji vse okupatorjeve sile v Jugoslaviji ter preporoče, da se ljudstvo na našem

etničnem področju, vključno z Istro, Slovenskim Primorjem in Koroško, za vselej otrese fašističnega jarma.

Vrhovno poveljstvo jugoslovanske vojske je odločilo, da s svojimi silami prebije sovražnikovo fronto v Sremu in Liki, nato pa z odločnim prodiranjem, in sicer z desnim krilom po dolini Drave, z levim pa ob obali Jadranskega morja proti Trstu, Trzinu in naprej po dolini Soče, do Celovca, ter hkrati ob močnih frontalnih

napadih in delovanju v sovražnem zaledju zapre obroč okrog nemške balkanske grupacije na področju Julijskih Alp in Karavank. Koncentrično prodiranje proti Sloveniji naj bi operativno obkrožilo spremeniło v taktično, kar bi sovražnika primoralo, da kapitulira.

Na desnem krilu strateške razvrstitve sta Prva armada, ki je bila v Sremu, in Tretja armada v Baranji dobili nalogo, da skupno razbijeta sovražnika v Sremu in na Dravi, nato pa ga podita med Dravo in Savo z namenom,

da objameta njegovo levo krilo. V operativno sestavo so vključili je bil takoj v začetku vključen 6. slavonski korpus, pozneje pa še 10. korpus, ki je operiral v zahodni Slavoniji in Zagorju. Na levem krilu je Četrta armada, ki je imela glavnino svojih sil v severni Dalmaciji, dobila nalogo razbiti sovražnika na odseku fronte med reko Uno in Jadranskim morjem. Nato naj bi odločno nadaljevala pohod proti severozahodu, skozi Liko, Gorski

skemu kotaru, da bi vezala nemški 97. armadni brški korpus za posebne naloge (nem.: zur besonderen Verfügung) in jim tako olajšala njihove operacije v severni Italiji. Štab tega nemškega korpusa je bil v Spesi, južno od Cedad, njegove sile pa so bile razporejene takole: 188. divizija na področju Trsta, Postojna in Gorica; 237. divizija v Istri; 718. divizija v okolici Pordenone-Portogruaro; 24. brigada krških lovcev (Karstjäger) na komunikaciji Videm—Ponteba. V Trstu je bil višji SS poljejski vodja Globotschnigg; temu so bile podrejene močne nemške policijske sile, četniška Dinarska divizija po-

VELIKI DNEVI PRED

Med Dravo in Jadranskim morjem je jugoslovanska armada povezovala levo krilo sovjetske armade z zavezniškimi silami v Italiji. Razen velikih sil je jugoslovanska armada med vojskami desetine članic antihitlerjevske koalicije edina imela kot enakopravna zaveznika svoj samostojen del fronte.

V zaključnih operacijah druge svetovne vojne je bila naloga jugoslovanske armade, da obkroži in prisili h kapitulaciji vse okupatorjeve sile v Jugoslaviji ter preporoče, da se ljudstvo na našem

napadih in delovanju v sovražnem zaledju zapre obroč okrog nemške balkanske grupacije na področju Julijskih Alp in Karavank. Koncentrično prodiranje proti Sloveniji naj bi operativno obkrožilo spremeniło v taktično, kar bi sovražnika primoralo, da kapitulira.

Na desnem krilu strateške razvrstitve sta Prva armada, ki je bila v Sremu, in Tretja armada v Baranji dobili nalogo, da skupno razbijeta sovražnika v Sremu in na Dravi, nato pa ga podita med Dravo in Savo z namenom,

kotar, Hrvatsko primorje in Istro, k Soči in na Koroško. Operacije Prve in Četrte armade je povezovala Druga armada, zbrana v vzhodni Bosni, da bi napadala v splošni smeri Doboj—Banjaluka—Bosanski Novi—Karlolovac. Po osvoboditvi Sarajeva se je vključila v njeno sestavo še sarajevska operativna grupa: 2., 3. in 5. korpus.

Z zavezniki v Italiji je bilo dogovorjeno, da bo naša vojska proti koncu marca začela operacije po dolini Une proti Liki in Gor-

pa Djujića, ki je štela kakih sedem tisoč mož, nekaj italijanskih teritorialnih polkov in policijskih bataljонов ter tako imenovani Srbski prostovoljski — Nediev korpus, močan osem tisoč mož. Na prostoru 97. korpusa je bilo tudi več varovalnih bataljонов (nem.: Sicherungsbatalione), mnogo artiljerijskih, mornariških in drugih enot.

Nemški 97. armadni korpus je bil pod poveljstvom armadne grupe »C«, v operativni sestavi nemških enot v Italiji. Imel je nalogo braniti obalo od izliva Tilmonta

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

PUSTOLOVŠČINE UJETEGA PILOTA

MLADEMU NEMSKEMU PILOTU VON WERU, KI SO GA BILI ZAVEZNIKI SESTRELILI NAD ANGLIJO, SE JE POSREČILO UITI IZ UJETNIŠKEGA TABORIŠČA V ANGLIJI, KANADI IN ZDA. ČLANEK O DOGODIVŠČINAH TEGA PILOTA, ENEGA IZMED NAJVEČJIH PUSTOLOVCEV V DRUGI SVETOVNI VOJNI, V NEKOLIKO ZMANJŠANEM OBSEGU POZEMAMO PO AMERISKEM LISTU »THRUE«.

»Pobegnili bom najkasneje v šestih mesecih!« je obveščevalnemu oficirju angleškega letalstva, ki ga je zasliševal, prepričljivo zatrjeval mlad nemški pilot. Kasneje se je izkazalo, da se Nemec takrat ni širokoustil, saj je svojo obljubo dejansko izpolnil.

NEDISCIPLINIRANI PILOT

Britanci so že od 5. septembra 1940. leta naprej, ko so na Anglijo sestrelili njegov »Messerschmidt 109«, njega pa ujeli, vedeli, da imajo posla z nenavadnim ujetnikom. Nemško časopisje je o tem dogodku poročalo z velikim obžalovanjem in opisovalo pilotovo kariero od njegovega vstopa 1938. leta v nemško letalstvo. Že naslednjega leta je s svojim letalom strmoglavil, vendar je ostal živ. Zdravniki so takrat zatrjevali, da ne bo mogel več letati. On pa jih je kmalu nato postavil na

laž: po petih, šestih tednih je ušel iz bolnišnice, tri mesece kasneje pa je bil že spet v zraku.

Franz Wera je bil Švicar, ki se je šolal v Nemčiji. Imeli so ga za izvrstnega športnika. Porabil je mnogo več denarja, kot pa so mu ga pošiljali starši. Kot dvajsetleten fant je nekajkrat zmagal v tekmovalnih s športnimi letali. Nemci so mu predlagali, naj vstopi v njihovo letalstvo. To mu je prišlo kar prav, da bi mogel plačati svoje dolgove.

Čeprav je bil izvrsten in hraber pilot, so se Nemci kmalu pokesali, da so ga bili sprejeli medse, saj je bil skrajno neposlušen in kot tak je kvaril disciplino vse svoje enote. Njegovi starešine niso bili nikoli prepričani v to, če bo svojo nalogo dejansko izvedel, saj si je cilije napada kar sam izbiral. Tako se je tudi takrat, ko so ga se-

strelili, ločil od svoje skupine in prodril globoko nad Anglijo, kjer je nepričakovano napadel naspornikova letala na nekem letališču, jih pet zažgal in na raznih drugih aerodromskih objektih povzročil občutno škodo.

PET DNI V MOČVIRJU

Brž ko so ga bili prepeljali v ujetniško taborišče štev. 1, je von Wera začel snovati načrte za beg. Angleži so imeli ujetnike zaprte v nekem starem gradu, ki so ga obdali z bodočo žico. Po mnogih stražarnicah, v katerih sta podnevi in ponoči stražila po dva stražarja, bi človek sodil, da iz gradu ni moč pobegniti. Uiti je skušal le eden izmed ujetnikov, vendar tudi ta ni mogel priti dlje kot do prve žičnate ograje. Zato je von Wera sklenil, da bo pobegnul na poti iz sprejemnega ujetniškega taborišča v grad.

Kaka dva kilometra pred gra-

dom je kolona z ujetniki hodila mimo nekega močvirja. Nemškemu pilotu je zadostovalo le deset sekund, ko je stražar gledal nekam drugam, in že ga ni bilo nikjer več. Njegov beg so opazili šele v taborišču. Na stotine policistov, vojakov in civilistov je s pomočjo psov pet dni pregledovalo močvirje in njegovo okolico, vendar Nemca niso našli.

Von Wera je ves ta čas bil v močvirju. Gibal se je le ponoči, podnevi pa je največ vtepel v vodi in v ustih imel votel trs, skozi katerega je dihal. V teh petih dneh ni ničesar zaužil, pil pa je le umazano močvirno vodo. Ko pa se je priplazil k neki hiši, da bi tam ukradel kaj hrane, so ga zalotili policisti, ki so obkolili to območje.

Tako se je Nemcu ponesrečil prvi poskus pobega. Angleži so ga kaznovali s petnajstdnevni zaporom, nato pa so ga poslali v drugo taborišče, v notranjost dežele.

PO ROVU NA SVOBODO

Takoj nato, ko je bil prispel v novo taborišče, se je začel s štirimi drugimi ujetniki dogovarjati o izkupu kakih petdeset metrov dolgega podzemnega rova. Po dveh mesecih je rov bil že izkopan. Pilot je svojim tovarišem svetoval, naj zbeže proti obali, kjer naj si poiščejo kako ladjico ali čoln, medtem ko se bo on vrnil z letalom, ki si ga bo »izposodil« od Angležev.

Tako je 20. decembra po naporih hoji prispel na neko manjšo železniško postajo. »Tako moram priti na najbližje letališče,« je dejal šefu postaje. Povedal mu je, da je danski pilot, ki leta z britanskimi letali, in da je zaradi okvare na letalu moral izskočiti. »Telefonirajte na letališče, naj nemudoma pošljejo pome avtomobil,« je končal svojo zgodbo.

Šef postaje pa ni telefoniral na letališče, temveč je poklical policijsko postajo. Nemec je moral ponovno po telefonu razlagati svoj primer. To pa je storil tako prepričljivo, da mu je verjela celo policija. Kmalu je z najbližjega letališča pripeljal ponj avtomobil.

Svojo zgodbo je naplesel ponovil še dežurnemu oficirju na letališču. Medtem ko je oficir po telefonu preverjal njegove podatke, je nemški pilot odšel v stranišče, skočil skozi okno in se približal mehaniku, ki je čistil neko lovsko letalo. Potem ko mu je povedal svojo zgodbo, mu je rekel, da mu je dežurni oficir dovolil ogled letala. Se prav posebej so ga zanimali razni vzvodi. Sedaj je čakal le še na najboljšo priložnost, da mehanika nekako odstrani in da zbeži z letalom. Tedaj pa je nepričakovano začutil revolversko cev med rebri. Beg mu tudi tokrat ni uspel.

V prihodnji številki: Skok z vlaka — 20 tisoč dolarjev kavcije — Beg v Nemčijo

V BESEDI IN PODOBI

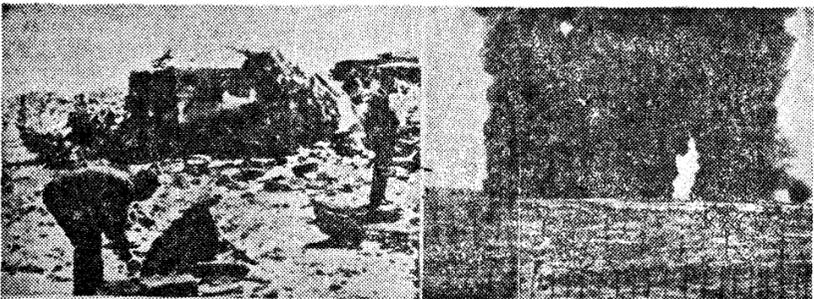
MOTORNE SMUČKE ZA VOZNO PO VODI je konstruiral Franz Kord iz Hamburga. Meni, da bodo njegove smučke začeli uporabljati tudi pomorski diverzanti (»ljudje-zabe«), ker so neprimerno bolj praktične kot motorni čolni.

NA LETALIŠČU BIEN HOA se je nepričakovano vnelo in zgorelo 26 ameriških reakcijskih bombnikov in 4 južnovietnamska letala, vsa oborožena z napalmi bombami. Ob tej priložnosti je bilo mrtvih 26, ranjenih pa 100 vojaških oseb.

ČESKOSLOVŠKE RAKETNE ENOTE so imele letos spomladi svoje prvo bojno streljanje. Na sliki vidimo čekoslovaške vojake neposredno pred izstrelitvijo raketnih projektilov »zemlja-zemlja«, ki so sovjetskega izvora, njihov doseg pa znaša precej čez sto kilometrov.

do Reke ter varovati notranjost Istre in Slovenskega Primorja. Nemška vrhovna komanda je v začetku marca obvestila komandanta armadnega grupe »E«, generala Löhra, da bo področje do Soče zaplano njemu, če bi se dogodki na jugovzhodu ali na jugozahodu še naprej neugodno odvijali. To se je pozneje tudi zgodilo. Takrat pa je moralo ostati še vse pri starem — pripoveduje Löhr — da ne bi Mussolinijevi marionetni vladi povzročali notranjepolitičnih težav.

Takoj po osvoboditvi Mestarija je vrhovni komandant, maršal Ti-

Cetrta armada je imela tudi svojo težko motorizirano artiljerijsko brigado, 1. tankovsko brigado, inženirsko brigado, polk za zveze, dopolnilno in samostojno brigado, ki je bila formirana iz dela razformirane 33. divizije. Podrejena ji je bila tudi Pomorska komanda severnega Jadrana; v njeni sestavi je bil Kvarnerski odred mornariške desantne pehote — štirje bataljoni strelcev, približno 850 mož.

V Cetrtri armadi so bili borci vseh jugoslovanskih narodov. V enotah prejšnjega 8. korpusa pa je bilo nad 10.000 prekmorcev, zvečne primorskih Slovencev in Istranov, ki so prišli iz južne Ita-

zavestno in odločno iskali in našli pot v partizansko bazo v Barju primorski Slovenci in Istrani — italijanski vojaki, ki so se vdali zaveznikom, pozneje pa tudi Stajerci, nasilno mobilizirani v nemško vojsko, deloma v Rommelov Afrika Korps, deloma v enote v Franciji. Največ je bilo mladincev (najmlajši so bili stari komaj 16 let), ki so jih fašisti odgnali v kazenske bataljone, v zloglasne »battaglioni speciali«, raztresene po malaričnih krajih Katalabrije, Sicilije, Sardinije itd.

Formiranje borbenih enot iz teh naših ljudi je posedovalo partizanska baza v Barju, ki je spre-

že prve dni decembra 1943 sta se izkrcali na srednjedalmatinskih otokih 1. in 2. prekmorska brigada, skupaj sedem bataljонов — 2400 mož. Ko so se morali pred Nemci umakniti na Vis, jih je mornarica prepeljala na obalo, od tod pa so se ob nenehnih bojih prebijali čez zasnene planine v Drvar. Tu so bili borci teh dveh brigad razporejeni v brigade 1. proletarske divizije, ki so imele v peti in takrat še trajajoči šesti sovražnikovi ofenzivi občutne izgube.

V enotah Cetrte armade sta bili 3. prekmorska brigada 26. divizije in 5. bataljon 11. brigade 26.

to, z naredbo z dne 1. marca ukazal formirati Četrto armado. V to so bili vključeni: 8. dalmatinski korpus z 9., 19., 20. in 25. divizijo, 11. hrvaški korpus s 13., 33. in 43. divizijo, 7. slovenski korpus s 15. in 18. divizijo, malo kasneje pa še slovenski 9. korpus s 30. in 31. divizijo. Armado je bilo treba formirati zaradi postavljene naloge, pa tudi iz organizacijskih vzrokov, ker je 8. korpus sam imel že obseg armije, 7. 9. in 11. korpus pa je bilo treba združiti pod višjo komando, ki naj bi usklajevala njihove akcije.

lije v že tam formiranih enotah ali pa v skupinah na otok Vis, pozneje pa na dalmatinsko obalo. Med prvimi so bili rodoljubi — antifašisti, politični zaporniki, interniranci in konfiniranci — Slovenci, Dalmatinci in Črnogorci iz pokrajini, ki jih je fašistična Italija okupirala leta 1941, a se ob njenem zlomu niso mogli prebiti do partizanskih enot ali pa so bili zaprti v južnem delu Italije, ki so ga zasedli zavezniki. Njim so se priključili tudi antifašisti italijanske narodnosti.

Mimo nešteti ovir in težav so

jemala tudi ranjence s kopnega ter pregnane stare ljudi in otroke, ki so bežali z dalmatinske obale in otokov. Borcem v domovini, pa tudi italijanskim, grškim in francoskim partizanom je odpravljala po zraku in morju pošiljke materiala, ki so ga dali zavezniki: orožje, municijo, zdravila, hrano, obleko, obutev, nazaj pa prepeščala ranjence. Pripravljanje in spremljanje materiala na določena mesta so opravljali borci 4. prekmorske brigade, ki se je vrnila v domovino šele po končani vojni.

divizije (550 Primorcev), ki je bil po kninski bitki razformiran, s Primorci pa so bili popolnjeni drugi bataljoni te brigade. V Težki motorizirani topniški brigadi 4. armade ter topniških enotah 9., 19., 20. in 26. divizije je bilo nad 2500 Primorcev. Nad 1500 jih je bilo v 1. tankovski brigadi. Mnogo jih je bilo v mornarici pa v mornariški pehoti, v letalstvu ter zalednih enotah in ustanovah.

(NADALJEVANJE PRIHODNJIČ)

MIRAN OSTAN:

Postal sem radio-telegrafist JA

Obidit je stanoval v predmestju v železničarskih blokih. To je bilo za nas zelo ugodno se posebej zato, ker je bila uvedena zatemnitev. V predsedkih pa smo opazili, da hišo nadzorujejo. Posebno sumljivo so se nam zdeli pogledi nekaterih sstanovalec. Zato smo postali previdni in se sestajali poredkoma in v manjših skupinah. Da ne bi povzročili preplaha med nami, mi je pokojni Obidit šele po vojni povedal, da je neko noč v novembru 1942 vdrla v stanovanje policija ob urt, ko je oddajal radio London. Sreča, da je bil tisto noč sam v stanovanju in da ni niti radia vključil, ker se je bil ravnokar vrnil s službenega potovanja.

Iz te dobe je omebne vredna akcija, ki nam je dobro uspela. V noči od 30. aprila na 1. maj leta 1943 smo raztrosili in naleplili po mestu, na železniški postaji, po vagonih na stotine propagandnih letakov v italijanshni. Akcije so se udeležili vsi omenjeni tovariši.

Meseca novembra 1942 so našo radiotelegrafsko solo premestili iz varnostnih razlogov v Forte dei Marmi, letovišarski kraj, ki leži približno 50 km južno od Spezie. Solo so nastanili v letno otroško kolonijo. Skoraj vsak teden sem se po enkrat vračal v Spezio k Obiditu in tovarišem, dokler nisem bil v maju 1943 premeščen na Sicilijo.

V neposredni bližini Forte dei Marmi, v Marina di Massa, Carrari in samem Forte dei Marmi so takrat Italijani formirali iz vrst samih mladih slovenskih fantov, starih od 15 do 19 let, zloglasne »battaglioni speciali«. Po nalogu, ki sem ga dobil od Obidita, sem se sestajal s temi fanti, kadar so bili prosti, v bližnjih gozdičkih ali pa sem jih obiskoval v kasarnah. Od teh se spominjam samo dveh: Alda Pavlina iz Bovca (ta je šel potem k partizanom, nato so ga ujeli Nemci in poslali v Dachau, od koder se ni več vrnil), in pa Stanka Komaca iz Soče. (Sedaj menda ribiški čuvaj v Soči.)

Prve dni maja 1943 sem bil torej premeščen na Sicilijo v radijski center mornarice Fulgatore pri Trapani. Tjaka sem prispel z zadnjim vlakom, ker so zavezniki pred invazijo otok močno bombardirali, se posebej pa obalo. Pošta ni več delovala, zato sem izgubil vsako zvezo s tovariši v Spezi. Šele po vojni sem zvedel, da so 12. junija 1943 o polnoči aretirali na Obiditevem stanovanju Antona Rijavca, 23. junija 1943 pa Jožeta Obidita. Na stanovanju so našli orožje, municijo in propagandni material. Odpeljali so ju v zapore Coroneo v Trst. Iz zaporov sta prišla ob kapitulaciji Italije in odšla v NOV.

Radijski center italijanske vojne mornarice Fulgatore, kjer sem služil kot radiotelegrafist, je bila velika prtilična stavba z visokimi antenami in za takrat opremljena v najmodernejšimi radiotelegrafskimi napravami. Z admiraliteto, ki je bila v Trapaniju, je bila povezana s telefoni in teleprinterji. Oddajni center, s katerim smo bili avtomatsko povezani, je bil oddaljen kakih 15 km. Ves kompleks ni bil zaščiten pred zračnimi napadi. Niti ena naprava ni bila v kletih ali bunkerjih, ker teh sploh ni bilo. Pri aparatih smo bili izmenoma po 12 ur na dan. Služba je trajala neprekinjeno noč in dan. Vsa posadka je štela okoli 60 mož. Med njimi sem bil jaz edini Slovenec.

V prostem času smo morali ne glede na čin in službo graditi okoli radijske postaje žične ovire in kopati luknje-zaklonišča. Luknje so morale biti široke 1 m, dolge 3 in globoke 2 m. V te smo se zatekali ob zračnih napadih.

Junija 1943 so začeli zavezniki množično bombardirati obalo in neposredno zaledje. Bili so dnevi, ko so izvedli po 12 zračnih napadov. Nebo pa ni bilo nikdar prazno. Ako ni bilo bombnikov, so bili v zraku zavezniški lovci ali izvidniki. Poleg bombnikov so bila najbolj nevarna letala tipa Lightning, lovci z dvema trupoma. Iz našega položaja smo dobro videli, kako so padale bombe na Trapani in Marsalo, kjer je bilo mnogo naših fantov v specialnih enotah.

Neke noči sredi junija 1943 so se lotili tudi radijskega centra. Najprej so spustili v krogu bengalične rakete, da je bilo razsvetljeno kakor čez dan. Bombardirali so z bombami, ki so jih uporabljali za napade na pehoto. Vse so eksplodirale nad zemljo, ne da bi napravile luknje. To je zadostovalo, da so dobesedno odpihnile na sibirskih lesenih kolih postavljene žične ovire, presekale sidra anten, da so se zrušile. Močno je bila poškodovana tudi stavba radia. Vrgli so tudi male veržene zažigalne bombe, ki so zažgale polja nepožetega riža. Ranjenih ali ubitih je bilo 6 mož.

Zaradi neprestanega bombardiranja mesta Trapani, kjer je bil štab, kateremu smo pripadali tudi mi, zadnje mesece nismo dobivali ne plače ne hrane. Da smo se prehranili, smo želi ali boljše, ker nismo imeli srpov, trgali žito. Mlatili smo ga na odejah. V bližnjem mlinu smo potem zamenjali žito za moko, neobhodno surovino za makarone. Ostalo pa smo z lastnim denarjem kupovali pri kmetih. Kupčija je bila slaba, ker so kmetjeraje prodajali blago bogatim beguncem iz mesta. Večkrat smo morali nastopiti z grožnjami.

O vojnih dogodkih sem bil stalno na tekočem, saj sem imel na razpolago odlične radijske sprejemnike.

Po padcu otoka Pantelleria, 11. junija 1943, in naslednjega dne otoka Lampedusa, se je bombardiranje stopnjevalo iz dneva v dan.

Od neprestanega bombardiranja in naporne službe smo bili živčno izčrpani. Videl sem radiotelegrafista, ki se je med bombardiranjem s slušalko na glavi zatekel pod figovo drevo, prepričan, da je v dobrem zaklonu. Drugi je vedno tekel v zaklon s porcijo na glavi, uverjen, da je zaščiten pred drobci granate.

Ze dopoldne 10. julija 1943 smo zvedeli, da so se zavezniki izkrcali na otoku pri Geli in da napredujejo proti nam. Dva ali tri dni potem sta se pojavila pri nas dva vojaka Sicilijanca. Povedala sta, da so ju Američani ujeli že prvi dan, da so takoj ločili vse Sicilijance od ostalih vojakov. Nato so jim rekli, da se oni ne borijo proti Sicilijancem, ampak proti Italijanom, zato so prosti in lahko gredo domov. Za dokaz so nam pokazali ameriške konzerve, ameriške cigarete in drugo hrano, ki so jim jo dali Američani na pot. Posledica te propagande je bila, da je drugo jutro izginilo šest mornarjev, ki so bili dojejeni radijskemu centru kot pomožne osebe. Med njimi je bil tudi kuhar.

Dne 14. julija smo dobili ukaz, da moramo uničiti vse naprave in dokumente. Preselili smo se morali v podzemeljska skladišča mornarice, ki so bila v pečinah blizu mesta Trapani. Med potjo sem videl glavno letališče Birgi pri Trapani. Bilo je razorano od bomb, hangarji in letala pa uničeni.

Sedemnajstega julija zvečer je prišel k meni komandant naše radijske postaje in me povabil, da se vkrcam z njim na brzi motorni čoln, s katerim namerava čez noč z nekaj oficirji pobegniti v Italijo. Zahvalil sem se mu za lepo ponudbo ter mu obenem povedal, od kod in kaj pravzaprav sem. Nato mi je stisnil roko in mi želel vso srečo, jaz pa njemu srečno plovbo. Zaprotil sem ga za uspeho. Če bo srečno prispel v Neapelj, kamor so bili namenjeni, naj odda na pošto pismo za sestro, ki je v Barju. Napsal sem s svinčnikom samo nekaj vrstic, da sem zdrav in da bom poprej, kot bo ona sprejela to pismo, že na drugi strani. Mož je bil poštenjak in sem mu še sedaj hvaležen, ker je pismo oddal naslovljenki.

18. julija 1943 sem pobegnul k Američanom. Brez orožja sem se podal po čistini v dolino. Orožja pri mornarici nisem nikdar imel. V rokah sem nosil le aktovko z osebnimi stvarmi. Trapani je bilo že zasedeno in vojska se je množično predelala. Čistino sem izbral zato, ker sem računal na zasede. Če me bodo videli neoboroženega, name ne bodo streljali. Tako je tudi bilo. Za Italijane na sem bil prepričan, da ne bodo streljali, saj so vsi več ali manj čakali ugodne priliko, da pridejo čez fronto.

Nisem hodil dolgo, čeprav se mi je pot zdela neskončna. Ko je izza male kmečke hišice, ki jo v vinogradih uporabljajo za shrambo orodja, nekdo zavpil: »Comeni! Avtomatično sem dvignil roke in snustil aktovko. Bil je ameriški seržant-nadalec; spoznal sem ga po znaku na rokavi. Bil je v primeri z Italijani neverjetno oborožen. Obrnil me je proti zidu, z balonetoom vrtisanjem in hrbet, me vsega prefrinal, nato z nozo orebral aktovko, da se je spraznila. Ko je to končal, mi je snel zapetno uro in rekel: »souvenir« za spomin. S tem sva končala predstavljane, saj sva bila na činu kolega.

Tako se je začel zame drugi del vojaškega življenja v drugi svetovni vojni.

(NADALJEVANJE)

DVAJSETIMI LETI

Latinska Amerika in ZDA

Latinska Amerika s svojimi dvajsetimi samostojnimi državami in nekaj kolonialnimi ozemlji predstavlja dandanes pester politični mozaik na ozemlju, ki se razprostira med južno mejo Združenih držav Amerike in riom Hornom, kar praktično pomeni, da sega skoraj do Antarktike. Prebivalcev ima kakih 230 milijonov.

Ko so Španci pred stoletji odkrili ta kos sveta, so bili prepričani, da so se izkrcali v bogati deželi. Niso se motili. Latinska Amerika skriva v sebi velikanske zaloge nafte in vsakovrstnih rudnin, prav tako velikanske količine železa in uranija. Mirno lahko trdimo, da je bogatejša kot Severna Amerika. Toda Latinska Amerika ima hudo zamudo, tako da velja za eno največjih nerazvitih območij na svetu. Njeno breme je družbeno-gospodarska zaostalost, ki se zrci v skrajno nizkih dohodkih, v tem, da dve tretjini prebivalstva nimata dovolj hrane, da je kakih 70 odstotkov nepismenih in tako naprej.

Naravnost neverjetno je, kako je porazdeljeno bogastvo na tej veliki celini, kjer prevladuje fevdalni kmetijski ustroj. Vso zemljo ima v posesti neznatna manjšina ljudi, medtem ko večina tlačani pri veleposestnikih. V Venezueli, na primer, so 3 odstotki prebivalstva lastniki 90 odstotkov vse zemlje. Skratka, Latinska

Periskop na 46 vzporedniku

Ameriko tare huda revščina, gospodarski razvoj pa je tako počasen, da ne more zadovoljiti hitro se množčega prebivalstva. Proizvodnja se nikakor ne more razmahniti, razen tega pa le malo latinskoameriških proizvodov najde pot na tuja tržišča, ker so uvozniki postavili hude omejitve. To so napravile tako Združene države Amerike, ki kupujejo približno 70 odstotkov latinskoameriškega izvoza, kot tudi članice Evropske gospodarske skupnosti, ki si z diskriminacijo in zaščitnimi carinami prizadevajo čim bolj omejiti uvoz iz tega dela sveta. Zguba, ki nastaja kot posledica takšnega ravnanja, je mnogo večja, kakor pa znašajo dolarska posojila in finančna pomoč, ki so jo zadnja leta dodeljevale Latinski Ameriki velesile in razne mednarodne ustanove.

Posebno zanimiva je igra, ki jo v Latinski Ameriki igrajo Združene države Amerike. Ko so se ZDA ob primeru Kube zavedle, da je v Latinski Ameriki na pohodu revolucija, so predlagale posebno akcijo, imenovano »Zveza za napredek«, v kateri so vsaj teoretično predvidevale potrebo po bistveni spremembi družbene strukture v Latinski Ameriki. V praksi pa je »Zveza za napredek« samo orodje, ki so si ga ZDA omislile zato, da bi preprečile kakršnokoli resnično reformo v tem delu sveta. Ameriška pomoč je namreč premajhna, da bi Latinska Amerika lahko premagala svojo zaostalost ter rešila kopico socialnih problemov. Celotna agrarna reforma, ki je izrecno navedena kot sestavni del omenjenih akcij, je naletela na hude ovire, saj je vsak poskus odprave fevdalnega režima v Latinski Ameriki ocenjen s strani Združenih držav Amerike kot poskus subverzivne komunistične dejavnosti, ki ga je treba v kati zatreti. Zgovoren primer so dogodki v Dominikanski republiki.

Investiranje Združenih držav Amerike v deželah Latinske Amerike je v proračunskem letu 1963/64 znašalo približno 1,2 milijarde dolarjev, v tekočem proračunskem letu pa naj bi doseglo nekaj večje številke. Tu kaže opozoriti na pomembno področje, da oteka investicijska sredstva v posamezne latinskoameriške dežele zelo neenakomerno, in sicer skoraj praviloma po ključu, da dobijo dežele, ki bi potrebovale največ sredstev, v resnici najmanj teh sredstev. Washington investira svoj kapital zato, da bi v Latinski Ameriki obdržal pozicije, ki so resno ogrožene. Z istim namenom pritiska Johnsonova vlada tudi na ameriški privatni kapital, naj investira v Latinsko Ameriko. Ameriški industrialci in bankirji pa se dokaj previdno spuščajo na tenak led, ker ne zaupajo politični nestabilnosti in nacionalnim tokovom, ki večejo prek latinskoameriškega kontinenta. Privatni kapital postavlja pogoje, zahteva garancijo za vloženi denar. To z drugimi besedami pomeni, da zahteva od Washingtona, naj še bolj uveljavlja politiko trde roke in tako učvrsti oblast v latinskoameriških deželah tiste režime, ki so »sprejemljivi«.

Vrsta latinskoameriških dežel pa kaže vedno manj pripravljeno, da bi se pustile slepo voditi washingtonskim interesom. Odpor proti »Zvezi za napredek« je vse očitnejši, povzročila pa ga je v nemajhni meri bilanca minulega leta: inflacija je dosegla porazen obseg, realna vrednost bruto proizvodnje se tako rekoč ni premaknila z mrtve točke, dolgovi v tujini so že presegli 14 milijard dolarjev in brezposelnost se je spremenila v pravo epidemijo, saj je brez dela kakih 10 milijonov prebivalcev.

Opisani položaj terja rešitev, ki ga naprednejši latinskoameriški politiki vidijo samo v hitrejšem gospodarskem razvoju in lastnih sposobnostih za doseglo višje stopnje industrijske razvitosti ter kmetijske modernizacije, zlasti pa v južnoameriški enotnosti, ki naj bi prišla do izraza z ustanovitvijo latinskoameriške gospodarske skupnosti pod geslom: okrepiti in razširiti gospodarsko sodelovanje s socialističnimi, afriškimi in azijskimi deželami.

Če se zazremo nekaj let v prihodnost, tedaj ni dvoma, da niti dolarska pomoč Združenih držav Amerike niti njihove vojaške intervencije ne bodo mogle preprečiti eksplozije. Latinska Amerika se že zaveda, da njene zaostalosti in prepočasnega razvoja niso krive samo zunanje ovire, temveč tudi notranje razmere: domače gospodarstvo, ki je v rokah majhnih skupin ljudi, ki imajo bogastvo in politično oblast, oboje pa uporabljajo v svojo osebno, ne pa v splošno korist latinskoameriških ljudi.

O sodelovanju družbeno-političnih organizacij pri obrambni vzgoji mladine

Na podlagi vsakoletnih bogatih izkušenj in pomembnih vzgojnih dosežkov pri izvajanju obrambne vzgoje mladine se hkrati porajajo tudi nove oblike in nova vsebina dela z mladinci, pripadniki predvojaške vzgoje.

Posebno lepi uspehi so bili v zadnjih letih doseženi v izvajanju pouka predvojaške vzgoje z delavsko in kmečko mladino na taborjenjih in premičnih taborjenjih v poletnem času ter v tem letu na tečajih v pouku smučanja.

Mladinci se na taborjenjih urijo v osnovnih vojaških veščinah, v upravljanju z orožjem, izvajajo praktične vaje na zemljišču, spoznavajo način partizanskega vojskovanja in podobno. Toda celotno delo na taborjenjih ni namenjeno samo pridobivanju vojaško strokovnega znanja, določene so učnim programom, marveč tudi splošni moralno-politični in telesni vzgoji, ki se izvaja v popolnanskem času in ob večerih. Dosedanje izkušnje so pokazale,

da so taborjenja zelo uspešna oblika take vsestranske vzgoje delavske in kmečke mladine, kolikor so seveda skrbno pripravljena in izvedena. Popolnoma razumljivo je, da maloštevilni starejšinski kader, katerega osnovna naloga je posredovati vojaško-strokovni del programa ter voditi celotno organizacijo življenja v taboru, ni kos vsem nalogam niti strokovno niti časovno.

Zato je komisija za predvojaško vzgojo odbora Izvršnega sveta za narodno obrambo SR Slovenije proučila skupaj s predstavniki družbenih organizacij možnost za sodelovanje družbenih organizacij pri vzgoji mladine na vsakoletnih taborjenjih, zlasti v prostem popoldanskem in večernem času.

Vsa letošnja taborjenja, ko je vsa moška kmečka in delavska mladina zbrana na enem mestu za štirinajst dni, so priložnost za intenzivno politično in drugo vzgojno dejavnost, zlasti mladinskih organizacij, organizacij združenih borcev, ljudske tehnike, Rdečega križa ter telesno-

Dne 19. junija so v našem najbolj reprezentativnem razstavnem prostoru — ljubljanski Moderni galeriji slavnostno odprli mednarodno grafično razstavo — VI. grafični bienale. Na tej, eni izmed treh najpomembnejših razstav sodobne grafike v svetu, je razstavljenih 1014 del 396 avtorjev iz 42 držav. Med njimi je 48 jugoslovanskih razstavljavcev, kar nedvomno priča o velikem zanimanju za grafiko v Jugoslaviji.

Razstava bo odprta tri mesece, vse do 19. septembra, in bo vsekakor prijetno poživilo v poletnih mesecih za vse ljubitelje

Revija »Borec« - 5. številka

Na uvodnem mestu 5. številke revije Borec, ki je izšla te dni, odgovarjata na vprašanja o problemih in dejavnosti ZVB NOV Slovenije njen sekretar Stane Bizjak in član predsedstva ZVB NOV Slovenije Boris Čizmek. Prvi govori o problemih in delovanju organizacije in njenih članov ter o problemih, ki se pojavljajo na tem področju, o pozitivnih in negativnih straneh pokojniškega zakona ter o bistvenih spremembah novega zakona o vojaških vojnih invalidih. Podrobno sevanju stanovanske problematike in socialnih problemih nekaterih kategorij borcev, še posebej pa o problemih borcev kmetov, o splošni socialni in zdravstveni problematiki udeležencev NOB, o priznavalnih itd. Boris Čizmek obravnava v svojem odgovoru razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja. Govori o uspehih in problemih, ki se pojavljajo na tem področju dela, posebno pa je poudaril pomembnost prenašanja moralno etičnih vrednot osvobodilnega boja na mladino.

Pod naslovom Zadnja ofenziva borcev v Slovenskem Primorju objavlja revija napredek odloček iz spominov Mihe Marinka, nato pa Albert Jakopič-Kajtnar zelo zanimivo in živo opisuje zadnje vojaške operacije borcev na tem področju. Spomini so ilustrirani s slikami z zborovanja primorskih Slovencev pri Smarjah v Vipavski dolini. Mirko Ljubčič se v prispevku Proti ljubljani spominja zadnjih bojev partizanske topniške brigade in njenega zmagoslavja prihod v Ljubljano. Prispevek Italijanska vojska je položila orožje, izpod peresa Antona Miliča, obravnava kapitulacijo italijanske vojske. Sledita spomina Mirka Moharja-Branka v Bosiljevo in Marije Grzincič Tik pred osvoboditvijo.

Dokumentarni članek 5. številke revije Borec je napisal Ivan Krefl, ki obravnava na osnovi novih dokumentov revolucionarno gibanje in brutalno nastopanje stare jugoslovanske policije v Dragatušu, Kovorju, Ljutomeru in na Bizelskem. Iz študije o Karlu Destovniku-Kajuhu, ki jo je napisal Emil Cesar, je objavljen odloček, ki obravnava Kajuhovo delovanje na začetku druge svetovne vojne.

Pesnja je zastopana s pesmijo Slavka Jurga »Da si bil, priča jeklo v zidovih« in s štirimi pesmimi Agostina Neta, ki je eden izmed voditeljev angleških bojnikov proti portugalski diktaturi. Rubriko Kulturna panorama izpolnjujeta ocena romana Hansa Hellmuta Kirssta Noč generalov in Wilfrida Schillinga Strahovalci. V rubriki Iz mednarodnega življenja je govora o svetovnem protestu proti zastaranju vojnih zločinov v Zahodni Nemčiji; Jolanda Kvas pa piše o sodobnem revolucionarnem vrenju v Španiji.

Po reprezentativnem izboru iz slovenske likovne zakladnice na te-

Dolenjska bo slavila v Kriški vasi

Na sestanku, ki so ga imeli konec maja, so borci Dolenjskega odreda sklenili, da bodo 3. in 4. julija priredili tovariški srečanje borcev odreda v Kriški vasi. Srečanja se bodo udeležili tudi domačini in mladina. Vas leži na obronku dolenjskega gričevja. V bližini je znana turistična postojanka Polzevo, ne daleč od tam pa znani višnjegorski grad. V tej vasi so se formirale tri partizanske enote. Bržkone pozna Kriško vas vsak borec, ki se je boril na Dolenjskem.

Vzgojnih organizacij, s čimer se stinajo tudi predstavniki teh organizacij.

Smotno in načrtno delo bo zagotovljeno z izdelavo ustreznih koordinacijskih planov, in sicer za vsako leto posebej ter na podlagi konkretnih pogojev in potreb. Plane bodo izdelovali občinski komiteji LM Slovenije ob sodelovanju vseh organizacij, ki se bodo vključile v njihovo izvajanje, in upravnih organov za narodno obrambo. Tak način dela in sodelovanja se je že doslej uveljavil v nekaterih občinah in zato je prav, da ga vpeljejo tudi drugod.

Z vključevanjem svojega programa v popoldansko in večerno delo bodo posamezne organizacije s primernim programom politične, telesne in druge vzgoje zagotovile, da bo delo in življenje v taboriških pestro in za mladino privlačno. Uspešno opravljeno družbeno-vzgojno delo pa bo brez dvoma pripomoglo k razvijanju družbene in politične vzgoje mladih občanov

BOJAN FERTIN

VI. grafični bienale

grafične umetnosti, za tuje in domače obiskovalce. Selekcija del, ki je bila dokaj ostra, je že sama po sebi merilo, da ima vsak razstavljeni eksponat svojo vrednost, vendar bi poleg nagrajenih grafik opozorili še na dela Italijana Burrija, Šveda Lundberga, Japonca Hamaguchia, Poljaka Wojtowicza, Finca Herva, Rusa Okasa in Angleža Heyterja.

Nagrade so že bile podeljene. Grand prix letošnjega bienala je žirija, ki so jo sestavljali svetovno priznani poznavalci grafične umetnosti, prisodila francoskemu slikarju Vic-

torju Vasarelyju, naslednje štiri pa predstavnikom Zahodne Nemčije (Emil Schumacher), Jugoslavije (Stojan Čelić), Japonske (Masuo Ikeda) in Češkoslovaške (John Jiri). Podeljena je bila tudi nagrada komisije za kulturne zveze s tujino in — kot novost letošnjega bienala — posebna častna nagrada, ki so jo podelili Joahu Miroju.

Morda bi bilo dobro, posebno v času, ko nas dan za dnem vznemirjajo novice z vsega sveta, ko se vedno pogosteje s strahom vprašujemo, ali bo mogoče ohraniti mir, in ko vsi vemo, da je umetnost ena tistih redkih — a najbolj trdnih vezi med narodi, uvesti na prihodnjem bienalu, ki bo čez dve leti, posebno nagrado za najboljšo grafiko na temo »Humanost« ali morda »Mir«. Seveda, kolikor to propozicijo dovoljujejo — sodeč po letošnji častni nagradi, je to mogoče. Ti dve temi bi morda sodelujoče, ki so brez dvoma veliki mojstri grafike, napotili k bolj preprostemu, razumljivemu in realnemu načinu oblikovanja, česar še vedno pogrešamo. Kajti, poslanstvo umetnika, umetnosti, ni zgolj v zadovoljevanju žirij in dokaj ozkega kroga poznavalcev te vrsti umetnosti — njena dolžnost je približati se človeku...

Milena Strajnar

Draga tovarišica Fanika!

Nedavno smo v našem listu objavili prispevek Gregorja Žiljajeva, danes pa objavljamo njegovo pismo tovariški Faniki iz Spodnje Idrije. Pismo ni zanimivo le zaradi izrednega spomina na kraje in dogodke, pač pa tudi zaradi tega, ker ga je Gregor Žiljajev napisal kar v slovenščini. Objavljamo ga z malenkostnimi slovniškimi popravki.

Draga tovarišica Fanika! Oprostite mojemu malce okornemu pisanju. Ne pišem v materinem jeziku in od časa, ko sem se kot ruski borec nahajal v vrstah XVIII. bazoviške udarne brigade, je minilo že več kot dvajset let. Bilo je to od leta 1943 pa do konca vojne. Bil sem eden tistih redkih, ki so se srečno vrnili v domovino, 156 ruskih borcev pa je za vedno ostalo pokopanih v raznih krajih Slovenije.

Dobro se še spominjam, kako smo 1. aprila 1944 napadli sovražno postojanko v Spodnji Idriji. Tri dni in tri noči smo juršali na sovražne bunkerje. V teh bojih smo zgubili tri naše in nekaj slovenskih tovarišev. Več naših borcev je bilo tudi ranjenih. Za usodo padlih nisem vedel, vse dokler mi tovariš Jakob Miklavčič ni sporočil, kje so pokopani in postal tudi sliko groba, ki je skrbno negovan. Z njimi počiva tudi vaš dragi mož Albin Filipič. Sedaj vem, da slovenski ljudje skrbijo za grobove naših borcev, da nanje še niso pozabili.

Spominjam se tudi 9. aprila 1944. Nahajali smo se na Ledinah. Bila je strašna lakota. V Ziri smo odšli po hrano, pratež pa smo pustili v Ledinah. Nemci so medtem napadli naš pratež, požgali več hiš in ujeli nekaj partizanov. Tudi v Zireh nam ni šlo vse po sreči. Napadli

so nas domobranci in našega komandanta Anatolija hudo ranili. Morali smo umakniti na Črni vrh, kjer smo ostali brez hrane (na bora le košček konjskega mesa na dan) deset dni.

Vam in tovarišu Jakobu se najlepše zahvaljujem, da ste ustregli moji prošnji. Prav tako Zvezi združenih borcev NOV Slovenije in tovarišu Janku Ru-

NAROČNIKOM!

Razliko med staro in novo naročnino TV 15 za znesek 400 dinarjev bomo pobirali kot običajno preko pošiljke v mesecu oktobru. Zaradi tega naprosamo vse, da nam po možnosti nakažejo razliko na naš tekoči račun 600-11-608-29 še pred pobiranjem. S tem nam prihranite še itak velike stroške za pošto.

Naročnikom, ki poleg TV 15 prejema še »Vojaški informator« pa tole obvestilo: V šolskem letu 1965-66, ki začneja s septembrom 1965, boste prejeli štiri številke v povečanem obsegu za 400 dinarjev. Tudi to naročnino bomo skupaj s TV 15 pobirali preko pošiljke v mesecu oktobru.

Zato vse tiste naročnike, ki prejema jo TV 15 in »Vojaški informator«, prosimo, ko se odločijo za nakazilo pred našim pobiranjem, naj v tem primeru nakažejo 800 dinarjev. S tem prihranite dvakratno plačevanje stroškov vplačil.

Uprava »TV 15«
»Vojaški informator«

PIPZ je zapel po polaganju venca ob spomenik žrtvam fašizma v Utrechtu

Partizanska pesem

Od 18. do 23. junija je v Holandiji gostoval 88-članski Partizanski invalidski-pevski zbor pod vodstvom dirigenta Radovana Gobca. Partizanska pesem je odmevala na koncertih v Utrechtu in Slenaku ter poglobila vezi med dvema državama, ki sta med drugo svetovno vojno delili usodo nacističnih strahot.

O popotnih vtisih iz Holandije je pripravoval član PIPZ, tovariš Zukek:

— 18. junija smo se odpeljali naravnost v Utrecht. Naslednjega dne, zgodaj popoldne, po 43 urah vožnje, smo se na postaji v Utrechtu srečali s kulturnim atašejem naše ambasade v Haagju. Prespali smo pri gostoljubnih članici društva prijateljev Jugoslavije, ki so dobro govorili srbohrvaščino.

Neki tovariš je spal pri Holandcu, ki je partizanji v Sloveniji, v Kozjanskem odvodu. V nedeljo zjutraj smo krenili v Amsterdam. Ob spomenik pristaniškega delavca v židovski četvi, ki so jo Nemci popolnoma porušili, smo položili venec in zapeli. Sprejem pri županju Utrechta — poprej smo pred spomenikom svobode zapeli holandsko himno in »Postoj, ledor mimo greš« — nam bo za vedno ostal v spominu. Zelo se je zanimal za našo NOV. Povedal je, da tudi na Nizozemskem svečano slavijo 20. obletnico zmag nad nacizmom Poleg drugih pridelov bo šafeta z baklami tekla skozi vsa mesta, kjer so bila koncentracijska taborišča. Osrednja proslava bo 23. junija v Haagju. Zelo smo veseli, da ste nas obiskali ravno v času, ko slavimo obletnico zmag nad nacizmom, je poudaril župan Utrechta.

Zvečer smo zapeli 23 pesmi v koncertni dvorani »Tivoli«, ki sprejme 3000 ljudi. Poslušalci — mnogo se jih je pripeljalo iz Amsterdama — so nas zavzeto poslušali in navdušeno je raslo od pesmi do pesmi. »Ljudje so cepetali z nogami, kar se tu še ni pripetilo.« je po koncertu dejal nekdo izmed domačinov. Koncert je posnela radijska postaja in gramofonska družba »Artonec«; gramofonske plošče bodo obšle velik del sveta.

Holandsko ljudstvo je člane PIPZ navdse prisrčno sprejemalo na vsakem koraku. Imenjavali so zdravnice se zanimali za vsa leta in način borbe v obeh državah, se obdarili. Partizanska pesem je toplotno srca gostiteljev. »Zelo smo presenečeni nad umetniško ravnanje vašega peja,« so menili glasbeni strokovnjaki.

Člani PIPZ so imeli v Slenaku prvi partizanski miting. O srečanju s prebivalci tega mesta je pripovedoval tovariš Zukek:

— Naslednjega dne, po koncertu v Utrechtu, smo se odpeljali v 200 »rometrov oddaljeno limburško pokrajino. Majhna turistična vas Slenak nas je izredno prisrčno sprejela. Na koncert sta prišla tudi kulturna atašeja iz Haagja in Bruslja. Prejem, ko smo odšli zadnje pesmi, smo sporeda, so dehtela z nogami, kar v koncertni dvorani miza in prinesle jedoča in pijačo. Nato nas s srečeli župan in nam izročil zastavo mesta. In zopet smo uživali v gostoljubnosti holandskega ljudstva. Prespali smo pri domačinih in ostali v Slenaku še ves naslednji dan.

Vsem poverjenikom, organizacijam ZB, ZVVI in ZROP

V želji, da bi bilo čimveč članov Zveze združenih borcev NOV Slovenije naročenih na »TV 15«, in glede na dejstvo, da list še ni pridrli do slehernega našega člana, sta uredništvo in uprava »TV 15« sklenila

razpisati nagradno tekmovanje za pridobivanje novih naročnikov

Nagrade bodo denarne, v skupnem znesku 250.000 dinarjev, in sicer:

- prva nagrada 30.000 dinarjev,
- druga nagrada 25.000 dinarjev,
- tretja nagrada 20.000 dinarjev,
- četrta nagrada 15.000 dinarjev,
- deset nagrad po 10.000 dinarjev,
- dvanaest nagrad po 5.000 dinarjev.

Poleg nagrad bomo poverjenikom in organizacijam izplačevali običajno provizijo 100 dinarjev za vsakega nanovo pridobljenega naročnika. Novi naročniki se bodo pri tem morali naročiti vsaj za eno leto, naročnino pa bodo morali poravnati vsaj do 30. junija 1966.

Tekmovanje traja od 1. julija 1965 do vključno 30. junija 1966. Tisti poverjenik ali organizacija, ki bo zbrala največ naročnikov, bo prejel prvo nagrado, in tako dalje po vrsti.

Kdor ne uspe zbrati vsaj petdeset naročnikov, izgubi pravico potegovati se za eno izmed nagrad.

Istočasno iščemo nove poverjenike, ki bi bili pripravljene zbirati nove naročnike.

Vsa podrobna navodila in naročilnice so vam na razpolago na upravi »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova ulica 10, priložje. Pišite nam!

UPRAVA »TV 15«

Osnutek sprememb in dopolnitev statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je nastala z združitvijo Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: Zveza) vojaških vojn invalidov in Zdrženja rezervnih oficirjev in podoficirjev Jugoslavije.

Zdrženja so organizacijska osnova Zveze. Zdrženja borcev narodnoosvobodilne vojne, vojaških vojn invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev so združena v Zvezi združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: Zveza) za povečanje svoje dejavnosti za pomoč članstvu združenj, da uspešneje izpolnjuje svoje naloge in ureja svoja socialna, zdravstvena, materialna in druga vprašanja; da za iniciativno in sodelovanjem v negovanju revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne borbe prispeva k razvijanju in uveljavljanju etičnega patriotizma delovnih ljudi demokratične in miroljubne socialistične federativne republike Jugoslavije; da se skupaj z drugimi delovnimi ljudmi v vsakodnevni praksi in dejavnosti, v sistemu neposredne socialistične demokracije s političnimi sredstvi bori za razvijanje socialističnih družbeno-ekonomskih odnosov in za uveljavljanje sklepov v skladu s socialističnimi načeli in cilji; razvija za krepitve socialistične zavesti, družbene iniciative in solidarnosti delovnih ljudi Jugoslavije v sistemu družbenega samoupravljanja; za ohranitev in razvijanje enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije in za odstranjevanje vseh negativnih ostankov minulosti, ki zavirajo razvoj jugoslavanske družbe, borec se proti vsem oblikam birokratizma in malomščanskega individualizma v svojih vrstah in v družbeni skupnosti, proti primitivizmu in egoizmu, lokalizmu, partikularizmu, šovinizmu in podobnim pojavi, kakor tudi proti vsemu tistemu, kar preprečuje stalen razvoj sistema družbenega samoupravljanja ter za odstranjevanje vseh vzrokov deformacij v družbenih odnosih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sprejema kot kolektivni član cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in z dejavnostjo članstva svojih združenj prispeva k njihovu uresničevanju. Program in cilji Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije so osnova družbeno-politične dejavnosti članov vsakega posameznega združenja.

Držec se svobodno odloča in miroljubnih tradicij narodov Jugoslavije se združanja in Zveza zavzemajo za krepitve obrambne moči Socialistične federativne republike Jugoslavije in v ta namen razvijajo družbeno-politično dejavnost članov združenj.

Organi združenj in Zveze spodbujajo dejavnost in sodelovanje v organizaciji političnih skupnosti za urejanje vprašanj borcev, kakor tudi za izpolnjevanje in izboljševanje zakonodaje o borcih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija na podlagi načela enakopravnosti in samostojnosti sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, udeležencev gibanja odpora in vojnih žrtev v vseh vprašanih skupnega interesa, posebej pa za krepitve miru in poglavljanje enakopravnega miroljubnega sodelovanja med vsemi narodi na načelih aktivne miroljubne koeksistence ne glede na njihove družbeno-ekonomske sisteme kakor tudi ne glede na ideološke, politične in druge razlike med njimi.

V prepričanju, da sta solidarnost in sodelovanje vseh naprednih sil sveta bistven pogoj za ohranitev miru na svetu, se Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, naslonjena na miroljubna in socialistična patriotska čustva narodov Jugoslavije, zavzema za spoštovanje načela sodelovanja, enakopravnosti, samostojnosti in neodvisnosti med narodi in za aktivnost organizacij borcev za njihovo krepitve.

V svojem mednarodnem sodelovanju Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno sodeluje v boju proti vojni, agresiji, kolonializmu in neokolonializmu kakor tudi proti vsem pojavom neonacizma in neofašizma. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno podpira vsa osvobodilna in druga napredna gibanja in težnje na svetu in se zavzema za resnično prikazovanje doprinosov narodov Jugoslavije k antifašistični borbi v drugi svetovni vojni, za popularizacijo pridobitve revolucionarne in osvobodilne borbe in socialističnega družbenega razvoja Jugoslavije.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sprejema kot kolektivni član cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in z dejavnostjo članstva svojih združenj prispeva k njihovu uresničevanju. Program in cilji Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije so osnova družbeno-politične dejavnosti članov vsakega posameznega združenja.

Držec se svobodno odloča in miroljubnih tradicij narodov Jugoslavije se združanja in Zveza zavzemajo za krepitve obrambne moči Socialistične federativne republike Jugoslavije in v ta namen razvijajo družbeno-politično dejavnost članov združenj.

Organi združenj in Zveze spodbujajo dejavnost in sodelovanje v organizaciji političnih skupnosti za urejanje vprašanj borcev, kakor tudi za izpolnjevanje in izboljševanje zakonodaje o borcih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija na podlagi načela enakopravnosti in samostojnosti sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, udeležencev gibanja odpora in vojnih žrtev v vseh vprašanih skupnega interesa, posebej pa za krepitve miru in poglavljanje enakopravnega miroljubnega sodelovanja med vsemi narodi na načelih aktivne miroljubne koeksistence ne glede na njihove družbeno-ekonomske sisteme kakor tudi ne glede na ideološke, politične in druge razlike med njimi.

V prepričanju, da sta solidarnost in sodelovanje vseh naprednih sil sveta bistven pogoj za ohranitev miru na svetu, se Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, naslonjena na miroljubna in socialistična patriotska čustva narodov Jugoslavije, zavzema za spoštovanje načela sodelovanja, enakopravnosti, samostojnosti in neodvisnosti med narodi in za aktivnost organizacij borcev za njihovo krepitve.

V svojem mednarodnem sodelovanju Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno sodeluje v boju proti vojni, agresiji, kolonializmu in neokolonializmu kakor tudi proti vsem pojavom neonacizma in neofašizma. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno podpira vsa osvobodilna in druga napredna gibanja in težnje na svetu in se zavzema za resnično prikazovanje doprinosov narodov Jugoslavije k antifašistični borbi v drugi svetovni vojni, za popularizacijo pridobitve revolucionarne in osvobodilne borbe in socialističnega družbenega razvoja Jugoslavije.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sprejema kot kolektivni član cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in z dejavnostjo članstva svojih združenj prispeva k njihovu uresničevanju. Program in cilji Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije so osnova družbeno-politične dejavnosti članov vsakega posameznega združenja.

Držec se svobodno odloča in miroljubnih tradicij narodov Jugoslavije se združanja in Zveza zavzemajo za krepitve obrambne moči Socialistične federativne republike Jugoslavije in v ta namen razvijajo družbeno-politično dejavnost članov združenj.

Organi združenj in Zveze spodbujajo dejavnost in sodelovanje v organizaciji političnih skupnosti za urejanje vprašanj borcev, kakor tudi za izpolnjevanje in izboljševanje zakonodaje o borcih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija na podlagi načela enakopravnosti in samostojnosti sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, udeležencev gibanja odpora in vojnih žrtev v vseh vprašanih skupnega interesa, posebej pa za krepitve miru in poglavljanje enakopravnega miroljubnega sodelovanja med vsemi narodi na načelih aktivne miroljubne koeksistence ne glede na njihove družbeno-ekonomske sisteme kakor tudi ne glede na ideološke, politične in druge razlike med njimi.

V prepričanju, da sta solidarnost in sodelovanje vseh naprednih sil sveta bistven pogoj za ohranitev miru na svetu, se Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, naslonjena na miroljubna in socialistična patriotska čustva narodov Jugoslavije, zavzema za spoštovanje načela sodelovanja, enakopravnosti, samostojnosti in neodvisnosti med narodi in za aktivnost organizacij borcev za njihovo krepitve.

V svojem mednarodnem sodelovanju Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno sodeluje v boju proti vojni, agresiji, kolonializmu in neokolonializmu kakor tudi proti vsem pojavom neonacizma in neofašizma. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno podpira vsa osvobodilna in druga napredna gibanja in težnje na svetu in se zavzema za resnično prikazovanje doprinosov narodov Jugoslavije k antifašistični borbi v drugi svetovni vojni, za popularizacijo pridobitve revolucionarne in osvobodilne borbe in socialističnega družbenega razvoja Jugoslavije.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sprejema kot kolektivni član cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in z dejavnostjo članstva svojih združenj prispeva k njihovu uresničevanju. Program in cilji Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije so osnova družbeno-politične dejavnosti članov vsakega posameznega združenja.

Držec se svobodno odloča in miroljubnih tradicij narodov Jugoslavije se združanja in Zveza zavzemajo za krepitve obrambne moči Socialistične federativne republike Jugoslavije in v ta namen razvijajo družbeno-politično dejavnost članov združenj.

Organi združenj in Zveze spodbujajo dejavnost in sodelovanje v organizaciji političnih skupnosti za urejanje vprašanj borcev, kakor tudi za izpolnjevanje in izboljševanje zakonodaje o borcih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija na podlagi načela enakopravnosti in samostojnosti sodelovanje z nacionalnimi združenji in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, udeležencev gibanja odpora in vojnih žrtev v vseh vprašanih skupnega interesa, posebej pa za krepitve miru in poglavljanje enakopravnega miroljubnega sodelovanja med vsemi narodi na načelih aktivne miroljubne koeksistence ne glede na njihove družbeno-ekonomske sisteme kakor tudi ne glede na ideološke, politične in druge razlike med njimi.

V prepričanju, da sta solidarnost in sodelovanje vseh naprednih sil sveta bistven pogoj za ohranitev miru na svetu, se Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, naslonjena na miroljubna in socialistična patriotska čustva narodov Jugoslavije, zavzema za spoštovanje načela sodelovanja, enakopravnosti, samostojnosti in neodvisnosti med narodi in za aktivnost organizacij borcev za njihovo krepitve.

V svojem mednarodnem sodelovanju Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno sodeluje v boju proti vojni, agresiji, kolonializmu in neokolonializmu kakor tudi proti vsem pojavom neonacizma in neofašizma. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aktivno podpira vsa osvobodilna in druga napredna gibanja in težnje na svetu in se zavzema za resnično prikazovanje doprinosov narodov Jugoslavije k antifašistični borbi v drugi svetovni vojni, za popularizacijo pridobitve revolucionarne in osvobodilne borbe in socialističnega družbenega razvoja Jugoslavije.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sprejema kot kolektivni član cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in z dejavnostjo članstva svojih združenj prispeva k njihovu uresničevanju. Program in cilji Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije so osnova družbeno-politične dejavnosti članov vsakega posameznega združenja.

Držec se svobodno odloča in miroljubnih tradicij narodov Jugoslavije se združanja in Zveza zavzemajo za krepitve obrambne moči Socialistične federativne republike Jugoslavije in v ta namen razvijajo družbeno-politično dejavnost članov združenj.

Organi združenj in Zveze spodbujajo dejavnost in sodelovanje v organizaciji političnih skupnosti za urejanje vprašanj borcev, kakor tudi za izpolnjevanje in izboljševanje zakonodaje o borcih.

4. člen

Član združenja vojaških vojn invalidov je lahko: — osebni vojaški vojni invalid; — član družine padlega borca oziroma umrlega invalida — nosilec invalidske lastnosti; — mironodorni vojaški invalid.

5. člen

Član združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev je lahko: — rezervni in upokojeni oficir, podoficir in vojaški uslužbenec.

6. člen

Udeležence narodnoosvobodilne vojne, vojaški vojni invalid oziroma družinski član nosilec invalidske lastnosti, rezervni oficir, podoficir in vojaški uslužbenec se vpisujejo v članstvo združenja na ozemlju, kjer prebivajo. Vpis v združenje borcev narodnoosvobodilne vojne se opravi na podlagi prijavnice, v združenje vojaških vojn invalidov na podlagi prijavnice in invalidske izplačilne knjižice, v združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev pa na podlagi prijavnice in vojaške izkaznice.

Skupščina združenja lahko vpis odloži, če smatra, da državljan, ki se želi vpisati, ne izpolnjuje pogojev za sprejem v članstvo, določenih s statutom.

Državljan Jugoslavije, ki mu je vpis odložen, se lahko pritoži na organe Zveze.

7. člen

Ce udeležence narodnoosvobodilne vojne, ki je vojaški vojni invalid, rezervni oficir ali podoficir ali vojaški uslužbenec, izpolnjuje pogoje za vpis v združenje borcev, se lahko vpisuje v vsako izmed njih. V tem primeru plačuje članarino samo v enem združenju, in sicer, če je vojaški vojni invalid v prvi vrsti v združenju vojaških vojn invalidov, če je rezervni oficir ali podoficir ali vojaški uslužbenec pa v združenju rezervnih oficirjev in podoficirjev.

8. člen

Članstvo v združenju preneha: — z izstopom iz združenja; — z izključitvijo, ki se uporabi proti tistim članom, katerih dejavnost je v nasprotju s statutom Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Proti sklepu o izključitvi je možna pritožba na organe Zveze. Članstvo v združenju vojaških vojn invalidov preneha tudi z izgubo invalidske lastnosti, v združenju rezervnih oficirjev in podoficirjev pa tudi z izgubo člana rezervnega oficirja ali podoficirja oziroma z izgubo poklica, vojaškega uslužbenca.

9. člen

Pravice in dolžnosti člana združenja so: — da na sestankih organov združenja in Zveze in v javnosti pove in brani svoje mnenje in predloge, posebej tiste, ki so pomembni za člane združenja, in da zahteva odgovor na zastavljena vprašanja od kateregakoli organa združenja in Zveze; — da politično deluje v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti in Komuni, v družbeno-političnih in družbenih organizacijah in organih samoupravljanja za razvijanje in krepitve demokratičnih odnosov v njih; — da svoje stališče in mnenje o vprašanih političnih in dela združenja in Zveze pojasnjuje in brani; da na skupščini združenja pove svoje mnenje o delu organov združenja in Zveze in se zavzema za to, da razvijajo demokratične oblike dela; — da se drži statuta Zveze, da po svojih možnostih sodeluje v določanju in uresničevanju politike in sklepov združenja in Zveze; — da čuva ugled in neguje lik borcev narodnoosvobodilne vojne;

— da kot član združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev obvezni izpolnjuje svoje vojaške strokovne naloge; — da dobiva pomoč in podporo združenja in Zveze v urejanju svojih materialnih, zdravstvenih in drugih vprašanj; — da voli in da je izvoljen v organe združenja in Zveze; — da osebno sodeluje, kadar se razpravlja in odloča o njegovem delu in postopkih in kadar se sprejemajo drugi sklepi, ki se neposredno nanašajo nanj.

10. člen

Združenja borcev narodnoosvobodilne vojne, združenja vojaških vojn invalidov in združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev se ustanove in delujejo v krajevni skupnosti, naselju, vasi in podobno. Združenje se lahko ustanovi tudi za vse ozemlje občine.

Sklep o tem, kje bo ustanovljeno združenje, sprejme občinski odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Skupščina združenja sestavljajo vsi člani združenja.

11. člen

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije od občine navzgor se ustanovi z združitvijo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, združenj vojaških vojn invalidov in združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev.

12. člen

Republiški odbor Zveze lahko po predhodnem posvetovanju z odbori združenj sklepe se ustanove in delujejo v krajevni skupnosti, naselju, vasi in podobno. Združenje se lahko ustanovi tudi za vse ozemlje občine.

Sklep o tem, kje bo ustanovljeno združenje, sprejme občinski odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Skupščina združenja sestavljajo vsi člani združenja.

13. člen

Republiški odbor Zveze lahko sklene, da obstajajo v okrajih namesto okrajnega odbora Zveze samo koordinacijski odbori, sestojeci iz predstavnikov vseh odborov Zveze v občini.

Pravilnik o delu koordinacijskih odborov v okrajih izda republiški odbor Zveze.

14. člen

Skupščina združenja vojaških vojn invalidov lahko s tajnim glasovanjem sklene predlagati sklicanje skupne skupščine združenja borcev narodnoosvobodilne vojne in združenja vojaških vojn invalidov, ki s tajnim glasovanjem lahko sprejme sklep o prenehanju dela samostojnega združenja vojaških vojn invalidov in o ustanovitvi sekcije vojaških vojn invalidov v združenju borcev narodnoosvobodilne vojne.

Naloga in delo sekcije vojaških vojn invalidov se urede s pravili o njenem delu, ki jih sprejme skupna skupščina oziroma skupščina združenja borcev narodnoosvobodilne vojne, če že ima sekcijo vojaških vojn invalidov.

15. člen

Združenja in Zveza na področju ustrezne politično-teritorialne skupnosti izpolnjujejo naloge, določene s tem statutom. Združenja in vsi organi v združenjih in Zvezi delajo samostojno in so odgovorni za uveljavljanje statuta in izpolnjevanje nalog in politike Zveze, ki so hkrati naloge in politika združenj;

— določajo gledišča ter sprejemajo sklepe in odločitve z izmenjavo mnenj; sklepi in odločitve se sprejemajo z v statutu predvideno večino glasov vseh članov oziroma izvoljenih delegatov; sprejete sklepe morajo izpolnjevati vsi člani, na katere se nanašajo.

16. člen

Organi v združenjih in Zvezi so voljeni, za svoje delo odgovarjajo telesom, ki so jih izvolila in o svojem delu in celotni dejavnosti jim morajo poročati.

Organi v združenjih in Zvezi: — delajo kolektivno; o glediščih, sklepih in odločitvah obveščajo članstvo združenj in vse zainteresirane organe; za gledišča, ki jih sprejemajo, sklepe, ki jih store in politiko, ki jo vodijo, so njihovi člani odgovorni kolektivno in posamično;

— dolžni so izpolnjevati sklepe vseh organov, ki se nanašajo nanje; — medsebojno se obveščajo o delu; — dolžni so seznaniti organe Zveze v širši politično-teritorialni skupnosti s problemi, na katere zadevajo v svoji dejavnosti, povedati svoja opažanja o delu teh organov in dajati predloge za izražanje politike Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije;

— dolžni so obravnavati predloge in kritične pripombe, ki jih pošiljajo člani, organi in organizacije Zveze v ožji politično-teritorialni skupnosti in jih obveščati o svojem stališču.

17. člen

Člani združenja imajo pravico poslati predloge, pritožbe in prošnje vsem organom združenj in Zveze. O predlogih, prošnjah in pritožbah sklepa organ, ki mu je bil poslan predlog, pritožba ali prošnja.

18. člen

Delo združenj in Zveze in vseh njihovih organov je javno. Vsi važnejši sklepi in odločitve organov združenj in Zveze se objavljajo v tisku borcev in drugem tisku ali pa se kako drugače omogoči javnosti, da zve zanje.

Za opredeljevanje in usklajanje gledišč o posameznih vprašanih in za usmerjanje dejavnosti organov združenj in Zveze lahko vabijo posamezne člane združenj kakor tudi predstavnike drugih organizacij in organov na svoje seje.

Člani združenj se lahko na svojo pobudo udeležujejo seji organov združenj in Zveze in povedo na njih svoja mnenja in predloge.

19. člen

Organi združenja so: skupščina, odbor združenja in nadzorni odbor. Redna skupščina združenja se sklicuje vsako leto.

20. člen

Organi Zveze so: skupščine (občinske, okrajne, pokrajinske, republiške in zvezne), odbori (občinski, okrajni, pokrajinski, republiški in zvezni) in odbori (občinski, okrajni, pokrajinski, republiški in zvezni).

Redna skupščina Zveze v občini in okraju se sklicuje enkrat v dveh letih, redna skupščina Zveze v pokrajini, skupščina ZBZ NOV socialistične republike in skupščina ZBZ NOV Jugoslavije pa enkrat v štirih letih.

21. člen

O številu članov ter o sestavi odbora in nadzornega odbora odloča skupščina, ki ga voli. Pri volitvah se mora odbor v združenju in Zvezi in vsak nadzorni odbor obnoviti najmanj za četrtino članov.

O številu članov v pokrajini, ZBZ NOV socialistične republike in ZBZ NOV Jugoslavije lahko izmed sebe izvolijo predsedstvo. Predsedstvo skrbi za pripravljane seje in izpolnjevanje sklepov odborov in vodi delo Zveze in združenj med dvema sejama odbora.

Predsedstvo lahko imenuje sekretariat za opravljanje tekočih poslov in vodenje služb. O številu članov sekretariata in njegovi sestavi odloča predsedstvo.

22. člen

Volitve v združenjih in Zvezi se opravijo s tajnim glasovanjem in s pamez za vsakega kandidata. O številu kandidatur za člane odbora in člane nadzornega odbora odloča skupščina na podlagi predlogov navzočih članov oziroma delegatov in mnenj, izraženih v organih združenj in Zveze med pripravami na skupščino.

Ce je predlaganih več kandidatov, kakor jih je treba izvoliti, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov, če so dobili nad polovico glasov navzočih članov oziroma delegatov. Če ni predlaganih več kandidatov, kakor jih je treba izvoliti, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dvotretjinsko večino glasov.

Ce pri glasovanju ni izvoljeno potrebno število članov odbora ali nadzornega odbora, se lahko kandidatur, kolikor jih je potrebno, da se popolni določeno število.

V vse organe Zveze se volijo člani združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, združenj vojaških vojn invalidov ter združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Samo izjemoma in v okviru števila članov odbora oziroma nadzornega odbora, ki ga je določila skupščina, se lahko kooptira največ petina novih članov.

23. člen

Število delegatov za redno in izredno skupščino določi odbor, ki jo sklicuje. Na skupščinah Zveze morajo biti zastopani vsaj dva člani iz vsakega združenja borcev narodnoosvobodilne vojne, združenja vojaških vojn invalidov ter združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Delegati volijo: skupščine združenj za skupščino Zveze v občini; skupščina Zveze v občini za skupščino Zveze v socialistični republiki in za skupščino Zveze v okraju in pokrajini; skupščina Zveze socialistične republike in za skupščino Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Članom odbora oziroma nadzornega odbora skupščina lahko prizna vse pravice delegatov, razen pravice sklepati o poročilu in razrešitvi odbora in nadzornemu odboru. Odbor združenja in Zveze je dolžan, da na predlog o tem statutu predvidenih organov ali določene število članov združenja sklicuje izredno skupščino. V primeru, da ustrejni odbor ne sklicuje izredne skupščine v predvidenem roku, imajo predlagatelji, ki so zahtevali njeno sklicanje, pravico ustanovitvi organizacijski komite za pripravo in sklicanje izredne skupščine.

24. člen

Skupščine združenj in Zveze polnovejavno sklepajo, če je na njih navzoča najmanj polovica članstva oziroma dve tretjini delegatov. Odbor združenja in Zveze oziroma nadzorni odbor sklepa polnovejavno, če sta na njegovih seji navzoča najmanj dve tretjini članov, sklepi pa se sprejemajo z navadno večino glasov. Za načelo se uporabi tudi pri sprejemanju sklepov predsedstva.

25. člen

Odbor Zveze združenj narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v občini, okraju oziroma pokrajini, republiški odbor Zveze in zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije ustanove stalne komisije, in sicer: komisijo vojaških vojn invalidov, komisijo rezervnih oficirjev in podoficirjev, komisijo bivših političnih pripornikov, internancev in deportancev in komisijo bivših vojnih ujetnikov.

Stalne komisije skrbijo, da se vprašanjem in problemom ustrežne kategorije članstva posveča potrebna pozornost in delo združenj in Zveze in pomaga organom Zveze pri reševanju problemov in izpolnjevanju nalog, nanašajočih se na ustrezne kategorije članstva.

26. člen

V združenju borcev narodnoosvobodilne vojne se lahko, če so dani za to pogoji, ustanove stalne sekcije, in sicer: sekcija bivših političnih pripornikov, internancev in deportancev, sekcija bivših vojnih ujetnikov in sekcija udeležencev španske državljanske vojne.

O ustanovitvi sekcije odloča članstvo ustrežne kategorije združenja borcev. Pravilnik o delu sekcij sprejme skupščina združenja.

Predsednika in tajnika sekcije voli odbor združenja borcev narodnoosvobodilne vojne.

III

Naloge združenj in njihova organizacija

27. člen

Vsako združenje deluje kot emotna celota na ozemlju, na katerem je bilo ustanovljeno.

28. člen

Naloge združenj so: da z dejavnostjo in iniciativno svojih članov dosegajo cilje in izpolnjujejo naloge združenj in Zveze, zlasti pa: — da so stalno obveščena o družbenih dogajanjih svojega okolja, da z dejavnostjo svojih članov zagotavljajo uresničevanje načel, ciljev in nalog v materialni graditvi in razvoju socialističnih družbenih odnosov;

— da razvijajo med svojimi člani čut osebne in družbene odgovornosti na delovnem mestu in družbeni funkciji;

— da dajo iniciativno za urejanje neurejenih vprašanj svojega članstva v krajevni skupnosti, v občini in širši družbeno-politični skupnosti;

— da obravnavajo poročila o delu občinskih, pokrajinskih, republiških odborov in zveznega odbora in druge važne dokumente; — da razpravljajo o kriterijih za

Osnutek sprememb in dopolnitev statuta ZZB narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

Republiški odbor imenuje člane stalnih komisij.

Republiški odbor sklicuje seje po potrebi in na podlagi določenega programa svojega dela, najmanj pa enkrat letno.

Seje republiškega odbora sklicuje predsedstvo. Inicijativno za sklicanje sej republiškega odbora lahko da vsak član republiškega odbora, organi združenj ali Zveze.

49. člen
Predsedstvo pripravlja seje republiškega odbora, opravlja posle med dvema njegovima sejanja in organizira delo za izpolnjevanje sklepov republiškega odbora in skupščine Zveze; sprejme proračun dohodkov in izdatkov in potrudi zaključni račun ter opravlja druge zaupane mu naloge.

Predsedstvo je odgovorno za svoje delo republišnemu odboru, kateremu poroča o svojem delu.

Za opravljanje tekočih poslov predsedstvo lahko imenuje sekretariat, katerega sestavo in število članov določa samo.

d) ORGANIZACIJA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE JUGOSLAVIJE

50. člen
Vrhovni organ Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je skupščina, ki se redno sklicuje najmanj enkrat v štirih letih, sklicuje pa jo zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Izredno skupščino sklicuje zvezni odbor na svojo iniciativno, na zahtevo odborov Zveze združenj borcev dveh socialističnih republik, kadar menita, da je treba določena vprašanja obravnavati na skupščini Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Sklep o sklicanju redne ali izredne skupščine, dnevi red, poročilo zveznega odbora in teze o vprašanjih, ki pridejo v razpravo, se objavijo najmanj dva meseca prej.

Zvezni odbor je dolžan morebitni predlog za spremembo statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije objaviti dva meseca prej.

51. člen
Skupščina Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sprejme statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in v njem sprejme v njem; obravnava poročilo zveznega odbora in nadzornega odbora in sklepa o njih; obravnava aktualne probleme članstva združenj, vprašanja iz dela združenj in Zveze in druge probleme, določa politiko in tekoče naloge Zveze; voli zvezni odbor in nadzorni odbori sklepa o prilozkih in prošnjah članov, organizacij in organov združenj in Zveze.

52. člen
Med dvema skupščinama vodi Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije zvezni odbor in za svoje delo je odgovoren skupščini.

Zvezni odbor dela za izpolnjevanje sklepov skupščine, proučuje politiko in določa gledišča Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije med dvema skupščinama; daje in spodbuja iniciativno za urejanje aktualnih problemov članstva združenj

in drugih vprašanj; proučuje predloge organov, organizacij in članov; obravnava poročila in predloge predsedstva; opravlja še druge posle s področja dela Zveze.

Zvezni odbor predstavlja Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije doma in v odnosih z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami borcev.

Zvezni odbor izvoli iz svojih vrst predsedstvo zveznega odbora, v katerem so predsednik, eden ali več podpredsednikov, generalni tajnik, eden ali več tajnikov in potrebnost število članov.

Predsedniki republiških odborov Zveze so po funkciji člani zveznega odbora in njegovega predsedstva.

Zvezni odbor imenuje člane stalnih komisij.

53. člen
Seje zveznega odbora sklicuje predsedstvo. Inicijativno za sklicanje sej odbora lahko dajo člani zveznega odbora, organizacije, organi združenj in Zveze.

Seje se sklicujejo po potrebi in na podlagi sprejetega letnega programa dela, najmanj enkrat letno.

54. člen
Predsedstvo vodi delo Zveze med sejmami zveznega odbora; pripravlja njegove seje in organizira delo za izpolnjevanje sklepov in odločitev zveznega odbora in skupščine, sprejme proračun dohodkov in izdatkov in potrudi zaključni račun.

Za svoje delo je predsedstvo odgovorno zveznemu odboru, ki mu redno poroča o svojem delu in izpolnjevanju nalog s področja delovanja Zveze.

Za pripravljanje sej, opravljanje tekočih poslov in vodenje služb predsedstva lahko imenuje sekretariat, katerega število članov in sestavo določa samo.

Seje predsedstva se sklicujejo po potrebi na podlagi določenega programa dela.

55. člen
Zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sprejme sklep o izdaji članskih izkaznic in vodenju evidence članstva.

V Nadzorni odbori

56. člen
Nadzorni odbori izvolijo predsednika in tajnika.

57. člen
Nadzorni odbori kontrolirajo finančno in materialno poslovanje.

Nadzorni odbori poročajo skupščini o svojem delu in finančno-materialnem poslovanju organov združenj in Zveze.

58. člen
Nadzorni odbori pregledajo poslovanje najmanj enkrat letno in o ugotovitvah obveščajo odbor. Vsi organi so dolžni obravnavati predloge, pripombe in pobude nadzornih odborov. Sej odborov, na katerih se obravnavajo ta vprašanja, se udeležujejo tudi predstavniki nadzornega odbora.

Organi so dolžni nadzornim odborom omogočiti vpogled v svoje finančno in materialno poslovanje.

VI Materialna sredstva združenj in Zveze

59. člen
Sredstva, s katerimi razpolagajo združenja in Zveza, se stekajo iz članarine, iz dohodkov od publikacij, prireditve, prostovoljnih prispevkov in drugih dohodkov.

60. člen
O višini in razdelitvi članarine sklepa zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v sporazumu z republiški odbori Zveze. O drugih dohodkih odločajo organi, ki te dohodke pridobijo.

Osnovno navodilo o načinu uporabe sredstev, o ustanavljanju skladov, o sestavljanju zaključnega računa in o drugih vprašanjih, ki se nanašajo na sredstva in o načinu finančnega poslovanja organizacij in odborov združenj in Zveze, izda zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

61. člen
Združenja in Zveza lahko ustanove sklade. Skladi se ustanove na podlagi zakonskih predpisov.

Upravljanje skladov in njihovo delo se uredi s pravilnikom, sprejetim na podlagi ustreznih zakonskih predpisov.

Odbori Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne socialističnih republik lahko ustanove posebne sklade vojaških vojni invalidov za podpiranje financiranja okrevališč, klubov in domov vojaških vojni invalidov. V sredstva teh skladov grede finančna sredstva, izvirajoča iz prejšnje lastnine Zveze vojaških vojni invalidov. Materialna in finančna sredstva sklada vojaških vojni invalidov so namenjena vojaškim vojni invalidom.

Odbor, ki ustanovi sklad vojaških vojni invalidov, imenuje organ upravljanja sklada vojaških vojni invalidov, v katerem so vojaški vojni invalidi.

Pravilnik o upravljanju sredstev sklada vojaških vojni invalidov sprejmejo republiški odbori Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne na podlagi zakonskih predpisov, s katerimi je urejeno upravljanje materialnih sredstev.

62. člen
Ce delo Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne preneha, postane njeno premoženje družbena lastnina.

Ce delo Zveze socialistične republike preneha, pridejo njeno premoženje pravice in obveznosti na Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Ce preneha delo Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v občinah, okrajih ali avtonomni republiki, se prenese vse njene pravice in obveznosti na Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne socialistične republike.

Ce združenje borcev narodnoosvobodilne vojne ali združenje vojaških vojni invalidov ali združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev neha delati, se vse pravice in obveznosti takšnega združenja prenese na Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v občini.

Ce skupna skupščina sklade, da eno združenje preneha delati kot samostojno združenje in postane sekcija drugega združenja, se vse pravice in obveznosti združenja, ki se prenehalo delati, prenese na združenje, s katerim se je združilo.

VII Založniška dejavnost

63. člen
Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvija svojo založniško dejavnost.

Založniški odbor in odbori Zveze združenj borcev socialističnih republik lahko ustanovijo založniške ustanove in izdajajo časnike in druge publikacije, ki prispevajo k izpolnjevanju nalog Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije oziroma republiških republik.

Založniške ustanove delajo na podlagi zakonskih predpisov in statutov, ki jih sprejmejo organi samoupravljanja delovne skupnosti in potrjuje zvezni odbor oziroma odbori Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne socialističnih republik.

Zvezni odbor oziroma republiški odbor Zveze imenuje člane založniškega sveta in njegovega direktorja ter glavnega in odgovornega urednika v soglasju z organi samoupravljanja delovne skupnosti ustanove.

VIII Sedež in področje dejavnosti

65. člen
Dejavnost Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se razprostrinja na vse ozemlje Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Sedež zveznega odbora je v Beogradu.

IX Zastava, emblemi, praznik

66. člen
Zastava Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je jugoslovanska zastava, ki ima v sredini, na beli podlogi, embleme Zveze in okrog njega napis — na eni strani »Smrt fašizmu — Sloboda narodu«, na drugi pa »Za slobodno socialistično domovino«.

67. člen
Emblem Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je peterokraka

rdeča zvezda na pozlačeni okrogli podlogi. V sredini sta podobni partizana in partizanke z razvito zastavo.

68. člen
Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije praznuje praznik vstaje narodov Jugoslavije četrti julij — dan borca.

X Znaki

69. člen
Znak Zveze združenj borcev je peterokraka zvezda z žarki. Na zvezdi je emajliran prstan. V krogu je podoba tovariša Tita.

70. člen
Združenja imajo lahko tudi svoje posebne znake.

XI Posebne določbe

71. člen
Združenja in Zveza imajo pečat, katerega besedilo in obliko določa predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

72. člen
Ce zakon ali drugi predpisi določajo, da pride v komisijo organa uprave ali drugega organa tudi predstavnik Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ga imenuje zvezni odbor ali njegovo predsedstvo po pooblastitvi odbora.

73. člen
Republiški odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne lahko v primeru sprememb v administrativno-teritorialni razdelitvi v socialistični republiki opravi ustrezne spremembe v organizacijski strukturi Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne socialistične republike.

74. člen
Odbori Zveze in združenj, skladi in ustanove imajo lahko posebno število delavcev v delovnem razmerju ali na prostovoljnem delu, ki so delovna skupnost.

Samoupravne pravice delovne skupnosti se določijo s pravilniki, ki jih na podlagi zakonskih predpisov sprejmejo organi delovne skupnosti.

Pravilnike delovnih skupnosti potrjuje ustrezni odbori.

S pravilniki delovnih skupnosti se uredijo delovno razmerje, sistematizacija delovnih mest, pridobivanje in delitev dohodka in druga vprašanja medsebojnih odnosov v delovni skupnosti.

Samoupravljanje delovne skupnosti uveljavljata zbor in svet delovne skupnosti na podlagi zakonskih predpisov o samoupravljanju in pravil delovne skupnosti.

75. člen
Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je pooblaščen tolačiti ta statut.

76. člen
Ta spremenjeni in dopolnjeni statut Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije je bil sprejet na skupščini Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in velja, da je začel ..... 1965. leta.

BILO JE POD VASJO STARA SUŠICA...

Takoj po kapitulaciji Italije je bil v Brkinih ustanovljen Istrski odred, ki je imel nalogo rušiti komunikacije, mostove, električne centrale in podobno. Razen tega je odred nadzoroval teren, preko katerega je potekala zveza iz Trsta, preko Snežniških gozdov na Glavni štab NOV Slovenije, zveza k IX. korpusu na Cerkljanskem in zveza s hrvatskimi enotami. Odred je imel tri bataljone. Eden je bil dodeljen za slovensko Istru, drugi za teren Brkinov, tretji pa na mejo s sosednjo Hrvatsko, kjer so bili konec aprila 1945 najhujši boji prekmorskih brigad in XXVI. divizije.

Štab odreda je določil, naj 1. bataljon dne 10. marca 1944 krene na področje Dolan pod Pivko in izvrši mobilizacijo za vojsko sposobnih in obenem odpelje ostali material, katerega je italijanska vojska pustila ob svojem polomu.

Dne 12. marca smo naloge končali, toda podnevi se v Brkine nismo mogli vrniti. Ustavili smo se v gozdčku za Novo Sušico.

Nič hudega sluteč je bataljon odložil orožje. Naenkrat se je vsula toča svinčenk. Samo se po jarku smo se mogli umakniti v bližnji gozdček.

Nekaj borcev se je skrilo v hišah. Toda sovražnik jih je odkril in odpeljal v tržaške zapore, od tam pa v nemška koncentracijska taborišča.

Mitraljezec Franc Mevlja in pomočnik sta se utrdila v nekem starem mlinu ob potoku. Do zadnjega naboja sta krila umik svojih tovarišev. Nemci so

mlin zažgali in od njiju je ostalo samo prgišče pepela... Nemci so usmerili najmočnejši križni ogenj v jarek, po katerem smo se umikali. Svinec je neusmiljeno kosil.

Po preboju je komandant bataljona raportiral: »Od 85 udeležencev jih je padlo 16, od teh sta dva zgorela v mlinu. 20 jih pogrešamo; verjetno so ujeti. Izven naših vrst sta padla še dva tovariša.«

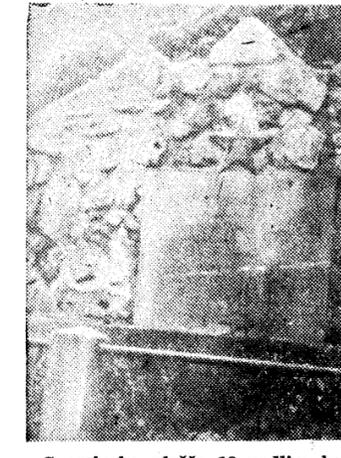
Po pripovedovanju tovariša Rudija, borca iz Košane, je bil ta napad dobro pripravljen. V njem so sodelovali belogardisti, ki so naš premik izdali nemški komandi v Divači in Kozini. Nemci so hoteli uničiti bataljon VOS, vendar je v zase-dni padel 1. bataljon Istrskega odreda.

V jarku pod vasjo Stara Sušica stoji spominska plošča, posvečena spominu 18 padlim borcem. Sonce jo skozi košate veje le redko obsije.

Krojačič

humoristične literature, ki je Slovenci tako in tako himamo dosti in po katero se zato zatekamo k bratskim jugoslovanskim literaturam. Toda v resnici se pod hudo-mušnostjo pisateljevega peresa skrivna nabrušena satirična ost, ki ne-ustimljivo biča razmere v Bosni, ki pa sicer v drugih pokrajinah Jugoslavije niso dosti drugačne. In to so prav tisti problemi, zoper katere se že nekaj časa borimo in katere smo prav zdaj sklenili izkoreniniti. Morda bodo sicer nekateri problemi že manj aktualni, toda ko jih bomo brali, se bomo vseeno zamislili ob njih, kajti ta hudomušna slika naših razmer, bo vendarle še marsikoga in marsikdaj zadela v črno, razkrinkavajuč slabosti, ki se niso še povsem izkoreninile in ki jih tudi ne bi kazalo ponavljati.

Naj na kratko povemo, za kaj gre. Osrednja osebnost knjige je Danilo, partizanski borec, ki se po vojni vrne gol in bos v svoj domači kraj. V svojem kraju postane kmalu osrednja osebnost in začne najprej z obnovo porušenega kraja, nato z izgradnjo. Prizadeva si, da zgradi tovarno, ustanove združno, nabavijo traktorje, zgradi novo šolo, stanovanjske hiše, trgovino... Danilo je iznajdljiv in marsikaj doseže s svojimi osebnimi zvezami, včasih tudi mimo zakonitih predpisov ali pa celo v nasprotju z njimi. Toda treba je iti s časom. V svojem prizadevanju pa ostane Danilo vprav tako neposredno po njej. V tem pa se sam osebno ne znajde in zato ga kmalu »povozijo«. Sem in tja prihaja v konflikt z vodilnimi tovariši in navezadnje, ko hoče z glavno skozi zid, ga spodnesejo. V

Spominska plošča 18 padlim borcem v grapi pod Staro Sušico

V hrastovem gozdu na Krasu

V majhnem hrastovem gozdu sredi Krasa je taboril 3. bataljon južnoprimorskega odreda. Že nekaj dni je deževalo. Stisnili smo se v šotore in goste ter težke kaplje so nas zazibale v spanec.

Prot večeru je komandant Milko sklical zbor; rabil je sedemdeset prostovoljcev. Prijavilo se nas je preveč, zato so starejši ostali doma. Oni, ki so ostali doma, so nam ob slovesu zavidali; morda grede na miting, so si mislili. Toda mi smo šli v napad — v napad na vlak.

Tik preden je ugasnil dan, smo krenili; po dveh urah smo že dospeli na vrh griča, od koder se pokrajina polagoma spušča do Sesljana, od tam naprej pa strmo proti morju.

Na progi, ki vodi iz Trsta, preko Krasa, v Italijo, je že dolgo delovala posebna skupina minerjev. Tem smo se tistega dne pridružili. Zavzeli smo položaje ob progi, minerji pa so pričeli polagati mine pod tirnice.

Pred nami se je vila temna proga železnice, v ozadju je bilo videti le temne obrise gričev. V mirnem času bi pred seboj videli osvetljeno vas in sredi morja ribiške čolne z močnimi svetilkami. Takrat pa je vse pokrivala noč, ki je prinášala le grozo in smrt. Na Primorskem je nemški okupator strahoval že več kot šest mesecev...

Čakali smo pol ure, ne da bi se kaj zgodilo. Bilo je tiho. Niti šepetali nismo. Postajali smo nestrpni. Mitraljezec, doma iz Komna, je benti, ker je želel vžgati svoj novi mitraljez. Počakati, počakati je potrebno, smo si v mislih zatrjevali.

V bližini se je v hrib zagnal nov sunek burje. Ni se še dobro polegel, ko smo od Trsta zaslišali še močnejši šum, šum drvečega vlaka. Kot bi trenil, smo bili pokonci.

Šum prihajajočega vlaka se je za hip polegel; vlak je pripeljal v usek. Nato pa je že

močnejše ropotalo — vlak je drvel v pogubo... Naenkrat se je zabliskalo in strašansko zagrmelo. V istem trenutku smo jurišali na progo.

Pritekli smo z orožjem, pripravljenim na strel. Toda vlaka ni bilo nikjer, kot da bi se vdrl v zemljo. Nepopisno smo bili presenečeni, nato pa razočarani. Vlak je najbrž zdrvel do naslednje postaje.

Pričeli smo ugibati in kmalu spoznali resnico: eksplozija min je presekala tirnice na več me-

stih po dolžini za več kot pol metra. Sklepalni smo, da je lokomotiva z zaporednimi kolesi luknje preskočila in pobegnila. Razočarani in jezni smo se vrnili v taborišče. O napadu nismo nikoli več govorili in zato ni bilo v pozabo, vse do današnjih dni.

Vendar je tudi neuspeli napad vcepil sovražniku nekaj strahu; med našim strljanjem so gotovo odpeljali nekaj žrtev.

RADO ABRAM

Derviš Sušić: DANILO

V knjigi Danilo, ki jo je napisal bosanski pisatelj Derviš Sušić — o njem naj povemo da je nenadoma zaslovel zaradi ostrine, s katero obravnava žgoče jugoslovanske probleme — je toliko sodobne aktivne problematike našega časa, da jo je vredno prebrati. Čeprav obravnava knjiga sicer bosanske probleme, ki so morda še bolj žgoči kot pri nas, bo tudi slovenskim bralcem knjiga veliko povedala. Zato bo slovenska izdaja tega dela, ki jo je pripravila založba Obzorja v Mariboru (prevod Dušan Mevlja), prav tako dobrodošla. Knjiga, sicer sodi v zvrst

konfliktu s partijskim sekretarjem in predsednikom okraja se spozabi in tega oklofuta. Zato ga izključijo iz partije. Kako se potem skuša poboljšati, o tem pripoveduje pisatelj z grenkim, a vseskozi satiričnim, barvitim jezikom. Danila predstavljajo v drug kraj, kjer živi nekoliko v ozadju, povešča pa se bolj svojim osebnim problemom, kmalo pa se le vrne v svoj rodni kraj, kjer pa seveda zanj ni več tako kot nekdo...

V okviru te zgodbe pisatelj slika povojne razmere, biča napake in prikazuje Danila kot zanesenega poštenjaka, ki se ne znajde v zapletenih povojnih gospodarskih razmerah, pa tudi kot človeka, ki zaradi premajhne razgledanosti, ozke zavezanosti v lokalne probleme in svoje trmoglavosti predstavlja vse večjo oviro razvoju. Seveda pisatelj pri tem biča karizem, hinavščino ljudi, ki iščejo zveze in se izdajajo za borce NCV, čeprav so se do zadnjega skrivali ali celo delovali proti partizanom. Biča napake povojne graditve, slabosti in primitivizem prvih let, pri čemer je oster, neizprosno in odkrit kritik tistega, kar se je izkazalo za zgrešeno.

Pri vsem tem je roman napisan izredno živo, plastično, s tipično bosansko govornico, s polno mero zdravega humorja in ostre satire, tako da Danilo kot tipičen predstavnik povojne družbe zaživi v vsej polnosti, sredi razmer, v katerih smo veliko napravili, se veliko naučili, pa tudi precej grešili. Derviš Sušić se je s tem tekstom nedvomno ustvil med najboljše jugoslovanske satirike in humoriste, in je zato prav, da ga spoznamo tudi naši bralci.

skočja loka, Novi svet, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ STRAZISCE ■ KRANJ, Koroška 8, vsak dan od 6.30 naprej ■ KAMNIK, Trg talcev, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ KISOVEC ■ ZAGORJE, Cesta 9. avgusta ■ HRASTNIK ■ ČRNOMELJ, Kolodvorska cesta

SAMOPOSTREŽBE, odprte od 7.30 do 20. ure:

LJUBLJANA:

- Cigaletova, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Titova 25, vsak dan od 23. ure
- Vojkova
- Savsko naselje, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Roška
- Prule, Prijateljeva ulica, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Celovška 63
- Sentvid, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure

SKOČJA LOKA, Novi svet, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ STRAZISCE ■ KRANJ, Koroška 8, vsak dan od 6.30 naprej ■ KAMNIK, Trg talcev, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ KISOVEC ■ ZAGORJE, Cesta 9. avgusta ■ HRASTNIK ■ ČRNOMELJ, Kolodvorska cesta

SAMOPOSTREŽBE, odprte od 7.30 do 20. ure:

LJUBLJANA:

- Titova 65
- Titova 82
- Bezenskova
- Vodovodna cesta

MARKET

LJUBLJANA, Pasaža na Ajdovščini, NONSTOP od 8. do 21. ure

REHRANA

export-import LJUBLJANA

VSE ZA VIKEND

KO SE ODPRAVLJATE NA VIKEND, IZLET ALI PODOBNO, NE POZABITE, DA LAHKO NA ENEM MESTU IN V NAJKRAJSEM CASU NAKUPITE VSE POTREBNO PRI

SP SUPERMARKET

odprt od 7.30 do 20. ure

LJUBLJANA:

- Cigaletova, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Titova 25, vsak dan od 23. ure
- Vojkova
- Savsko naselje, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Roška
- Prule, Prijateljeva ulica, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure
- Celovška 63
- Sentvid, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure

SKOČJA LOKA, Novi svet, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ STRAZISCE ■ KRANJ, Koroška 8, vsak dan od 6.30 naprej ■ KAMNIK, Trg talcev, ob nedeljah od 7.30 do 12. ure ■ KISOVEC ■ ZAGORJE, Cesta 9. avgusta ■ HRASTNIK ■ ČRNOMELJ, Kolodvorska cesta

SAMOPOSTREŽBE, odprte od 7.30 do 20. ure:

LJUBLJANA:

- Titova 65
- Titova 82
- Bezenskova
- Vodovodna cesta

MARKET

LJUBLJANA, Pasaža na Ajdovščini, NONSTOP od 8. do 21. ure

REHRANA

export-import LJUBLJANA

Trgovsko podjetje **MODA**

LJUBLJANA, WOLFOVA ULICA 1

• PRODAJA MODNEGA BLAGA IN PLETENIN
OB DNEVU BORCA PRISRČEN POZDRAV VSEM, KI SO SODELOVALI
V NARODNOOSVOBODILNI VOJNI

Trgovsko podjetje **KURIVO**

Celje, Gregorčičeva 6

čestita poslovnim prijateljem, delovnim ljudem, prav
posebno pa preživelim borcem NOV za dan borca —
4. julij!

PRODAJAMO KURIVO IN GRADBENI MATERIAL

ELEKTRO CELJE POSLOVNA ENOTA CELJE

čestita

nekdanjim borcem, delovnim kolektivom
in poslovnim prijateljem za dan borca
— 4. julij

INŠTITUT ZA HMELJARSTVO ŽALEC

čestita

vsem občanom,
delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
za občinski praznik
in 4. julij — dan borca!

Občinska skupščina ŽALEC in družbeno politične organizacije

pozdravlja vse prebivalstvo občine, de-
lovne kolektive, organizacije, društva in
šole ob letošnjem občinskem prazniku,
zahvaljujoč se vsem za viden napredek
našega področja

Tobačna tovarna LJUBLJANA poslovna enota Tolmin

ČESTITA VSEM BORCEM,
DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM
ZA DAN BORCA — 4. JULIJ!

TAPETNIŠTVO

CELJE, Mariborska cesta 1

ČESTITA POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM OB DVAJSETEM
JUBILEJU OSVOBODITVE IN 4. JULIJU — DNEVU BORCA!

OPRAVLJAMO VSA TAPETNIŠKA DELA — DEKORATERSTVO — POLAGANJE
PLASTIČNIH MAS — AVTO KLEPARSTVO — AVTO LIČARSTVO — AVTO TA-
PETNIŠTVO IN TORBARSTVO

NOVOTEKS

TEKSTILNA TOVARNA
NOVO MESTO

SE PRIPOROČA POTROŠNIKOM S SVOJIMI VISOKOKVALITETNIMI
MODERNIMI PROIZVODI

LILET

TOVARNA OBUTVE
MARIBOR

čestita vsem poslovnim prijateljem,
delovnim ljudem ter nekdanjim borcem
za dan borca — 4. julij!

Izdelujemo kvalitetno-modno damsko obutev

Občinska skupščina Radovljica

Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita delovnemu ljudstvu in bivšim borcem proti fašizmu
za dan borca — 4. julij, obletnico poziva na vseljudski odpor
narodov Jugoslavije

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

PROIZVAJA:

- vezane plošče
- panel plošče
- vse vrste plemenitih furnirjev
- žgan les iglavcev in listavcev
- razne embalaže
- stole in drobno pohištvo

KUJUJE:

- vse vrste hlodovine za furnir in luščenje

PIVKA, PRESTRANEK, BAČ-KORITNICA, POSTOJNA, BELSKO

TOBAČNA TOVARNA
LJUBLJANA

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI BREZ-
MESNIH ALI MESNIH JUH. V »ETO« JUHO
VKUHAJTE SVETLO PREPRAŽENI ZDROB.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI FIZO-
LA, KAKOR TUDI PRI PRIPRAVI PRIKUH

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO ZA RAZNE OMAKE.

PROIZVOD:

KOLINSKA • LJUBLJANA

TOPS

tovarna pisarniških strojev

in precizne mehanike

Ljubljana

PROIZVAJA:

standardne pisarniške pisalne stroje TOPS S-3 z valjem 30 cm,
45 cm, 62 cm, kombiniranim valjem in decimalnim tabulatorjem,
srednje portabl pisalne stroje TOPS — Sava, male portabl pi-
salne stroje TOPS M-1 in razmnoževalne aparate

Budnik Sečovelje

POZDRAVLJA VSE NEKDANJE BORCE NOV

OB DVAJSETEM JUBILEJU OSVOBODITVE IN 4. JULIJU —

DNEVU BORCA, KO SO NA POZIV SVOJE PARTIJE VSTALI

NARODI JUGOSLAVIJE IN ZACELI NEENAK,

A PRAVIČEN BOJ PROTI FAŠIZMU

Zdravstveni dom Nova Gorica

ČESTITA VSEMU PREBIVALSTVU NOVOGORIŠKE OBČINE IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA DVAJSETLETNI JUBILEJ OSVOBODITVE IN DOKONČNE ZMAGE NAD NACIFAŠIZMOM.

OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU BORBENI POZDRAV VSEM NAŠIM BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV!

»Feralit«

Livarna sive litine in barvnih kovin,
mehanska obdelava

Žalec

Podjetje nudi usluge in lastne proizvode v naslednjih svojih obratih:

— **LIVARNA SIVE LITINE**

proizvaja vse vrste ulitkov iz sive litine od kvalitete SL 14 do 26

— **LIVARNA BARVNIH KOVIN**

ulivanje ulitkov iz bron, medenine in aluminija v pesku in kokilah

— **MEHANIČNA DELAVNICA**

obdelava ulitkov, struženje, skoblanje, vrtanje in rezkanje

— **IZDELKI LASTNE PROIZVODNJE**

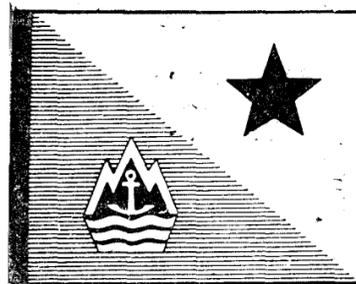
vodovodne armature: Gibault spojke s priključkom, Gibault spojke z ventilom, cestne kape okrogle in ovalne, podtalni hidranti, ugradbene garniture in škarje za rezanje pločevine RS-2 in drugi proizvodi

Poslovnim prijateljem in delovnim ljudem priskrben pozdrav za dan borca — 4. julij!

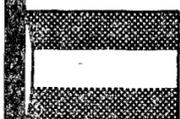
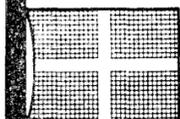
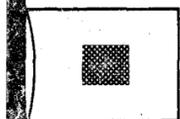
Kmetijska zadruga Ilirska Bistrica

pozdravlja vse preživele borce, aktiviste in simpatizerje NOV ob prazniku 4. juliju — dnevu borca!

REJA PEŠČANCEV — ŽIVINOREJA S KOOPERANTI — SADJARSTVO — KOOPERACIJA V POLJEDELSTVU

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

čestita
vsem
delovnim ljudem,
predvsem članom
Zveze borcev,
ob prazniku
dneva borca
in ob tej priliki
želi pri delu
mного uspehov

Zdravstveni dom Celje

GREGORČIČEVA

čestita ob dvajseti obletnici osvoboditve in letošnjem praznovanju dneva borca — delovnim ljudem, kolektivom, poslovnim prijateljem in nekdanjim borcem NOV

Splošno gradbeno podjetje

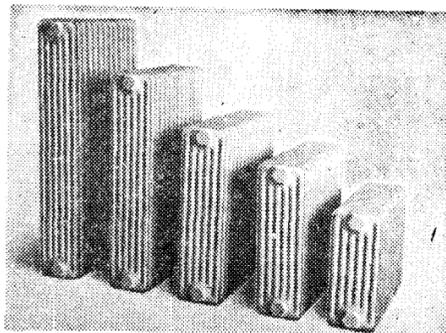
»Kraški zidar«

SEŽANA

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
TER NEKDANJIM BORCEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA!

Opravljamo vse vrste gradenj

TRIKA jekleni radiatorji

- ki so izdelani iz prvorazrednega materiala
- zaščiteni proti rjavenju s specialnim lakom
- z lahkoto se ogrevajo
- njihova lepa oblika oplešuje vsako sobo
- namenjeni so za velike in majhne prostore
- so različnih velikosti in je enostavna montaža

TRIKA radiatorji jamčijo najcenejše in najsigurnejše centralno ogrevanje.

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE, IZ KATERIH SE BOSTE SEZNANILI SE Z MNOGIMI ODLIKAMI TRIKA RADIATORJEV.

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE CELJE

Telefon: 39-21, Telex: 034-12, Telegram: EMAJL — CELJE

»ALMA«

PROIZVODNO OBRTNO PODJETJE
Maribor, Poštna ul. 3

ČESTITA
POSLOVNIM PRIJATELJEM,
DELOVNIM LJUDEM
IN NEKDANJIM BORCEM
OB DNEVU BORCA 4. JULIJU

- IZDELKI IZ PLASTIČNIH MAS - EMBALAZA

*Občinska
skupščina
Tolmin*

Z DRUŽBENO POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

POZDRAVLJA VSE NEKDANJE BORCE PROTI FAŠIZMU. OBOROŽEN
ODPOR NAŠEGA NARODA PRED ŠTIRIINDVAJSETIMI LETI JE BIL
SVETILNIK BORBE ZASUŽNJENE EVROPE V DNEH, KO JE FAŠIZEM
ZASUŽNJEVAL NARODE, BRISAL DRŽAVE Z ZEMLJEVIDA, TEP-
TAL KULTURO IN DOSTOJANSTVO ČLOVEKA

Zavod za zaposlovanje delavcev CELJE

POZDRAVLJA VSE PREŽIVELE BORCE PROTIFAŠISTIČNE
FRONTE, BORCE NOV IN VSE, KI SO V DNEH BORBE
PROTI FAŠIZMU NOSILI NADČLOVEŠKO BREME ZA ZMA-
GO DEMOKRACIJE IN SOCIALIZMA.

NAJ ŽIVI 4. JULIJ - MEJNIK V ZGODOVINI JUGOSLOVANSKIH
NARODOVI

KOVINAR

KLJUČAVNICARSTVO
VIJAKARNA

HRPELJE - KOZINA

čestita delovnim ljudem, kolektivom, poslovnim pri-
jateljem in vsem nekdanjim borcem NOV ob letoš-
njem praznovanju dneva borca - 4. julija in dnevu
vstaje slovenskega naroda.

Svetle tradicije borbe naših narodov za nacionalno
in socialno osvoboditev naj bodo vedno čuječe, da se
ohrani poznim rodovom veličina velike osvobodilne
vojne

Zavod za zaposlovanje delavcev

NOVA GORICA

- VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN DELOVNIM LJUDEM
PRISRČNE ČESTITKE
ZA DVAJSETI JUBILEJ OSVOBODITVE
IN 4. JULIJ - DAN BORCA

ZAVOD IN ODSEK
ZA POKLICNO USMERJANJE MLADINE

Anton Ukmár je prejel

Vse Primorce, posebno še tržaške in goriške Slovence, je pred dnevi razveselilo sporočilo, da je poznani in priljubljeni protifašistični bорец Anton Ukmár, po rodu iz Proseka pri Trstu, na velikih proslavi dvajsetletnice odporne gibanja v Pannesi pri Genovi prejel zlato kolajno ANPI. Kolajno z napisom: I partigiani Genovesi a Antonio Ukmár-Miro — Comandante VI. Zona operativa Liguria, so tov. Ukmárju izročili v priznanje za velik prispevek v odporne gibanju in osvobodilni borbi italijanskih partizanov v Liguriji. Poleg zlate je prejel tudi bronasto spominsko kolajno garibaldinskih napadalnih brigad in spominsko diplomsko KPI s posvetilom in zahvalo za velik prispevek v italijanskem odporne gibanju s podpisom generalnega tajnika KPI Luigija Longa.

Pokrajinski odbor ANPI iz Genove je Antonu Ukmárju poslal vabilo za udeležbo na proslavi dvajsetletnice odporne gibanja v Liguriji. Nekdanji italijanski soborci so v vabilu med drugim zapisali:

«Carissimo Miro! Imamo namen, da bi Ti kot poveljniku VI. operative cone izročili zlato kolajno v imenu genovskih partizanov. Na tej proslavi boš glavna osebnost Ti in bo to znak uradnega priznanja za velik prispevek, ki si ga dal v osvobodilni borbi.»

Proslava je bila na dan italijanske republike, 2. junija 1965, v kraju Pannesi, nedaleč od Genove. Udeležilo se je veliko število nekdanjih partizanov. Slavnost je začel član odporne gibanja in član pokrajinskega odbora ANPI dr. Guido Palazzo, ki je na kratko orisal delo in doprinos Antona Ukmárja v odporne gibanju Ligurije in nato dal besedo nekdanjemu načelniku štaba VI. operative cone polkovniku Umberto Lasagni-Canavariju. V svojem govoru je Umberto Lasagna močno poudaril Ukmárjeve zasluge v odporne gibanju v Liguriji, kjer je znan pod imenom »Colonello Miro«. Po govoru je med velikim odobravanjem vseh navzočih pripel na prsi Ukmárju zlato kolajno. Ukmár se je prisrčno zahvalil za veliko priznanje in med drugim dejal:

«Poleg mojega pozdrava vam prinašam tudi pozdrave jugoslovanskih borcev za svobodo, delavcev in vsega jugoslovanskega ljudstva, ki goji globoka čustva do italijanskega odporne gibanja in italijanskega naroda.»

Svoj govor je tov. Ukmár zaključil z besedami:

«Spričo oblakov, ki se dvigajo na mednarodnem obzorju, se mora močno dvigniti glas italijanskega odpora skupaj z antifašističnimi borci vsega sveta: *Nove vojne ne sme več biti!* Naša pravica in dolžnost je, da povemo v imenu trpljenja in žrtve ter v imenu padlih, da se ne sme nikdar več ponoviti tragedija, ki jo je morala doživeti naša generacija.»

Tovariš Ukmár je po vrnitvi v Koper pripovedoval vtise s te proslave:

Nisem niti od daleč pričakoval, da bo srečanje z nekdanjimi italijanskimi tovariši tako prisrčno in tovariško. Italijanski tovariši se zelo zanimajo in želijo, da bi prišlo do stikov in srečanj z našimi jugoslovanskimi tovariši iz časov borbe pred dvajsetimi leti. Zelo se zanimajo tudi za Jugoslavijo in za uspehe, ki so jih dosegli jugoslovanski delovni ljudje v dvajsetih letih po osvoboditvi.

Anton Ukmár ima za seboj premočrtno pot borca za pravice malega zatiranega človeka. Ko je v Španiji izbruhnila revolucija, je po nalogu partije takoj odpotoval tja in se pridružil borcev proti fašizmu. Iz Španije je odšel v Etiopijo in se pridružil etiopskim patriotom. Konec leta 1940 se je vrnil v Francijo, kjer so ga zaprli in poslali v taborišče Vernet. Zaradi ilegalnega dela v taborišču so ga znova zaprli skupno z generalom Ilicem in Begovićem. Toda Ukmár je iz zapora pobegnil in se pridružil franco-

ZLATO KOLAJNO ANPI

skim partizanom. Ze razna ilegalna imena kažejo v njem človeka in borca v mednarodnem boju. Na Tržaškem, v Italiji in Jugoslaviji ga poznajo pod imenom »Ogenj« — v Etiopiji pod imenom »Johanes« — v Španiji pod imenom »komisar José« —

v Franciji je poznan kot »Jul« — v Liguriji pa pod priljubljenim imenom »Colonello Miro«.

Po zlomu fašistične Italije se je iz Francije napotil proti Trstu. Toda ustavil se je v Liguriji in začel organizirati odporne gibanje. Polagoma je postal poveljnik VI. operative cone, ki je obsegala Ligurijo, del Piemonta, Piacenze in Alessandrie vse do reke Pad.

Ze med narodnoosvobodilno borbo so vojaške sposobnosti Antona Ukmárja visoko cenili ne samo njegovi bojni tovariši, pač pa tudi generali in politični voditelji odporne gibanja. V decembru 1944 mu je italijanski general Rossi v pismu izrazil priznanje kot enemu najspodobnejših partizanskih poveljnikov v gornji Italiji in poudaril, da je VI. operativa cone ena najboljših v Italiji. Ameriški generalmajor Almont mu je v pismu v aprilu 1945 izrazil priznanje za njegove sposobno-

sti komandanta VI. operative cone in za uspehe enot pod njegovim poveljstvom. Veliko priznanje je njegovemu delu dal tudi maršal Alexander, ki je VI. operativno cono označil za vzorno.

Po osvoboditvi so zavezniki vse enote pod poveljstvom tovariša Ukmárja priznali kot najboljše enote odporne gibanja v Italiji. Niso jih razorožili kot vse druge partizanske enote v Italiji. V dogovoru s poveljnikom Ukmárjem so bile redno demobilizirane.

Dne 16. maja 1945 so tovariši Ukmárju na veliki slavnosti v občinski palači v Genovi podelili naslov častnega meščana Genove — v zahvalo in priznanje kot sposobnemu in cenjenemu poveljniku odporne gibanja VI. operative cone. Leta 1946 pa je bil odlikovan od ameriškega poveljstva v Italiji z visokim odlikovanjem — vojaško zvezdo Bronze Star.

P. A. Ogarev

Nezlomljivi primorski očak

Nekega dne leta 1935 so karabinjerji prinesli Petru poziv, da mora k vojakom. Mussolini je tudi tistega leta zahrepenel po slavi in cesarstvu. Napovedal je vojno Abesiniji.

«Da bi šel v boj, v daljno Afriko, v boj za fašistično Italijo, ki z nami tako kruto ravna? Ne! Kaj takega ne bom storil.»

Tako je premišljeval Peter in se kar hitro odločil. Pobegnil je v Jugoslavijo in se takoj ob ustanovitvi OF priključil narodnoosvobodilnemu gibanju.

Februarske noči 1942 je našo vas obiskalo 27 oboroženih partizanov. Tudi okrog 15 aktivistov se je zbralo pri nas. Srečanje je potekalo v nepopisnem veselju. Slavili smo srečanje s prvo partizansko četo, pa tudi toliko aktivistov se do takrat še ni nikoli zbralo v naši vasi Bač.

Med 27 borci je bil tudi Peter. Komandirja je naprosil, če lahko obišče starše in sestro. Odšel je. Ko se je drugo jutro vrnil, mu ni bilo treba posebej razlagati, da je bilo srečanje z domačimi zelo prisrčno. Zarel je od sreče še potem, ko smo

zveli pot pod noge, proti Brkinskim gramam.

Partizani so še nekajkrat prišli v vas po hrano. Italijani so zavohali, da nekaj ni v redu. Previdno so se postavljali v zasede in motili partizane. Mi aktivisti pa smo ukrepali po svoje. V naravnem bunkerju, pol ure od vasi, pri Zagorskem borštu smo skrivali hrano in material. Vse potrebno smo dovažali pod gnojem na vozu.

Zadnje dni maja me je poiskal Petrov oče. Zelel je videti svojega sina. Prvega junija sva se skrila v grmovju pri bunkerju. Na noč je prišel Peter s trojico partizanov. Snidenje z očetom je bilo ganljivo. Noč se je že poslavljala, ko smo se razšli. Ko sva se bližala vasi, je bilo od daleč slišati bevskanje majhnega piščka Rjavčka. Petrovoga očeta sem zaman skušal prepričati, da je bolje, če se vrne v vas šele, ko bo policijska ura mimo. Kazalo je, da so Italijani v vasi, ker jih je Rjavček zavohal. Oče si je zadel na ramo motiko in kanil prileščiti Italijane, češ da je bil na njivi. Vendar so ga Italijani prijeli in ga odgnali na karabinjersko postajo.

Domačim aktivistom so šli lasje pokonci, ko so izvedeli, da so prijeli Petrovoga očeta. Poznali smo metode Italijanov, s katerimi so izvlekli skrivnost iz ust upornikov. Bili smo prepričani, da jim bo to posebno lahko pri sedemdesetletnem očetu.

Toda zmotili smo se. Tri dni so se zaman trudili na karabinjerski postaji v Zagorju.

Cetrtega junija so fašisti požgali šest vasi v Brkinih in postrelili 28 talcev v Kilovčah. Oče je moral gledati strahotne prizore morenjenja in požigov. Nato so ga zaprli v koprsko zapore in ga še dva meseca zverinsko mučili. Ko so spoznali, da mu ne morejo do živga, so ga internirali v taborišču Lanna del Peligni Chietti. Po kapitulaciji italijanske vojske se je sedemdesetletnik po treh tednih počti vrnil domov.

A. SAJN

Klavrni »nadjudje« in njih hlapci na postaji Bled

Zadnje dni pred osvoboditvijo je zavlada med pripadniki okupatorskega nacističnega osebja na Bledu mrzlična panika. Civilni uslužbenci raznih nemških ustanov in uradov, učiteljice in drugi Hitlerjevi eksekutorji in z njimi vredi vsi zvesti domači volksdeutscheji so se naenkrat znašli v neobranem grozdju. Do večerja mogočni, naduti in brezdušni oblastniki, strah in trepet domačinov, ki so v imenu svojega firerja vsa štiri leta počenjalji največje zločine in svinjarije, ki bi jim jih zavidali še tako krvoločni gangsterji, so začeli brezglavo begati, kot obrezumljena sodrga, ki ne vidi izhoda. Edino, kar jim je preostalo, je bilo, da se čimprej in čimbolj neopazno izmuznejo s prizorišča bližnjih dogodkov, ki so napovedovali dokončni polom novega Hitlerjevega reda in z njim vred tudi njihove štiriletna strahovlada.

Ze sama beseda partizan ali »banditen«, kakor so v svoji nemoci nazivali naše borce, jim je v teh dneh predstavljala nekaj posebno grozljivega, nekaj kar je pomenilo njihov zanesljiv konec. Vse tako proslavljene nemške discipline je bilo spričo nastalega položaja v trenutku konec. Vsi ti »nadjudje« so postali strahopetna neorganizirana drhal, ki se je kar naenkrat odpovedala vsem tako zakoreninjenim načelom nacističnega evangelija o vzvišenosti »nemškega človeka«, »nemške žene« in »nemške rase«. Od vsega tega je ostalo le še obnemoglo upanje, da se reši, kar se rešiti da.

Ze v noči med 4. in 5. majem, torej v času, ko so zasedale vse kraje na Gorenjskem še močne nemške enote, so začeli prihajati nekateri od teh nacističnih uslužbencev in volksdeutscherjev na železniško postajo Bled-Jezero. Nestrpno so pričakovali vlak iz Bohinja, ki naj bi jih še pravočasno odpeljal iz Bleda proti Jesenicam in naprej v Avstrijo. Vlaka pa ni in ni bilo. Zaskrbljeno so se zbirali v skupine ali nervozno postopali po cementnem peronu kot ogrožene zveri, ujeve v gozdnem požaru. Drug drugemu so dopovedovali, da vlak vsekakor mora priti, pri tem pa tudi sami niso bili o tem niti najmanj prepričani. Kot da se je strojevodja poživžgal na vozni red. Idiota! Ustreliti ga je treba. Obesiti izdajalca na signalni drog! Eh, eh, kje so tisti časi, ko so od Murmanska do Odese do sekunde točno prihajali naši transporti. Ne, kaj takega pa še ne! To nas je ugonobilo — netočnost. »Ej, vi,

šef postaje! Kdaj, zaboga, bo prilezla ta vaša samokolnica iz Bohinja? Menda ste dolžni kot nemški šef postaje vsaj zvedeti, kje je zdaj, ali pride, ali bomo pa čakali do sodnega dne?»

Rejenemu Prusu z ogromno zabuhlo glavo v lovski obleki je bilo dovolj. Ves gnev nestrpnih beguncev je prevzel nase in odločno stopil v prometno pisarno. Šef postaje Josef Schumi Ortsgruppenleiter KVB in NDAP je pravkar treščil telefonsko slušalko na mizo in besno zamahnil z rokami, kot da ni videl priganjača v lovski obleki. Začel je hitro korakati po pisarni, preklinjati in prepričevati Prusa, da pač ni njegova krivda, če vlaka še ni. Tudi on misli potovati, pa kaj more, če so prišle vmes nepredvidene okoliščine. Banditov kar mrgoli ob progih. Telefonske zveze so prekinjene. Morda je porušena tudi progga. »Vedno sem govoril, da je treba vse bandite pobiti. Vse do zadnjega domačina bi bilo treba poslati v lager. Mi pa smo pestovali to golazen, zdaj pa imamo,« se je že malce bolj umirjeno pridrušal zabuhli Prus.

Pred pisarniškim vrati je stal koroški nacist Hans Jehart, ki se je oddaljil od svoje bratovščine, da bi slišal pogovor. Bil je občinski tajnik na Bledu in zdaj mora kot izgubljeni sin prisluškovati pogovoru, da bi se prepričal, če bo lahko srečno odnesel svoje pete onkraj Karavank. Z izrazom narkomana je nerodno prislanjal svoja naglušna ušesa k vratom, toda zaman. Na vse svoje strankarsko dostojanstvo je zdajci pozabil. Zopet je stopil v gručo svojih pajdašev, ki so stali v krogu, kot pevski oktet in začel na vso moč preklinjati železnice in železničarje, ki naj bi bili nesposobna bitja na svetu.

»Prekleti lenuhi, le da so svoje riti odnesli s fronte, za drugo jim pa seveda ni mar,« se je hudoval in zabavljval čez železničarje, ko da so oni edini krivi, da vlak ni prispel.

Matičar Mulej, zvesti okupatorski sluga, ki je ob velikem kovčku kadil smrdljivo cigaro, se je raje potuhnil. Kot pretepena žival je nemočno čakal usodo, ki jo je z vso privržnostjo delil s svojimi gospodarji od enainštiridesetega leta naprej. Od nekdanjega okupatorskega podrepnika je ostal le brezobličan kup nesreče, nezmožen niti najmanjšega duševnega napora, razen pomisli, da kar najhitreje izgine, ali pa da se spremeni v nič. Le kdaj bo tehnika in znanost ta-

ko napredovala, da se bo človek lahko naredil nevidnega?

S podobnimi iluzijami se je tolažila sama, prvič v življenju osamljena nacistična vzornica »nemške žene« volksdeutscherica Valentina Andretto, še do večerja nadvse vestna občinska uslužbenka, ki je že ob pomisli, da sploh živijo tod na Oberkrainskem takšna suženjska bitja kot so Slovenci, dobivala prebavne motnje in drisko. Zdaj je sedela na klopi poleg svoje prtljage, zamišljena, ne meneč se za drugo kot edino le za to, kdaj se bo znašla nekje daleč stran od tega odvratnega kraja in dežele, ki ji ni bilo spojeno, da bi ostala nemška, čeprav je firer to tako zelo želel. Ona, Valentina, je z vsem svojim »nemškim smotrom«, z vso nacionalsocialistično vneto in ljubeznijo do tretjega rajha skušala vedno izpolniti firerjevo željo. In zdaj, kaj ima zdaj od tega? Ubogega vlaka ji niso sposobni zagotoviti, da se mirno, brez nepotrebnih pripeljajev užaloščena oddahne od naporenega dela in se vrne v rajh. Saj to je škandal! Žene nikoli ne bi podlegle! Nemške žene bi drugače rešile ta problem. Možejo so že po naravi manj delavni, tako kot troti v panju... Možejo, prav nemški možejo so krivi, da je tako. Zato ni vlaka. Če bi bila ona odgovorna za vlake, bi bilo drugače. »Meine lieber,« šlo bi kakor švicarske ure.

Z velikimi kovčki, zavoji, škatlami in culami obloženi so čakali tudi ostali somišljeniki z zelenimi, neprespanimi obrazi. Nekateri so se vključili v skupine in se živo razgovarjali, drugi so stopali po peronskem pločniku in brezizrazno štelj korake, ki so odmevali kot topot škornjev ponočnih patrolj. Vrata stranišča so se neprestano odpirala in zapirala. Stranišče je bilo najbolj prometno zatočišče teh nervoznih bitij, ki so si kar podajala kljuje. Zdaj pa zdaj je kdo stopil med železniške tire in napeto prisluhnil, da bi slišal sopihanje lokomotive odrešilnega vlaka. Toda bile so zgolj halucinacije, ki so popadale zdaj enega, zdaj drugega.

Sele okoli polneva se je zaspano pričezal pričakovani vlak. Na peronu je zavlada značilna gneča. Glasni vzdih olajšanja, klicanja imen, kletvic in navodil si se mešali s šuštenjem pare izmučene lokomotive. Obloženi tropi so naskočili vagono. Vsak je hotel biti prvi pri vratih, ne meneč se za v rajhu tako čislano odliko kot je bonton. Vsa vrata so bila v trenutku zagozde-

na z človeškimi telesi in prtljago. Otroci so jokali, ženske kričale, moški preklinjali. Na stopnicah so obviseli roji. Šele po daljšem prizadevanju so se nekoliko prerinili v kupeje. Znojni in strgani so obložili police in zabasali prazne prostore pod sedeži z vso kravato, kljub vsem težavam zadovoljni, da so čutili kolesa pod seboj. Potlej so čakali dolge minute in napeto buljili skozi okna, kdaj se bodo končno spodmaknila peščena postajna tla pod vagonom. Ko so z olajšanjem ugotovili, da so se premaknili, so se šele malo unesli od prestanega napora in pririvanja. Vlak je vse prepočasi vozil. Zopet so letele pripombe na račun železnice in točnosti.

Naposled so se pomirili; najhladnokrvnejši so začeli kaditi. Le dobrih dvajset kilometrov vožnje jih loči do Avstrije. Se uro, najpozneje za dve, pa bo konec negotovosti. Tam ni več banditov. Tam so Angleži, Amerikanci. Kulturne nacije, gentlemeni, povrh vsega pa se skozi njihove žile pretaka tudi germanska kri. Pravzaprav so ti Angleži in Amerikanci neke vrste rojaki, tako kot v družini strici, uci. Kdaj pa so še rojaki slabo postopali s sorodstvom? Če bi bili to Rusi, seveda, potlej bi bila druga muzika. Slovani, to plemo nam je vedno delalo preglavice. Zdaj pa sploh, ko so vsi komunisti. Se premalo smo jih ugonobili...

Izenada so rezko zacvilile zavore.

»Kdó se pa zdaj zopet igra z zasolino zavoro? Ali že ni dosti te svinjarije z vlakom, zdaj pa še to?« se ogorčeno pridrušujejo vsi vprek in odpirajo okenska stekla.

Z obeh strani vlaka zapira progo gozdna tišina. Niti polovice poti niso prevozili. To se pravi, niti 10 kilometrov in že vlak obstoji. To je vendar šele nekje pred Kočno. Le kaj se dogaja.

Obupni krik beguncev, ki so se prvi naglani skozi okna.

»Banditi!«

Ob lokomotivi so na presečenju potnikov stali oboroženi ljudje z rdečimi zvezdami na kapah. Obkolili so kompozicijo z obeh strani in naglo vskočili skozi vrata.

Partizani iz sestava Komandante mesta Bled so zaustavili vlak in naglo spodili iz vagonov nacistične begunce. Kljub ugovarjanju in poskusom pobega so vso zbrano elito ulovili in pod stražo odvedli v osvobodjene Gorje, kjer so postali partizanski ujetniki.

Jošt Rolc

Vrvico namesto ovna

V drugi polovici leta 1942 je bila bolnišnica Kokrškega odreda pod Kriško planino. S pastirjem, ki je tam pasel svojo čredo, smo bili v dobrih odnosih, zato nam je dajal mleko, skuto, sir in maslo za nas in naše bolnike, oziroma ranjence. Tudi mi smo mu včasih kaj dali, predvsem kak kos mesa. Pastir nam je jeseni, preden je odgnal čredo v dolino, podaril velikega ovna.

Mesa smo imeli še precej na zalogi, zato smo ovna privezali na dva do tri metre dolgo vrv, da se je lahko pasel. Tretji dan pa je prišel tudi ta na vrsto.

Kuhar Tine nas je prosil, naj mu dovolimo ovna ustreliti, ker ga ne bi rad zaklal. Tiste dni ni bilo nevarno, zato smo mu dovolili, čeprav iz razumljivih razlogov drugače nismo smeli streljati v bližini bolnišnice.

Tako se je Tine spravil na delo. Vzel je svojo puško in se oddaljil od svoje žrtve skoraj sto metrov. Pokleknil je, pomeril in sprožil...

Tisti trenutek je oven planil v beg proti dolini, kar so mu dale noge, saj je že dolgo pogrešal svoj čredo.

Kaj se je zgodilo? Tine je namesto ovna zadel vrv, s katero je bila žival privezana za drevo in jo prestrlel.

Ceprav smo bili ob meso, smo se smejal strelcu in njegovemu zadetku. K. KOZAR

V novi trgovski hiši

noma

v Ljubljani, Titova cesta

Non-stop od 7.30 do 20. ure

6 prodajnih etaž

10.000 artiklov

za dom, družino, gospodinjstvo, šport, rekreacijo itd.

Obročno odplačevanje.

20 % popust pri nakupu s tujo valuto.

Dostava na dom.

Miodrag Tripković NOČ OBRAČUNA

— Priznal boš, pes, priznal!... je histerično vreščal in pokakoval kot petelinček. Zagotovo je vedel, da mu od njega v tem hipu ne grozi nikakršna nevarnost. Na majorjevi mizi je v dosegu von Kempferjeve roke parabelum, mavzerica v roki Bojkovskega pa je bila uperjena v gмотo, ki se je zvijala po podu.

Edschmidt je za hip prenehal, njegove oči so se srečale z majorjevimi in spraševale za svet. V tem trenutku se je kavarnarjev okrvavljeni obraz počasi dvignil proti fantu, ki je še vedno stal pri vratih. V njegovih motnih očeh se je zableščala čudna iskra, kot pri utopljenju, ki se opriema bruna v vodi, da bi se rešil.

Obrnil se je k Bojkovskemu, dvignil roko in pokazal s prstom na fanta:

— On lahko pove, da ni nihče pritekel v mojo kavarno včeraj, ko ste iskali človeka, ki je pobegnil. On... prevedite...

— Kaj je rekel? je vprašal major Bojkovskega. — Ali prizna? Bo povedal, kje jih skriva?

Medtem ko se je Bojkovski mučil s svojim revnim znanjem nemškega jezika, mu je fant priskočil na pomoč in zaustavil Edschmidta z roko. Nato je majorju prevedel kavarnarjeve besede.

— Vi ste bili takrat tam? se je začudil major.

— Da, bil sem. In lahko vam rečem, da ta človek govori resnico. Takrat, ko sem bil v njegovi kavarni, in vse do trenutka, ko je planil noter ta človek z dvema vašima vojakoma, pokazal je na agenta, — ni bilo nikogar.

Bojkovski se je uprl. S hudournikom nepovezanih besed je začel dokazovati, da to ne more biti res in da se je človek, ki so ga preganjali, lahko skrtil samo v kavarni. Razen tega je odkrito povedal, da je bil kavarnar po njegovem mnenju že prej povezan s partizani in da je služil kot zveza med njimi in ilegalci v mestu.

Težko je ugotoviti, ali je major razumel vsaj desetino tistega, o čemer ga je hotel agent prepričati. Očitno pa so nanj naredile večji vtis fantove besede kot gostobesedno prepričanje Bojkovskega. Sicer pa je bilo to čutili tudi v njegovih strogih besedah, ki jih je namenil svojemu agentu.

— Če gospod Marić pravi, da ni bilo nikogar, potem je to res. Nikakršnega razloga nimam, da bi posumil v njegovo izjavo. Prepričan sem, da govori resnico.

Položaj se je na mah spremenil. Bojkovski je molče povesel pogled k preprogi in s škrbastimi zobmi živčno grizel spodnjo ustnico.

Edschmidtu se je zdel to najprikladnejši trenutek, da si popravi uniformo in pogladi z dlanimi lasi, ki so mu bili padli na čelo.

Pretepeni kavarnar je izkoristil ta kratki premor in vstal s poda. Čeprav ni razumel niti besede tistega, kar so govorili, je vedel, da se mora zahvaliti fantu, ker so udarci prenehali.

— Prosim vas, naj odpeljejo tega človeka v sobo gospoda Edschmidta, — se je obrnil fant k von Kempferju. — Nekaj bi vam rad povedal na samem. Zato sem se tudi vrnil.

Major je prikimal in Edschmidt je to razumel kot ukaz, naj odide. Pomignil je Bojkovskemu in kmalu sta s kavarnarjem zapustila majorjevo sobo.

— Bojkovski mi veliko pomaga, — je rekel major, ko so se vrata njegove sobe zaprla, — a vnet je bolj, kot bi bilo treba... Sicer pa je to ena izmed značilnosti vas Slovanov, — se je nasmehnil. Vseeno je bolje, da je vnet, pa čeprav se kdaj zmoti, ko da bi odpovedal takrat, kadar bi moral kaj storiti. Ni slabo, da je bil tisti človek tepen. Če res sodeluje z banditi, mu bo to prvi in zadnji opomin. Če pa je nedolžen, dvomim, da bo ob spominu na bunke kdaj stopil v službo tistih iz gozda.

— On ni nedolžen, gospod von Kempfer.

Major, ki je pravkar prinašal k cigareti prižgano vžgalico, je obstal in začudeno pogledal fanta.

— Ne razumem vas. Malo prej ste trdili... — dogorela vžgalica mu je opekla prste in zaklel je.

— Rekel sem, da človek, ki so ga vaši ljudje preganjali, ni prišel v kavarno.

— Da, tako ste rekli.

— Preslepil sem vas. Včeraj sem pretental vaše ljudi in tistega Rusa, danes pa vas.

— bližal fantu.

— Toda zaboga, mladi mož, še zdaj vas ne morem razumeti. Po tistem, kar ste storili prejšnjo noč, je vaše včerajšnje, še bolj pa današnje obnašanje nerazumljivo.

Fant je hitro stopil k oknu, na nekem koncu odmaknil zaveso in se skrival za zidom.

— Če pogledate z vašega okna, — je rekel smehljaje, — boste videli osebo, zaradi katere sem včeraj v trenutku malodušja in slabosti nalagal vaše ljudi.

Major je stopil k oknu in pogledal.

Petintrideseta na lepaku

Po boju na Zirovskem vrhu, kopastem hribu med Zirovsko kotlino in dolino Poljanske Sore, so nemške oblasti izdale poseben letak. V njem so objavili imena ujetih in ubitih partizanov. V seznamu ujetih je na 35. mestu ime Brigite Okrupa iz Medvod.

Zdaj živi tovarišca Brigita, poročena Vrabec, v Ljubljani in je zaposlena na upravi lista »TV-15«. Za osvobodilno fronto sem začela delati doma v Medvodah, kamor sem se preselila skupaj z materjo leta 1939 s Sušaka, kjer sem dotlej živela. Očim je bil brivec, pripoveduje Brigita.

Leta 1939 sem končala 4. razred meščanske šole na Sušaku, po preselitvi v Medvode pa sem pomagala v brivnici in doma pri gospodinjstvu. Po sovaški zasedbi našega kraja smo se želeli začeti sestajati pri Seški v Medvodah. Poslušali smo radijska poročila. Iz te skupine se je počasi začela porajati skupina mladinske osvobodilne fronte. Dobilni smo zvezo s tovarišim Ambrožem iz Medvod, predvojnim komunistom in enim izmed prvih partizanov.

Začeli smo dobivati partizanske časopise in jih prebirati, imeli smo sestanke in zbirali smo hrano ter opremo za partizane. Kasneje smo razširili naše delo po okolici. Februarja 1942 sem bila sprejeta tudi v Zvezo komunistične mladine. Organizirala sem s. o. j. v. skupino v Gorčah in v Vasih ter z njima ves čas delala. Hotela sem na sestanke s partizani in vodila obe skupini. Delala sem tudi za OF in za obveščevalno službo.

Aprila 1943 so orožniki in gestapovci nenadoma dvakrat napravili pri meni v sobi hišno preiskavo. Po naši obveščevalni službi sem preletela tudi opozorila, da lahko pričakujem v kratkem arrestacijo. Zato sem se povezala s skupino mladincev, ki se je pripravljala na skupinski odhod k partizanom. Z njimi sem delala skromno v njih in sem se jim samo priključila.

Kdo me je ovažil, še zdaj točno ne vem, pač pa o tem lahko suram.

Kdaj ste odšli k partizanom in kam?

— Odšla sem 2. maja 1943 od doma v Studence. Tam so nas prevzeli partizani škofjeleškega bataljona. Bili smo vse noč in prišli do taborišča na Ožbitu nad Poljansko dolino. Postala sem naravnost 2. čete tega bataljona. Kmalu sem postala sekretarka če-

frtega aktiva SKOJ. Udeležila sem se vseh bojev naše čete, ker je bil bataljon razdeljen na čete, ki so samostojno taborile.

Vaši spomini na ustanovitev »Gorenjske«, kasneje Prešernove brigade.

— Vse čete našega bataljona so z razmiki po nekaj ur prišle na Zirovski vrh. Brigada je bila ustanovljena približno ob istem času pod Blegošem, toda vseh das ni bilo zraven. Morala bi priti na Zirovski vrh, kjer bi se ji priključila tudi naša četa in naš bataljon. Širile so se govorice, da bomo odšli z brigado nekam na Dolensko.

Medtem ko smo čakali na prihod brigade, sem pomagala pri političnem delu na terenu v Po-

ljanski dolini. Udeleževala sem se sestankov z mladinci...

Kako je bilo v dneh okoli boja na Zirovskem vrhu?

— Spominjam se, da je brigada prišla 1. avgusta pozno popoldne v naše taborišče. Partizani so pripovedovali, kako jih Nemci zasledujejo že celih 14 dni, vse od ustanovitve brigade. Bili so izmučeni, sestradani in zaspali, med njimi je bilo dosti novincev. Potem sem odšla v dolino na neki sestanek in se vrnila še ponoči. Komaj sem se vrnila in za trenutek zadremala, že je bil alarm. Slišati je bilo, da nas Nemci obkoljujejo. Zasedli smo obrambne položaje blizu taborišča. Danilo se je in takoj zatem smo dobili ukaz za premik. Komaj smo odšli, je že začelo od vseh strani pokati. Ves dan smo se vrteli v nekakšnem krogu, ogenj je bil vedno huji in od vseh strani. Naša četa je ostala sama, pa tudi nas je bilo čedalje manj. Popoldne nas je ostalo le še dvanajst. Držala sem se komandirja. To je trajalo tudi vso noč in še naslednji dan nekako do večera. Spominjam se odprtega vola, ki je visel na nekem drevesu. Najmanj desetkrat smo prišli mimo. Najbrž ga je pustila brigada, ni pa imela časa, da bi meso skuhali. Ves čas nismo imeli

griljaja v ustih, pa tudi vode ni bilo.

Kako so vas ujeli?

— Naš dvanaesti se je skrilo v neko grapo, da bi se nekoliko oddahnili. Tam smo delali načrte, kako bi se prebili skozi nemški obroč. Iz doline smo slišali brnenje motorjev, zato smo mislili, da glavna Nemceva že odhaja. Nenadoma se je po bregu v našo grapo privlekel partizan Božo, ki so ga lovili Nemci. Tako so nas odkrili in začeli na nas strinjati; razbežali smo se na vse strani. Ujela sem še toliko časa, da sem svojo torbico z raznimi zapiski in dokumenti skrila tako, da sem jo zakopala v listje. Tekla sem dalje in se nenadoma znašla pred Nemci, ki so pridrali od druge strani. Malo je manjkalo, da se nisem zaletela v puško enega izmed njih.

Obstopil so me, sneli nahrbtnik, me obricali in zbili na tla, me zmerjali in grozili. Pripadali so gorskim lovcem. Hoteli so vedeti, kje so drugi in koliko nas je. Zadrževala sem, da sem že ves dan sama. Nato so mi na hrbtu zvezali roke, mi obesili nahrbtnik na prsi in me odgnali v dolino. Boj ko smo se bližali Zirem, več posameznih skupin vojakov smo srečevali z enim ali dvema ujetnikoma.

Prigrali so nas pred kino v Zirem. Tam so me spoznali orožniki iz ruda Gorčane pri Medvodah. Začeli so se norčevati iz mene. Med ujetniki sem zagledala tudi mojih enajst tovarišev. Kot se spominjam, je bilo vseh ujetnikov 92. Zvezanih rok smo prenočili na tleh dvoran v Zirem, zjutraj pa so nas s tovornjaki odpeljali naprej v Skofjo Loko, nato pa v Begunje. Kamioni so bili pokriti s pliantami. Kaj bo z nami, smo se spraševali sicer nismo smeli govoriti drug z drugim. Tu dlejši nam niso nič dali. Se naslednjega dne, ko smo prišli v Begunje, nisem dobila nobene hrane. Tako sem bila štiri dni brez vsega.

Kako je bilo naprej?

— Nekateri so razdelili po sobah, nekaj pa nas je šlo v bunkerje. Prve dni smo bili skupaj v Vero, ki je bila doma nekje pod Pokluko in so jo ujeli tako kot mene na Zirovskem vrhu, potem pa sem bila 3 tedne sama.

Najprej so nas zaslisevali po skupinah kar na dvorišču. Navteč, koga kdo pozna in kaj kdo dela. Tedaj nas še niso preteпали. Zame je bilo huje, ker so imeli že malo siliko in podatke iz Medvod. Močno so me preteпали. Zaslisevali me je celo zloglasni Rosumec, tepla pa sta me tudi Kocvarica in Drič. Me je zaslisevali upravnik kaznilnice Glanzner. Predvsem jih je zanimalo moje delo v Medvodah. Izgovarjala sem se na že mrtve in da ničesar ne vem, da sem nač dobila zvezo s partizani in odšla, ker sem bila prepričana, da se partizani borijo za pravice Slovencev. To sem povedala tudi Rosumecu.

Sele januarja 1944 so me postali v taborišče Ravensbrück. Vmes sem doživela obilo hudega. Tam sem dočkala konec vojne. Vrnila sem se 1. septembra 1945, bolna in izčrpana.

POSNEMANJA VREDNO

Stanovanjska problematika v občini Šiška, ki se nanaša na bivše borce-invalidde, udeležence NOB, je še vedno zelo pereča. Več kot 80% borcev-invalidov še vedno čaka na prepotrebna stanovanja. Problem po dvajsetih letih še ni rešen. Kolektiv in delavski svet Pivovarne Union se je odločil, da da zgled vsem ostalim kolektivom v občini Šiška s tem, da nakaže občinskemu odboru ZB v Šiški znesek 10 milijonov z namenom, da ta odbor kupi stanovanje in ga da v uporabo enemu izmed najpotrebnejših prisilcev za stanovanje. Za to nakazilo se je kolektiv odločil zavestno, vkljub velikim finančnim težavam, v katerih je trenutno kolektiv, saj

je podjetje iz lastnih sredstev vložilo preko pol milijarde dinarjev za obnovitev in razširitev proizvodnih zmogljivosti.

Celoten kolektiv Pivovarne Union daje torej ta sredstva kot

svoj prispevek k proslavi 20. obletnice osvoboditve z željo, da bi temu zgledu sledila tudi ostala podjetja in s tem pomagala reševati pereča stanovanjska vprašanja borcev-invalidov.

Obiskali smo Belo krajino

Pevski zbor slepih in pevski zbor »Partizan« iz Maribora sta v Beli krajini priredila dva koncerta. V soboto, 19. junija, ob 20. uri so zapeli na Suhorju pri Metliki, naslednji dan, v nedeljo, 20. junija ob 15. uri pa v Semiču. Nastopala sta pod vodstvom Tineta Colariča, na sporedu so bile partizanske in narodne pesmi. Po koncertu je

igral plesno glasbo ansambel slepih partizanov. Oba zbora štejeta skupaj 80 članov. Pevski zbor slepih je sprejel pri tekmovalnih pevskih zborov slepih iz vse Jugoslavije prvo nagrado. Belokranjci so se obeh prireditvev številno udeležili in dali obema zboroma zasluženo priznanje.

Rudi Pušnjač

Razmišljeni dirigent. Francoski dirigent René Bateau je bil pogosto zelo razmišljen. Nekoč ga je neki prijatelj vabil na kosilo. Kosilo je bilo zanič. Bateau je odrihl krožnik in nejevoljno dejal: »Jutri bom tej svojji nič prida kuharici odpovedal službo.«

Francoska pisateljica Sagan »pomljuje moške«. »Oni imajo več dela kot ženske, ker se ukvarjajo z — ženskami,« je odgovorila na vprašanje, kaj pišili o moških.

»Realna« kazna... 24-letnemu F. Dewilsonu iz Chelmsforda v Veliki Britaniji so vzeli voziščno dovolilnico za dobo — 83 let. Dewilson pa ni čakal 83 let,

marveč je kmalu znova sedel za volan in divjal s hitrostjo 160 milj na uro. Nato so mu kazeno povečali. Dovolilnico so mu vzeli za 103 leta. Možno bo moral dočakati svojo 127. rojstno leto, da bo lahko spet sedel k volanu.

Predsednik ZDA Johnson je bil lani pred volitvami tepen. Ko je Johnson prispel v Miami, da bi govoril na volilnem zborovanju, ga je neki policaj, ki ga ni poznal, nekajkrat udaril po glavi. To se je zgodilo, ko so se sprijeli privrženci Demokratske in Republikanske stranke.

Ukradena nafta. Teksasčani v Ameriki so znani baharji. Pri njih je vse najboljšje, vse največje. Zdaj se celo bahajo z velikim, nedavno odkritim škandalom. Pred kratkim so namreč odkrili 244 posevnih vrtin za nafto, po katerih je bilo moč kraliti nafto s tujih naftnih polj. Tatvino so odkrili po naključju, ko je prišlo iz neke registrirane vrtnice blato namesto nafte, ki je po posevni vrtnici tekla v tatovo posodo. V tem »črnem businessu« (kupčiji) so sodelovali tudi mnogi zelo »ugledni« Teksasčani. Odgovarjajo bodo za tatvino nafte, vredne okrog 50 milijard dinarjev. Drugi Američani pa se posmehujejo: »V Teksasu ni zares nič takšnega, kar bi bilo nemogoče.«

»Kdo ima glavno besedo pri vas doma?« se je glasilo vprašanje, ki ga je francoski inštitut za družbeno problematiko postavil 500 oženjenim moškim. 350 jih je odgovorilo: »Moja žena«, 144 jih je dejalo: »Moja taščica«. Samo eden je odločno zatrdil: »Jaz!« Pri preverjanju tega primera so ugotovili, da je ta edini moški že štiri leta — vdovec.

Zakaj krize in škandali v športnih društvih? Münchenski časopis »Sport Zeitung« piše o komercializaciji nogometa in Zahodni Nemčiji: »Nogometni šport se je pri nas spremenil v trgovino na debelo. Nekdanji amaterski klubi so postali podjetja, delodajalci, ki dajejo plače, večje kot so ministrske plače. Vendar pa: kdor ima opravka z milijoni, mora znati računati, ker je podjetje pač podjetje. Prav to povzroča krizo in škandale...«

MILE PAVLIN EVGEN SAJČIČ JURISNI BATALION

19. Nekaj časa sem ždel v grmovju, dokler niso začeli v okolici hoditi neki ljudje, ki bi me utegnili najti in pomisliti, kdo sem in kaj hočem. Zato sem vstal in odšel vzdolž reke. Prišel sem v neko vas. Tam so imeli domobranci postojanko in tam je bil tudi most, na njem pa straža. Nekaj časa sem opazoval, kaj se tam dogaja. Zagledal sem gručo ljudi, ki so odhajale proti cerkvi na drugi strani. Spomnil sem se, da je danes vendar nedelja in že se je v moji glavi porodil načrt. Moško sem zakoračil mimo stražarja, ki me niti vprašal ni, kdo sem in kam grem. Seveda sem mimo cerkve stekel kot veter.

20. Mislim sem, da bom zagledal partizana za prvimi grmovi, ko pridem v gozd. V resnici pa sem prehodil tiste gozdove podolgem in počez, ne da bi videl živo dušo. Od lakote se mi je kar vrtelo v glavi. Morda bi kazel v kaki vasi povprašati po partizanih, sem sklenil. Napravil sem tako. Ljudje so me neumno gledali in nihče ni rekel nič. Le to sem opazil, da si neki fantje nekaj šepetajo in nekam namigujejo. Le v zadnji hiši mi je starejša ženska ponudila kos kruha in pokazala nekam daleč proti Notranjski, češ da so bili partizani nazadnje tam nekje v Loški dolini.

21. Hodil sem dva dni, se izogibal vasi in ljudi in pasal lakoto. Še dobro, da sem nekje našel polno javlano. To je bilo pri neki požgani hiši. Pri neki drugi hiši sem vprašal, če je Loška dolina še daleč. Čudno so me pogledali, tedaj pa je okoli vogala prišel prvi partizan in me strogo povprašal, od kod sem in kaj hočem. Od sreče nisem mogel priti do besede in šele čez dolgo časa sem lahko spravil iz sebe, da bi rad k partizanom in da sem iz Ljubljane. Niso mi verjeli in slišal sem jih tudi na račun svojih let in šibke postave. No, potem smo se le sporazumeli in partulja me je odvedla v štab.

Dobro je, če veste...

• Človeško telo potrebuje dnevno 3 do 5 gramov kuhinjske soli. Človek porabi pri navadni prehrani 10 do 15 gramov soli. Delavci, ki delajo v pretoplih prostorih, izločajo iz organizma s potenjem precejšnje količine ter potrebujejo večje količine soli. V takih primerih se sol dodaja sode vodi, ki deluje osvežujoče. Celo pri popolnoma neslani dietni prehrani užrje človek do 2 grama soli, ki jo vsebujejo živila.

-TV 15- izhaja vsak teden - izdaja ga predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije - Zaveza "Borec". Lj. Beethovnova 10/11 - Tisk in klišei CZP "Ljudska pravica". Ljubljana - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina znaša 1200 dinarjev - Posamezna številka stane 30 dinarjev - Naročnino pošiljate na naslov: Uprava -TV 15- Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 588/K ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik -TV 15- 21-501, tajništvo in novinarji -TV 15- 22-313, uprava -TV 15- 22-607 - Rokopisov ne vračamo

Odgovori na »Znanje in spomin«:

- 1. Vanja Radauš
2. Vojo Dimitrijevič
3. Vjekoslav Rukijač
4. Vojin Bakić

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Kdo je ustvaril spomenik padlim borcem v Pakracu pod Pšunjem v Slavoniji? - Hrvaški kipar - sedaj gre v 60. leto - je študiral likovne umetnosti v Zagrebu, Parizu in Italiji, razstavljal pa doma in na tujem. Zelo znani so njegovi spomeniki: padlim borcem iz prve svetovne vojne v Zagrebu, spomenik v južnofrancoskem mestu Villefrance in drugi. Sodeloval je v NOV in si tako pridobil bogato zakladnico motivov.

Avtor olja »Ranjeni partizan« je v štirih letih, ki jih je preživel v partizanih, ustvaril številna dela s tematiko NOV. Tako kot vsi njegovi partizanski portreti tudi ta kleno očrtuje trpljenje in odločnost nekega partizana. - Kdo je ta bosenski slikar? Prvikrat je razstavljal že leta 1933, njegova dela pa najdemo v raznih javnih in zasebnih zbirkah.

Odločitev hrvaškega književnika Vladimirja Natorja (1876-1948), ki je pri 67 letih odšel v partizane, je mnogo pomenila za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Hrvaškem; mnogi omahljivi so sledili zgledu osvitega starčka. Književnik je svoje in vsega ljudstva goreče želje izrazil v pesmih, katerih mnoge je uglasil Oskar Danon. - Kateri hrvaški kipar je upodobil kip Vladimirja Natorja?

Hrvaški pesnik Goran Kovačić (1913-1943), avtor dane pesnitve »Jama«, je odšel v partizane decembra 1942, skupaj z Vladimirjem Natorjem. Večje število njegovih pesmi iz obširnega in plodnega ustvarjanja (bil je tudi prevajalec) je bilo objavljenih v knjigi »Dnevi groze«. - Kdo je izdelal portret Gorana Kovačića? Avtor se je doslej uspešno uveljavljal na domačih in mednarodnih likovnih razstavah.

Plrenjskem polotoku, 66. tatarski poglavar; 67. grška črka; 68. zgodnja jabolka; 69. zapiski, imenik, seznam knjig; 70. svojljni zalmeč, 72. pravno strogo človek; 73. priimek načelnika štaba XIV. divizije v letu 1943 (Mile); 74. sodobno prevozno sredstvo.

Izžrebanci

Med 214 rešitvami nagradne križanke v 20. številki »TV 15« smo izžrebali naslednjih deset nagradencev:

- 1. nagrado v znesku 5000 dinarjev dobi Jožeta Pirnat, Dol. Logatec 23, p. Dol. Logatec;
2. nagrado v znesku 4000 dinarjev dobi Stanko Kolar, Sevnica, Trg svobode 8;
3. nagrado v znesku 3000 dinarjev dobi Lucija Smuk, Kranj, Zupančičeva 16;
4. nagrado v znesku 2000 dinarjev dobi Miha Uranjek, Megojnice 45, p. Griže;
5. nagrado v znesku 1000 dinarjev dobi Alenka Smasek, Ljubljana, Tesarska ul. 4.

Nagradna križanka

VODORAVNO: 1. ime slavne hrvaške brigade, ki je bila na pohodu tudi v Sloveniji, spomladi leta 1943; 2. ime italijanske divizije, katere edince so bile poražene v okraju, označenem pod 50. vodoravno; 17. prvenstvo; 18. priimek italijanskega generala, med vojni komandanta 11. armadnega zbora (Gastone); 20. krate; 22. šiptarsko moško ime; 24. srednjeveška denarna in utežna mera; 25. niansa, različica; 26. mesto na Holandskem, po katerem ima ime vrsta sira; 27. občaja; 29. okno je... s čim; 31. srbsko moško ime; 32. trgovsko izvozno podjetje za domačo in umetno obrt v Ljubljani; 33. otočje v Tihem oceanu; 34. sredstvo za sedenje; 36. japonski denar; 37. devetnajsta in štirinajsta črka abecede; 38. planina v Bosni, znana iz NOB; 40. prebivalec večjega slovenskega mesta; 42. katica za centralni odbor; 43. moško ime, tu- di svetopisemska oseba; 44. grdo- bja; 48. človek, ki izdaja; 48. kratec zagrebškega podjetja za izdelovanje perila; 50. kraj v Sloveniji, kjer so bili Italijani poraženi marca 1943; 55. učenja; 57. novost 60. žensko ime, 61. vrsta snega; 62. letoviško obmorsko mesto v Istri; 64. pripadnik nekdanjega naroda na

Grid for a crossword puzzle with numbers 1-74 indicating starting positions for words.

Začela se je druga svetovna vojna in meni je bilo dobrin enajst let; o prvi svetovni vojni sta mi pripovedovala oče in mati: bila je krvava; lakota je zavladovala, naši so padali na tujih bojiščih. Zdaj pa je vojna tudi pri nas in sovrazniki imajo strašno orožje; naš najhujši sovražnik je Nemeč, Hitler in njegov nacizem. Jaz si pa vojne nisem mogel predstavljati, nisem mogel doumeti, kako je vojna krvava, zahrbtna, vseuničujoča; najmanj sem si predstavljal, da bo ta vojna tudi mene zgrabila in me z jeklenimi rokami vrgla na fronto.

Dve leti se moja predstava o vojni ni dobila zjasnila. Slišal sem o žrtvah, o streljanju talcev, videl jate letal v zraku in kolone avtomobilov na cesti; a to je za otroka, da, saj sem bil še pravi otrok, nepotešena radovednost, nekaj, kar človeka ne pripadene in mu v prsih pusti nemir; tudi o partizanih sem slišal, a ti so hodili ponoči in jih nikoli nisem videl; videli pa so jih naši, starejši, a so molčali; vedeli so, da sem nedorasel otrok.

Potem pa se je naenkrat vse spremenilo. Star sem bil trinajst let, ko so se zvečer odprla vrata in v kuhinjo je stopilo nekaj oboroženih ljudi; bili so znani obrazi in naš jezik so govorili. Gledal sem očeta, gledal mater, gledal naše ljudi, a obrazi so bili nespremenjeni; nihče se ni ustrašil. Mar se poznajo? V meni je nekaj govorilo:

»Partizani!»

Dva ali trije so sedli k mizi, nekdo je stopil k oknu, drugi so ostali pri vratih. Naši so jim dali jesti, piti in dolgo so se pogovarjali. Govorili so o vsem, samo o vojni ne. Venomer so se spogledovali, nato pa je eden vprašal:

»Je vaša?»

Naši so v en glas potrdili:

»Da, naš postržek je. Bodite brez skrbi.»

»Za, naš postržek je. Bodite brez skrbi.«

»Da, naš postržek je. Bodite brez skrbi.«

V vasi je bilo več mojih vrstnikov, ki so prav tako doživljali srečanja s partizani. Skrivaj smo se družili in pripovedovali o enkratnem doživetju; tovariško smo zaprisedli, kako bomo partizanom na Ponikvi pomagali, kako bomo kradi v šoli municijo, kako bomo zbirali hrano in trosili letake.

Akcija v šoli je uspešna: pokradli smo nekaj municije in jo nesli partizanom. Se in še smo se izkazali; partizani na Ponikvi niso bili skrivnost, bili so naši prijatelji. Štab je sklenil, da nas bodo sprejeli v SKOJ. Prišli so partizani in odbrali nekaj najbolj delavnih in zanesljivih; tudi jaz sem bil poleg. Sli smo k Jedri, k naši zidanci, ki ždi v varnem in skritem kotičku, in tam nam je komisar govoril o pomenu organizacije in o naših nalogah. Stojte smo poslušali njegove besede in rasli smo v samo samozavest. In predno smo se razšli, nam je komisar dejal:

»Mladi tovariši, zdaj ste tudi vi partizani!»

v klet, kjer naj počakamo jutra, kakor da so se ravno na pogovoru: Jutro je pametnejše od večera.

Mož sosed in zvesti prišast partizanov na Ponikvi, Cremonožnik Lojze, fant mojih let in zakrknjen Gotovljani, mi je dejal, da mu ne gre v glavo, kako bi mogel kar čez noč postati nemški vojak, ko pa ga večjejo dolžnosti na Ponikvi. Sredi noči me je zgrabil za suknjič in mi rekel:

»Stanko, pobegniva!»

Misel na beg me je v trenutku vsega prevzela. Stopila sva k oknu, ki se je dalo odpreti in je bilo v njem toliko odprtine, da je bilo mož zlezi na prsto. Spogledala sva se in se v temi hkrati vprašala:

»Kam?»

»Na Ponikvo!« sva rekla v en glas in že sva bežala po cesti. Nato sva tekla, tekla...

Ponikva nad Zalcem mi je pripravila presenečenje: srečal sem brata Francija. Tu se je namreč mudila

orožjem privadil, noč je postala dan; in brat mi je bil komandir, oče in vse; varoval me je kakor punčico svojega očesa in dajal naloge, saj sem bil borec in ne več otrok.

Naš bataljon je v boju izgubil kurirja Jožka; padel je, za domovino je dal mlado življenje. Kdo bo bataljonski kurir? Komandant je obiskal vse čete, se posvetoval s komandirji. Potem so pokazali name, štirinajstletnega partizana:

»Ti boš kurir, najmlajši kurir bataljona!»

Nisem verjel usesom, drobne prsi so se močno izbočile, kri je zaplala po žilah in puško sem krepkeje privil; bil sem ponosen in v ponosu sem čutil rahlo drhtenje. Vedel sem, da me čakajo težke naloge, ki jim otrok nikakor ni kos, saj zahtevajo pravega, preudarnega borca. In težave sem zmagoval, naloge skrbno izvrševal; v štabu bataljona sem bil dobro zapisan; jaz pa sem se trudil, da sem pozabljaj otroškost, disciplina mi je zlezla v kri.

Dva meseca pred kapitulacijo nemške armade je Tomšičeva brigada hitela v Crno na Koroškem. Tam so bili ostanki nemških armad; Nemci, kozaki, Ukrajinci, četniki, ustaši in Madžari. Ubežati so hoteli ujetništvu. Tomšičeva brigada je morala preprečiti njih namero in jih razorožiti. Bataljoni in čete so se razkropili po gozdovih okoli Crne in že se je vnel boj. Mesec marec. Bila je tema in izpod neba je rahlo rosilo; tla so bila spolzka. Klicel me je komandant bataljona. Četi, ki ji je poveljeval moj brat France, komandir Franjo, sem moral nesti važno sporočilo: Četa naj se pomakne na dogovorjeno položaje!

Stopil sem v noč. Začelo je deževati. Polnoč je bila že mimo, jaz pa sem hodil po gozdu in mislil in mislil na brata, na konec vojne in na rodno Gotovlje. Nenadoma stopim v drčo, spodneslo me je, krillil sem z rokami, ustavit se nisem mogel. Kaj se dogaja? Noge in roke niso ubogale. Tla so bila mokra in jaz sem pridrsel v dolino. Tam se ustavim in nenadoma zaslišim nemško govorico. Pridrčal sem pred nemški bunker! Sklonil sem se in se pognal proti gozdu. Zaropotalo je. Krogle so sikale okoli ušes, jaz pa sem tekkel, tekkel... Ubežal sem smrti.

Našel sem bratovo četo, toda brat je bil ranjen: drobit mine so ga ranili v trebuh in prsi. Ves je bil v krvi. Ranjenemu sem sporočil komandantovo naročilo. S poslednjimi močmi je dajal navodila. Potem smo hitro ukrepali: brata smo odnesli do prve hiše, iskali smo prvo pomoč. Gospodar ni hotel odpreti. Revez ni verjel, da smo partizani; v klet je prenočevalo šest oboroženih Madžarov, šest naših sovražnikov. Prestrelili smo ključavnico in vdrl v hišo. Ko sem zvedel, koga imamo v bližini, sem planil med podboje kleti in nastavlil orožje; Madžari so se brez boja predali, tudi njim je bilo vojne čez glavo.

Dobili smo zvezo in brata predali našim bolničarjem. Se prej pa mi je izročil svojo brzostrelko, rekoč: »Na, vzemi, za spomin...»

Mislil je, da bo podlegel; pa ni, rešili so mu življenje. Brzostrelka mi je postala svetinja, z njo sem šel zmagi naproti, saj sem se tolkel za dva: zase in za brata, mojega prvega komandirja.

Zapisal: DRAGO KUMER

BRZOSTRELKA mi je postala svetinja

Ne morem povedati, kako mi je bilo pri srcu. Čutil sem, kako sem naenkrat postal velik in močan, kako sem napel oči in stisnil pesti:

»Cakajte, fašisti!»

Naše delo se je potrojilo: raznašali smo tajna poročila, raznašali partizansko pošto, letake; večkrat smo izvršili akcije kar podnevi, največ pa zvečer. Kakor mravlje smo se razkropili po vaseh in v največji tajnosti opravljali zadane naloge; štab na Ponikvi je bil z našim delom zadovoljen. In mnogi so potihno govorili:

»V Gotovljah se je nekaj spremenilo.«

Cevrav so bile Gotovlje ena sama trdnjava, ena sama usta, ene same roke, se je vendarle našel nekdo, ki je nesel Nemcem na nos, da ne bi bilo napak, če bi nekatere vaške pobalince na lep način zvalili v Celje, jih prepričali, kje je njih mesto in tako dobili desetino hrabrih vojakov. In tako se je lepega dne pojavil pred menoj nemški Zandar; gledal me je, kakor da meri mojo veljavo, nato pa je vprašal:

»Stanko Zupanc?»

Potrdil sem in strah me je bilo, da naša previdnost le ni bila mati modrosti, temveč smo bili čisto navadni nerodni in zdaj smo izdani; jaz in še nekateri smo morali v Celje.

Zasliševali so nas, nam dopovedovali o veliki nemški zmagi, pa o Hitlerju in njegovi mladini. Hitlerjeva mladina smo mi in zato moramo kar najhitreje na fronto. Tudi o partizanih so nam govorili, mi pa smo kar naprej molčali, kakor da nam je nekdo porezal jezike. In ker le ni šlo vse tako gladko, so nas zaprli

Tomšičeva brigada. Slišal sem, kako so borci pripovedovali o nekem Franju, komandirju čete. Kdo je ta Franjo? Ker sem bil dodeljen v njegovo četo, se je pozanimal, kdo ga sem, ker sem še tako mlečen in moker za ušesi. Nemalo pa sva se oba začudila, ko sva spoznala, da sva rodna brata, oba Zolnirjeva iz Gotovelj. Brat je v začudenju razpotegnul obraz:

»Kaj pa ti tukaj?»

Povedal sem mu, kaj se mi je primerilo in da ne grem več domov. Brat me je meril z očmi in me kar naprej spraševal:

»Boš zmogel?»

In jaz sem mu venomer odgovarjal:

»Bom, bom brez skrbi.»

Nato pa je brat rekel:

»Najbolje bo, da ostaneš v moji četi. Kako pa doma?»

Ze lep čas ni bil v Gotovljah, zato ni vedel, kaj se pri nas godi. Povedal sem mu, on pa me je potprepljal po rami:

»Stanko, zdaj si borec in jaz sem tvoj komandir. Če boš v zadregi, kar name se obrni.»

Tako je bilo prvo srečanje, potem pa me je klicala vojaška dolžnost; štirinajst let star pobit sem zadel puško in stopil krvavim dogodkom naproti. Neprestani pohodi, hajke in borbe, kar naprej je rožljalo orožje, tekla je kri, smrt je kosila in jaz sem dobil o vojni pravo predstavo. Spočetka me je bilo strah, trepetal sem v grozi, potem pa sem se rožljanja z